

MELBOURNE CHRONICLE

Independent Cultural-Social Periodical

IN THIS ISSUE

SERGE LIBERMAN	— Editorial	
	"I Will Not Die, But Live"	1
DR. M. VERSTANDIG	— Ideas That Shaped Jewish History	3
GEDALIAH SHAIK	— The Controversial Yehoshua Rapoport.	6
JOAN ACKLAND	— Prognosis (Poem)	7
MIRIAM ROTHBAUM	— Coats of Arms	8
MARGARET HOUGHTON	— Quiet Elusion	9
MARC RADZYNER	— More to be Desired (Poem)	15
JOY CRIPPS	— Meme Chose (Poem)	15
M. H. R. CROWLEY	— Book Review — Manfred Jurgensen, 'Ethnic Australia'	16
MARC RADZYNER	— Roadsign in the Centre of the City of Cracow (Poem)	17
JOAN ACKLAND	— The Pilot (Poem)	17

PRICE \$1.50

Published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah"

Melbourne, Australia

No. 3 (32)

June-July 1982

**THIS YEAR
AND EVERY YEAR**

Look to

JetsetTours

FOR THE LOWEST PRICES TO

ISRAEL

AND AUSTRALIA'S BEST VALUE
IN OVERSEAS PACKAGE HOLIDAYS

JetsetTours

**18th FLOOR MLC BUILDING
303 COLLINS STREET, MELBOURNE, 3000.
TELEPHONE: 62 0041**

Melbourne Chronicle

Independent Cultural-Social Periodical

MELBOURNE, AUSTRALIA

Address for Correspondence: Melbourne Chronicle, 7 Selwyn Street, Elsternwick, 3185, Australia

EDITORIAL

"I WILL NOT DIE, BUT LIVE"

(David Bergelson)

Serge Liberman

August 12th marks the thirtieth anniversary of what has been termed "a footnote in the tragic story of Soviet Jews". For on that day in 1952, twenty-four Yiddish writers were executed after a secret trial in which they were charged with being "national bourgeois Zionists" and attempting to create a "National Bourgeois Zionist Republic" in the Soviet Union. Among the better-known of these writers were David Bergelson, Peretz Markish, Itzik Feffer, David Hofstein and Leib Kvitko.

The executions, brutal as any executions are, were but the final irrevocable silencing of voices in a process that had already effectively torn out the authentic tongues of the condemned writers years before. The final denouement was the ultimate — and inexorably logical — act of a mind demented by paranoia such as that which possessed Stalin at the time and of a commissariat that insisted upon political and ideological orthodoxy (however shifting the pivotal tenets of that orthodoxy) above art, above the individual, above sophistication and integrity.

It may be instructive to trace the almost Greek-tragic progression towards pre-determined and inevitable catastrophe.

In the Kiev of Imperial Russia, a new group of Yiddish writers began to appear in 1912-13. Through them — David Bergelson, Der Nister (Pinhas Kahanovich), Peretz Markish and David Hofstein — Yiddish literature in Russia moved away from the earlier folk-sources, shtetl-myths and "popular" styles, and tended towards modernism, their aim being less to become specifically Yiddish writers (as were, for example, Mendeleyev, Sforim, Sholom Aleichem and I.L. Peretz before them) than individual "European" or secular writers for whom Yiddish was their most natural medium. Accordingly, they opened themselves, in the liberal years following the 1917 Revolution, to the influences of Russian and western European impressionists, their Russian mentors and contemporaries being such illustrious figures as Mayakovsky, Zamyatin, Olyesha, Pasternak and Pilnyak, not to ignore Isaac Babel, the Jew who wrote in Russian.

The "Melbourne Chronicle", published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah", aims to deal with cultural, communal, social, political and religious issues of interest and relevance to the Jewish community.

In keeping with this aim, the "Melbourne Chronicle" invites contributions of articles, poetry, short stories, critiques and reviews from all interested members in the community. In particular, it seeks to serve as an outlet for local creative literary talent.

The opinions expressed by contributors to the "Melbourne Chronicle" are their own and do not necessarily represent the views of the editorial committee or of the Kadimah organisation.

Some of these Yiddish writers were sympathetic to the Bolshevik Revolution; younger ones such as Itzik Feffer saw themselves as doctrinal Communists, totally given over to the socialist ideal. With the change of regime in 1917 and the advent of democratic liberties in Russia, Yiddish cultural activity — writing, publishing, and theatre — burgeoned. There was cause for hope, stifled under the Czars. Many nurtured a vision of a future of national expressiveness linked with social transformation and put hope into practice by seeking new literary modes which, for the older Yiddish writer, meant the yoking of the Jewish past and the European tomorrow. However, this was not every writer's ideal; often, tradition clashed with revolutionary desire and not a few writers felt compelled to turn their backs fully upon the shtetl and the culture it had nurtured.

In the relatively free years of the early 1920s, two tendencies in Yiddish literature emerged: that which tried to maintain autonomous Yiddish writing free of political constraints and varied in tone, content and technique aiming at the cultivated reader, and the "proletarian" that sought to create a "poster-like" literature, militant in character, affirmative in tone, and accessible to simple readers. Sharp debates erupted between the two groups, centering upon the relationship of literature to society, art to propaganda, Yiddish culture to Soviet society, and Soviet Yiddish literature to international Yiddish writing.

These were, in a sense, halcyon days for Yiddish creativity, but from the mid-1920s until the Second World War, Yiddish literature was bridled with the same stringencies imposed by the Stalinist state upon the literatures of other minority peoples. Deviations — “petty bourgeois”, “nationalist” — were sought out; Yiddish language was “cleansed” of its Hebraic content and religious references. What was written now had to be “socialist in content and national (i.e. Russian) in form”. It was evident that Party constraints gave the victory to the “proletarian” over the “autonomist” writers, some of whom, to fulfil the inner compulsion to create, submitted to the pressures of the time and either bent towards “proletarian” literature or turned to translating the classics into Yiddish for a living. Where writers did not, or would not, accommodate to Party dictates, these were purged. Hence, in the late 1930s, poets, novelists and critics such as Moshe Kulbak, Charik, Axelrod and Litvakov, among others, disappeared in prisons or camps or were put to death.

This state of affairs obtained until the Second World War. With war's outbreak, Russia annexed the Baltic States, eastern Poland and northern Bukovino, all with culturally-active Jewish communities. Added to these were many Polish Jews who were evacuated into the Russian interior upon the German invasion. Here, Jews, too, played their part in the defence of Russia with spirited contributions also from Jewish writers, artists and scholars. Itzik Feffer was moved to write: “Stalin's name, like the sun, will ever shine in the world”; for Bergelson, Jewry's only hope lay in “... the emerging Jewish centre in the Soviet Union”; while Markish blazed: “You have made a solemn declaration with fire and blood ... pain — you the Jew! the soldier! You! The Jew! The Red Army man!”

In 1942, Stalin created the Jewish Anti-Fascist Committee of the Soviet Information Bureau “to enlighten the Jewish masses in all countries about the great historical accomplishments with which Soviet reality is replete”. On this committee sat, among others, and at various times, Mikhoels, Feffer, Ehrenburg, and Markish. Because the Soviet regime, in an attempt to gain wide support, now allowed, indeed encouraged, the release of national sentiment, the Yiddish writers felt free to express again their Jewishness although these expressions were often linked with praise for the regime. Feffer, for instance, who had earlier turned against his roots, felt able to write: “I am a Jew ... The angry sword of pain and sadness has not destroyed my possession, my fold, my faith ... From under the sword I shouted, ‘I am a Jew ... who has drunk from Stalin's cup of happiness ...’”, and Markish exhorted, “Carry your gun as you carry your Sefer Torah!”

But tolerance was short-lived. The war won, by 1948 a new anti-Semitic campaign was set in motion. In May 1948, the State of Israel came into being, creating for Stalin a domestic difficulty in terms of the dangers of a possible resurgence of Jewish nationalism and Zionism. These anxieties were accentuated in that September when thousands of Jews, defying Soviet police, escorted the Israeli Ambassador Golda Meir to the Choral Synagogue for the High Holidays. The sense of unity and solidarity among the Jews, heightened by the war years, continued after the War. “The Jewish State”, wrote Feffer in a piece that proved the last he was permitted to publish, “cannot be considered the monopoly of the Zionist Organisation or of the World Jewish Congress; it is the responsibility of the Jewish

people as a whole”. In the wake of these manifestations, new words and phrases were added to the anti-Jewish vocabulary — Zionism was proclaimed “the tool of international imperialism”, Jewish intellectuals were “rootless cosmopolitans” to be “liquidated”. Progressively, Jewish cultural institutions were obliterated, publication of books, journals and dailies was curtailed or suspended, and scores of Yiddish writers were arrested and either incarcerated in Soviet prisons or deported to camps. And on August 12th, 1952, came the execution of twenty-four of them.

These are but the chronological facts, of necessity sketchily drawn. But what gives them the aura of Greek inevitability, the air that these Soviet Yiddish writers were doomed from the outset?

It did not help that the definition of socialist “orthodoxy” was a shifting one as were the attitudes of the regime contingent upon political changes at home and abroad. What was written in moments of relative laxity and in keeping with the then-current orthodox line came later to count against the author. In the 1920s, for instance, it was still permissible to write a poem in praise of Trotsky as the staunchly communist Itzik Feffer and Hofstein had done; by the 30s, this was “Trotskyist-nationalist deviation”. In the 20s, too, the “autonomists” could still introduce to the public a “literary and art monthly ... containing contributions from the best Yiddish writers, poets and artists from Moscow, Kiev, Warsaw, Berlin and New York ...” and aiming “to unite all responsible creative elements that are forging the aesthetic values of our epoch”. Within a decade, this was heresy, for it represented alliance with the Social Democracy of Poland and the petty bourgeois nationalism of New York, and gave recognition to the reality of international Yiddish literature with themes and norms not necessarily determined by the Russian revolutionary experience or its “guiding” Party which were to be its permanent consideration.

The Yiddish writer was trapped by yet another in-eradicable fact — his Jewish origin and his language, however much he may have strived to escape the influence of the former. True, he may have wished to see himself as a Russian writer, differing from others only by virtue of the language he employed. He was admonished — and, indeed, often he tried — to eliminate recognisable “Yiddishisms” and “Hebraisms” from his writing. But Yiddish was a language too entrenched in national and religious traditions; Yiddish speech, thought and manners could not help but employ motifs and metaphors of the Jewish religious-cultural-national ethos, and it was almost impossible to write anything in Yiddish without, in time, resorting to Hasidic sayings, folk proverbs and the imagery of religious belief. Were one in fact to do so, one would be guilty of heresy to the socialist line; were one to abandon these, Yiddish writing would be severed from its vital sources, this in turn spelling the destruction of the very culture from which it had arisen. Little wonder then that Yiddish language and literature were crippled; that the Yiddish writers fell behind the technical and thematic sophistication of their colleagues in the West; that their work remained often crude and simplistic in obedience to the dictate of the State; that the earlier individuality, even eccentricity, of such writers as Markish, Bergelson and Der Nister became crushed.

His language trapped him within his fate in one additional way. Yiddish is an international language, part of an international culture; and to write in it was

necessarily to be in touch, however limited the contact, with other Yiddish writers throughout the world. Some artists and writers had, in fact, visited or lived outside Russia and had met fellow-writers in the West. This alone stirred distrust and a suspicion that the Yiddish writer moved towards a cultural universalism, a stance scarcely compatible with either a totalitarian mentality or the reigning state ideology. These fears, however paranoid, found proof in the very practical demonstration of unity with Jews everywhere upon the creation of the State of Israel in 1948.

To survive, then, the Yiddish writers had either to become silent — for a writer an almost biologically-impossible demand — or to keep speaking and writing as they were bidden, whatever the loss to art. Mere loyalty to the State or one-time demonstrated paeans to the leadership and the socialist ideal did not suffice. In this way were the authentic tongues of these Yiddish writers eviscerated well before arrest, imprisonment and, finally — and gruesomely logically — the executioners' bullets silenced them altogether.

What conclusions are to be drawn from all this?

Against the unheeding impersonal enormities of history, even the best of these can only be banal and frail; without commentary, some of them shall be listed:

1) the demented fear of a totalitarian regime for the written word and, by implication, a recognition of the inherent power of the pen;

2) the ever-present risk of subjugation and emasculation of the individual in his dignity, freedom and authenticity to the dictates of a fickle ideology and to cynical expediency;

3) the urgency in every place to press for the inalienable rights of the individual, and the group, to ex-

press itself according to its own lights, the only irreducible requirements being artistic integrity and inter-human harmony;

4) the call to remember and preserve the words of those who have been sacrificed — no other word is as apt — to the hunger of cruel and failed gods.

To preserve is to read, whether in the original or in translation, so that David Bergelson's plea, applicable to everyone everywhere deprived of speech, is honoured when he cries "Earth, O earth, do not cover my blood!"

For readers interested in the works of the Soviet Yiddish writers rendered into English, the following volumes are readily available:

Irving Howe & Eliezer Greenberg: A Treasury of Yiddish Stories

Irving Howe & Eliezer Greenberg: A Treasury of Yiddish Poetry

Irving Howe & Eliezer Greenberg: Ashes Out of Hope
Ruth Wisse: A Shtetl and Other Yiddish Novellas

With regret, it is announced that, owing to increased printing and mailing costs, the price of the "Melbourne Chronicle" must be raised. This represents the first price rise since its inception nearly seven years ago in December 1975. The price shall now be \$1.50 per issue; subscriptions \$6.00 for four issues.

The Editorial Committee hopes that readers shall continue to support the journal, finding in it both intellectual sustenance and an outlet for their own ever-welcome creative endeavours.

IDEAS THAT SHAPED JEWISH HISTORY

Dr. M. Verstandig

The roots of the philosophy, which shaped Jewish history are to be found in the opening chapters of Genesis. In the allegorical narration of the encounter between Eve and the serpent, The Woman argued: "We musn't eat or even touch the forbidden fruit from the etz ha-da'at tov verah-from the Tree of Knowledge of good and bad or we shall die." The serpent, however in his efforts to persuade the woman, assured, that they will not die: "God knows very well that the instant you eat it, you will become like Him, your eyes will be opened, you will be able to distinguish good from evil."

Further down the same chapter we read: "The man named his wife Chavah — Eve, for she shall become the mother of mankind."

The allegory implied that Adam and Eve were given the chance to live happily in the Garden of Eden, but they opted to eat from the Tree of Knowledge to distinguish between good and evil and they did so at the expense of their happiness.

The symbolism of this encounter reflects in my opinion the essence of Jewish philosophy. A confirma-

tion of this point of view one can find in the story about Hillel and the heathen, who came to him to be converted on condition that he teach him the entire Torah "while standing on one foot". Hillel replied "what is hateful to you, do not unto your neighbor", "this is the entire Torah, go home and study". To me Hillel's reply was only another version of the knowledge to distinguish good from evil.

From the point of view of Jewish philosophy the most important aspects in the encounter between the woman and the serpent was the serpent's explanation that through the knowledge to distinguish good from bad, the human being is given the chance to become like God Himself.

The ancient Jewish symbolism was in stark contrast to the basic conceptions of the non-Jewish world. — The Greeks created their gods in their own human image. All the human intrigues and vices, all the idiosyncrasies of their own, they saw in the images of their gods.

Our symbolism in the opening chapter of Genesis not only expresses the essence of Judaism, but it also reflects the development of our history, a history in search to come closer to the image of God.

From the pure philosophical or historical point of view it does not make any difference whether God made the Covenant with Abraham or Abraham made the Covenant with his invisible God. — What really matters is the idea of the Covenant itself, which expressed the everlasting bond between the people of Israel, the Land of Israel and the invisible God with the ultimate purpose to establish a perfect society, which is able to distinguish between good and bad.

It was this Covenant, which separated the Jewish people from the surrounding world.

The Roman historian Tacitus made an observation on this Jewish separatism. Knowing very little about Jews and their ideas and never hiding his anti-Jewish feelings he maintained that Moses invented the imageless monotheism because it differed so radically from the polytheistic Egyptian practices and he invented the Jewish rituals to set the Jews apart from all other nations.

When Ezra and Nehemiah arrived in Judah with the second aliyah from Babylon in the middle of the fifth century BCE, they found the idea of the Covenant in shambles. The Jews lived in the midst of a majority pagan population. Inter-marriage and worship of idols in mixed marriages threatened the very survival of the Jewish entity.

In order to remedy the situation Ezra and Nehemiah introduced two most important innovations. A ban on inter-marriage and canonization of the Five Books of Moses.

At first glance the ban on inter-marriage looks like a racial legislation. But it is definitely not. It contains no aspects of racial dominance. Its character was strictly defensive, its purpose was to preserve the unique Jewish way of life and to protect the Jewish minority from being swamped by a dominant pagan majority.

Our sages later explained the Jewish restrictive legislation in simple words. You should not dine and wine with the heathens, because it may lead you to their daughters and their daughters will lead you to idol-worship, to paganism — so it was not the wine and not even the daughters — the ultimate purpose was to keep idol-worship outside the Jewish family.

With the second innovation, the compiling and canonization of Five Books of Moses Ezra cleared the way for the compilation and canonization of the whole Bible in the first century CE —

The two innovations, the first in Jewish history, were of such great importance for the preservation of the Jewish people that the Talmud referred to Ezra as the second Moses.

The Pharisee scholars, the Tanaim about 500 years later, had to cope with another threatening situation — the dispersion of Jews. In order to enable the Jews to survive in the midst of a non-Jewish world, they formulated some basic ideas. Just to mention a few most important ones: — they proclaimed that any Jew sold into slavery had to be ransomed within seven years by the nearest Jewish community. The mitzvah pidyon shvuyyim — the redemption of the captives, which saved hundreds of thousands.

Although the Jews at that time spoke Aramaic, the Tanaim wrote down the Mishnah in Hebrew. Yehuda Ha-Nasi, the last of the Tanaim spoke only Hebrew. They introduced standard Hebrew prayer books and liturgy not only to avert any changes or deletions in prayers but also to encourage the revival of Hebrew as a means of communication between Jewish communities scattered, throughout the world.

They introduced the concept of Minyan, thereby forcing the Jews to keep together. The Minyan became the nucleus of the Kehilah, which was charged with responsibilities to provide Jewish education, to organise judiciary and charitable institutions and to take care of cultural and religious needs of the community.

To a certain extent, we can say that the Tanaim packaged a set of innovations and ideas to enable the Jews, scattered all over the world, to practice Judaism.

However, the main invisible force, which secured Jewish survival was the Messianic idea which gave the hope for return to the Land of Israel where they will build a society based on justice. In the biblical period the meaning of Messiah passed through several stages. In the first stage, it meant the anointed king. It was part of a coronation ceremony. Samuel took a flask of oil and poured it over Saul's head and said God anointed you... In Samuel 2 appears the doctrine that the Lord had chosen David and his descendants to reign over Israel to the end of time.

ועושה חסד למשיחו לדוד ולורעו עד עולם

Isaiah speaks of the Persian king Cyrus as Messiah.

כי אמר יהוהו למשיחו לכורש

In the last biblical stage of the Messiah-concept Isaiah emphasises the qualities of the future king in an ideal society where peace and justice will prevail.

We have, however, to emphasise that the Messiah in the biblical and postbiblical period was always considered fully human; he is an agent of God and never a saviour as in the Christian meaning.

The postbiblical Messianic idea can be traced to the time when Aristobulus 1 crowned himself as King of Judah. The Jews were shocked. Aristobulus murdered his own mother and imprisoned his brothers. The disillusion with the Maccabean rule became widespread and the Jews turned their memories to the House of David.

The second component of the postbiblical Messianic idea was the oppressive Roman occupation. The Bar-Kokhbah revolt was a Messianic war. At this stage the Messiah-concept was that of God's agent liberating the Judeans from the Roman oppression and redeem Israel.

The Messianic idea developed later into a philosophy and became an Article of faith. The principal idea shifted again to reflect the hopes of Jews in dispersion. The Messiah as God's agent leading the Jews back to the Land of Israel, he will redeem and rule Israel and a perfect society will be established.

Maimonides incorporated this Messianic idea in the 12th Article of Faith.

Ahad Haam analysing the 13 Articles of Faith concluded that from philosophical point of view the first eleven Articles were logical, but in the last two Articles

of Faith Maimonides disregarded any logic. — But Ahad Haam appears to have disregarded the fact, that from the point of view of ideas that shaped Jewish history, the 12th Article relating to the advent of the Messiah and even the 13th Article relating to the resurrection of the dead, were the most logical ones and the most important ones, because these two Articles gave the Jews hope of ingathering the Exile. Every Jew hoped and believed in "kol zeh achakeh lo bechol yom sheyavo" — I will daily await the appearance of the Messiah — and if he were not to live to see the advent of the Messiah, he will be resurrected to witness this miracle. The Lurian Kabbalah developed in Safed by Rabbi Ashkenazi Isaac Luria and his disciples exercised an immense influence not only on the Messianic idea but more so on the Messianic movements.

Let's have a quick look at this highly speculative almost hair-splitting philosophy, which starts with the process of creation and ends with the advent of the Messiah. In the first stage of creation called Zimzum, meaning contraction, God contracts from Himself into Himself leaving a vacuum in which creation can take place by a beam of light emanating from Ein Sof. In the second stage this Divine Light being too strong causes Shevirat ha-Kelim — breaking the vessels. Due to this accident the sparks of Divinity are dispersed everywhere but at the same time evil and darkness enter the world and the holy sparks are held captive by the kelippa, the power of evil. It is the essential task of the Jewish people to restore the shattered elements to harmony. This restoration is called Tikun with the final result being redemption, announced by the appearance of the Messiah.

Never mind what we in the 20th century think about this mysticism but we should look at it from the point of view of the 16th and 17th century, when two colorful personalities David Reuveni and Shlomo Molcho appeared in Rome. David Reuveni as the prince of the Ten Tribes and Shlomo Molcho the Messiah. They were received by the Pope Clement V11, who sincerely believed in their mission and gave them letters of introduction to the kings of Europe. They lost their lives in the flames of inquisition before causing any harm to the Jews in Europe.

It was the Shabbatean movement with its roots in the Lurian Kabbalah which shook the world Jewry to its foundation. Here we have to go back to the Lurian Kabbalah. The Tikun-restoration, the redeeming of the holy sparks from the power of evil was placed virtually in the hands of the Jewish people. Consequently it may be possible to force the early coming of the Messiah through mystical speculation to dahak et ha-ketz. This is exactly what Shabbetai Zvi, the kabbalistic scholar was engaged in with his inclination to pronounce the Shem Hamforesh, the Ineffable Name of God, which no human being is supposed to know, let alone to pronounce.

In May 1665 in Gaza he proclaimed himself the Messiah and within less than a year he swept with him almost the whole Jewish world. He proclaimed that no holy sparks were left under the domination of the powers of evil, the kelippot. He is going to lead the Jewish people to the Land of Israel, the time of ingathering the exiles arrived.

What happened in the Jewish communities in Europe, Minor Asia and Africa is almost unbelievable.

Fasts and repeated ritual bath, people would lie down naked in the snow for half an hour. Many sold their properties to provide themselves with money for the journey to the Holy Land, others were convinced they would be transported on clouds. Wealthy Jews made arrangements for hiring ships to transport the poor to the Holy Land. Trade and commerce came to a standstill.

After distributing the kingdoms of the earth among the faithful Shabbetai Zvi sailed to Constantinople to depose the Sultan. From there he intended to march to the legendary river Sambatyon to release the Ten Tribes.

He was sure of his calling and believed that supernatural intervention would bring his Messianic mission to fruition.

Shabbetai Zvi was arrested on Feb. 6th 1666 and given the choice between being put to death or converting to Islam, he accepted conversion and assumed the name Aziz Mehmed Effendi. What is most astonishing is that the Shabbatean movement did not die with Shabbetai's conversion. Shabbatean circles existed through the 18th century almost to the first few decades of the 19th century until they completely disintegrated.

There is no doubt that all of those Messianic movements centred around and expressed the yearning of the Jewish people in dispersion for the restoration of Jerusalem and the Land of Israel. There was one only exception and that was the Messianic movement of Jacob Frank in the middle of the 18th century.

The damaging effects of all the false Messiahs and their movements on the body and soul of the Jewish people coupled with a new wave of pogroms in eastern Europe caused deep despair which threatened the very Jewish existence.

In these circumstances the emergence of Baal Shem Tov and his revivalist Hasidic movement has to be appreciated as much as the bitter opposition by the scholarly rabbis against the Hasidim should be understood.

Looking back at the history of Jewish survival, Gentiles and Jewish historians tried to unravel this mystery. Frederick the Great of Prussia said the existence of Jews is evidence of the Lord's guidance in history. The first Jewish history from the time of Jesus to the end of the 17th century was written by a French Protestant, Basnage. To him the Jews were the biblical burning bush, not consumed by the fire.

Since Josephus Flavius to the end of the 19th century Jews did not even bother to record their own history.

Jewish scholars, men of letters failed us in this respect. Interestingly Ahad Haam, the philosophical essayist, whose trademark was culture, tried to make a virtue out of this unexplained negligence.

The first great Jewish historian was Heinrich Graetz. However he still was under the influence of "die Geistes and Leidensgeschichte" in the tradition of Leopold Zunz and the Jewish mission theories of Die Jüdische Wissenschaft. He did not understand Hassidism, he considered Hassidim as a wild and dark mob. He ignored the social and economic factors in Jewish history. He could not find even a uniformed name for the subject of his research. The title of the first two volumes was "Die Geschichte der Israeliten," the

third volume "Die Geschichte der Judeer", the following volumes — "Die Geschichte der Juden." Consequently Graetz failed to explain the unique forces and events which shaped Jewish history and secured Jewish survival.

It was Simon Dubnow who originated new conceptions in viewing Jewish history. His sociological conception marked a turning point in Jewish historiography. The Jewish people on the historical roads in dispersion created original forms for self preservation — **autonomous organs**. The Kehila substituted for territory and statehood. The Kehila was a powerful institution. It levied taxes, enforceable by the state if necessary. The Kehila budget took care of the religious, educational, judicial and social needs of the Jewish community. Within the Kehila there was religious, social and cultural independence. The Kehila governed the Jew from the cradle to the grave. The status of the autonomy was the result of negotiations with the rulers of the respective states.

Dubnow propounded the doctrine of "hegemony" as the key to understand the past. The Jewish community, more successful than others in the field of national creativity, became the "centre" influencing all other communities.

The Palestinian centre was followed by the Babylonian centre, which exercised "hegemony" until the 10th century. Later the "hegemony" shifted to Spain for another 500 years only to be replaced by the Vaad Haarzut (The Council of Lands) of Poland and Lithuania. In every period, as by force of gravity, Jewish communities in the whole world tended towards the current centre.

No doubt, Dubnow made very valid observations as to the unique institutions, created by the Jews in order to secure national survival. His "World History of the Jewish People" is a monumental work. But he viewed Jewish history in such a way that the spiritual autonomy became the ultimate purpose per se. For him the Kiyum and hemshech of the Jewish people was the preservation of the autonomy and not the way around. He ignored the force behind the struggle for national survival, the perennial bond between the Jew and the Land of Israel. He ignored the fact that the Jews created all those unique institutions, which constituted the spiritual autonomy in the ultimate expectation of the restoration of Jerusalem.

However, Dubnow's doctrine of "hegemony" remains as valid as ever. After 2000 years the "hegemony" returned to the centre, where it originated — Jerusalem.

YIDDISH WRITERS IN AUSTRALIA

THE CONTROVERSIAL YEHOSHUA RAPOPORT (A Profile)

by Gedaliah Shaiak*

To this day, the name of Yehoshua (O.) Rapoport evokes great respect among those who knew him. To them, he was an authority in literature, in biblical matters and public affairs, a man around whom writers assembled to learn the art of self-expression and of creative writing, and whose own writings were keenly read in Australia and abroad.

O. Rapoport, together with his wife Mala and son Amos, arrived in Australia from Shanghai in 1947. He had come there in the early 1940s with a small group of refugees who had escaped Nazi-occupied Europe. Despite the alien environment and the cramped conditions of a concentration camp, compounded by hardship, desolation and hunger, he felt the need for self-expression. As Yiddish print was unavailable, he wrote many pamphlets in Russian. Later, however, when through the good auspices of friends in America, he gained access to Yiddish type, he published slender booklets and edited a magazine in Yiddish. In these, he voiced the plight of the refugees and wrote a series of literary essays in which he displayed his formidable mental capacity and versatile intellectual range.

After his arrival in Australia, he became Editor of the weekly tabloid, the "Yiddishe Neies", into which he breathed new life and set new standards in con-

*Gedaliah Shaiak, journalist, writer and artist, has just published a novel "Force and Defiance".

temporary local journalism. His articles were erudite and his writings interspersed with Talmudic proverbs which added deeper meaning to his expressed thoughts. His articles also interpreted the daily news and commented on world affairs and became an eagerly-sought-after source of information for the frustrated Jewish immigrant who could not yet read English. He was, further, a persuasive speaker, his lectures at the Kadimah, (then in Carlton) attracting full houses.

As well as admirers and disciples, Rapoport had his detractors too, men who also regarded themselves as writers and community spokesmen, particularly of the Left, who attacked his outspokenness against Soviet Russia. I well recall an incident which occurred at a gathering of writers at the fashionable Hotel Savoy-Astoria in New York in 1965. Learning that I had come from Melbourne, two well known writers turned to me and asked, "and how is your needler O. Rapoport these days?" I could only make light of the matter with a generalisation.

The sentiment expressed by these writers echoed the dissatisfaction of many writers who felt hurt by his pen. He was endowed with immense foresight and vision into the issues of his day, and many of his predictions were fulfilled. He was also a prolific writer of articles and essays which found their way into the press and into his many books. But he was a harsh critic, a man of strong opinions, who had contempt for dilettantish scribbling and denounced it mercilessly. He insisted on clarity of expression and absolutely correct grammar. He did, however, encourage young aspiring writers and poets in whom he detected at least a glimmer of talent. He was not one to flatter or be flattered and was devoid of jealousy. From those who had survived the Nazi years, he demanded that they put pen to paper and perpetuate their experiences.

Rapoport, originally from Bialystok, then from Warsaw, became in time a household name in literary circles at home and abroad, respected for his judgements in belles-lettres as for his erudition in the classical works of world literature and in Talmud, and for his translations of Russian, German, French and Hebrew writers. A number of his essays were, themselves, translated into English and published in "Quadrant". The bulk of his work appeared in a succession of books. Among these were: "Drops of Faith" (1948), "Harvest after the Storm" (1948), "Heroes and Victims of the Transition Period" (1949), "Random Leaves" (1957), "Glimmering Lights in the Mist" (1961), "Seeds in the Wind", and the outstanding "Biblical Interpretations" (1961).

In the Introduction to his "Biblical Interpretations", he wrote:

"In the world there is only one book that requires an encyclopaedia of its own: not because of reverence towards it, nor because it is the 'Book of Books' — the Bible — but because of sheer necessity, because it is itself encyclopaedic in content and scope and of immense influence upon the culture and history of mankind. It is sufficient to point out that the Bible has been translated into more than a thousand languages and dialects to appreciate the extent of its influence upon the development of civilisation."

In the first chapter of his "Glimmering Lights in the Mist", he points an accusing finger at post-War European literature, writing:

"European literature has barely reacted to the Jewish tragedy. This comes out clearly and shows the moral bankruptcy of the world, its atrophy and decay, its literature too powerless to respond. Where there is no morality and protest, there is no literature."

In the early 1950s, Rapoport parted with the "Yiddishe Neies" following a dispute with the paper's management. He began, instead, to write a weekly column for the "Yiddishe Post" (now defunct), then under my editorship. His column, "In Pintl Arein", ("In the Bull's Eye") was the vehicle through which he aired controversial issues. The columns became compelling reading, highly acclaimed by its readers. In that column, he had unreserved freedom and wrote both on literary and current events. His critical analyses of the Kremlin and its world strategy as he perceived it, however, angered the Left in the community who despised him. But he remained impervious to criticism, threats and abuse.

To those who knew him intimately, his legacy and memory survive. He died in 1971 and his private papers and numerous unpublished manuscripts have found a place in the Library of the Hebrew University in Jerusalem.

PROGNOSIS

Joan Ackland

How suddenly light becomes darkness.
The flick of a switch
And we are lost —
Our known uncherished world dissolves away;
Senses and reason flounder;
Values disintegrate.

One moment we are running in the wind.
The next, we kneel
Disabled, blind,
Inchoate and numb with fear —
To shape our simple knowledge
Into prayer.

How suddenly the pattern,
The routine,
Turn chaos and despair.
The smiling face of yesterday
Is stilled —
Guttered and glazed with pain . . .
And we are left alone
In darkness
Deeper than the heart can bear;
While the cruel crab
Scuttles through the brain.

COATS OF ARMS

by Miriam Rothbaum

You can tell a person by his coat. Brisk, businesslike types wear burberry, pampered women are clad in mink or mohair and the insecure slink around in faded colours and tent-like shapes.

My mother is the exception. Whether camouflaged in sealskin, persian lamb or camelhair, she is stubbornly and defiantly herself. Only fools get taken in by her many disguises. She can wade through thick scrub and emerge spotless on the other side. No burrs ever attach themselves to her clothes. My mother goes through life untouched and unaided, lonely and proud in her many coats.

My father was killed before I was born. All that remained of him were a tallith and an overcoat.

The coat, a black-and-white herringbone tweed used to hang in the wardrobe. As a small child, I wanted to ask my mother about its former owner, but didn't dare, because of my stepfather.

It hung in the dark, silent and enigmatic for years. When nobody was looking, I would get hold of one sleeve and touch it with my cheek, breathing in the sweet, comforting smell of pipe tobacco. I tried to decipher my father's face from the pattern, but it was no use. The black-and-white zig-zags were more obscure than Hebrew.

In Europe everybody wore grey coats during the post-war years. The sky was always grey. I don't recall ever seeing a rainbow. Grey buildings hovered over grey people, some of who tried to salvage their meagre belongings by poking sticks in the ashes under the rubble.

Life dragged on, grey and dreary, until one day we arrived in Australia to a burst of sunshine. People went about coatless, looking well fed and contented, lulled by golden light. But I still carried that greyness inside me.

"You are a big girl now," mother beamed at me on my fifteenth birthday. "It only seems yesterday that you were five. How you've changed!"

"She is stupid," I thought. "I was never five. I came into the world all grown up. Even old."

She bought me a jaunty red coat, but it didn't lift the greyness. Red is my mother's favorite colour. She says red is the colour of hope.

I was without hope, afraid of everything and everybody. I was afraid of finding a boyfriend and I was afraid of never finding one. Grey fear weighed me down under my red coat. With my head hanging down and old fashioned plaits, few boys ever noticed me.

I left school at 16 and worked in a succession of dead-end jobs, bossed about by dull, grey people, who sneered at my timidity. By 27 I had no self-confidence at all. Maybe that's why I married the first man who was kind to me.

He wore a herringbone overcoat when we met. It was too big for his slight frame. His eyes, dark and hungry, pleaded for understanding. I made up my mind to marry him on a cold day, when he took off his coat and put it over my shoulders.

The marriage was a mistake. What I needed was a security blanket, not a husband.

My "security blanket" had needs of his own. He wanted to be with me all the time. He spoke in a clear, modulated voice, but I didn't hear him. He bought presents wrapped in shiny paper, sent me greeting cards with the word "FOREVER" scrawled on them. "FOREVER", all the cards pledged.

My husband looked stubbornly thin and hungry, his weight unaltered, no matter what I cooked for him.

"Why don't you feed him?" complete strangers asked me accusingly.

My husband's eyes, black pools of pain, looked even lonelier than I felt.

On long winter nights he played his cello in the next room, trying to coax some response from it he couldn't get from me. The cello moaned in the next room and I grieved over the closeness I might have known with another man.

One day he left. I still don't understand why it hurt.

The years went by. Fewer and fewer men looked at me with any interest. I was too busy trying to survive to worry and thought maybe I wasn't meant to find anyone special.

Then, shortly before my husband summoned me to the Get (religious divorce ceremony), I fell in love.

The man, Aaron, gently made me aware of my ignorance and helped me to learn about my religious heritage. We would stay up until all hours and talk about the Talmud. For the first time, I understood the concept of co-operation with G-d in His purpose. I felt like someone who has been rich all along without realising it and was at last able to claim a legacy.

Aaron was very reserved, so much so, that he did not even hold my hand. But I still felt his love enveloping me. He promised he would see me after the Get and this knowledge sustained me during the ordeal that followed.

The rabbi asked me to bring my mother a week before. He wanted to speak to her. But how could I? My mother had worn out all but one of her coats and was now defenceless. Her last coat was threadbare, with the lining torn to shreds. It was once red, the colour of hope. She loved my husband like a son. I did not bring her.

When I arrived, a young woman was just about to leave the synagogue after receiving her Get. Looking indignant, she marched straight past her ex-husband, closing the heavy flaps of her coat in his face. A hostile house, banging shut its twin doors. The woman's coat hardened over her like cement, while he staggered to another exit, with his pain, a stump, dragging after him.

My husband, soon to be remarried, was waiting. He averted his eyes. The three rabbis and witnesses looked at me with polite indifference. Figures so solemn and grey, they could never have known hope, passion, joy. Outside, the rain was beating down, surely a reproof for my sins. The rabbi opposite questioned one of the witnesses.

"Did you, Efraim, son of Yehuda, write this document?"

The rabbi is cross-examining the witness. He should be cross-examining me. I was the one who did wrong. I hurt my husband who was good to me. When they read out my father's Hebrew name, I imagined him in his herringbone coat, watching over me protectively. The next thing I knew, I was offering my husband his freedom in my cupped hands. Then it was over.

"As a divorced woman, you are not permitted to marry a Cohen," one of the rabbis called after me. "But don't worry. There are lots of others to choose from."

"This doesn't concern me," I thought. "I don't know any Cohens."

Outside the rain had stopped. A rainbow burst out of the sky, embracing the grey earth. The promise of a new beginning. I thought happily of Aaron waiting for me and my heart went out to Him, who made the rainbow. Aaron brought a present. He handed it to me with a smile. It was a pot plant with a plastic sign under

the leaves, reading: "GUARANTEED TO FLOWER IN THREE MONTHS".

I told Aaron what the rabbi said about Cohens.

He looked at me darkly.

"I'm a Cohen," he said, folding his arms. For the first time, I noticed he never wore a coat.

But he soon bought one. A thick, grey monstrosity, he insists on wearing all the time now. I don't recognise him anymore.

And he holds back. Withholds. Dispenses love in miserly dribbles through words alone. He speaks less and less.

I am writing letters to Aaron with the word "forever" splattered all over the pages. Letters I will not mail. The plant, guaranteed to flower in three months, is still barren. It will never flower.

Tomorrow I will buy myself a herringbone coat to keep warm. I must get my own warmth. Then I will wait patiently for another rainbow.

QUIET ELUSION

A story by Margaret Houghton

Tears filled Elly's eyes as she watched the tall, thin figure being led from the Courtroom, his dark sad eyes cast downwards. The sentence — ten years' imprisonment for betraying his country.

Once more he was to be taken away from her. Elly saw him again in her mind interned behind the wire of a concentration camp. After that she had believed he was dead and she would never see him again.

Elly's son, Michael, was born before the war had finished. The child was a legacy from one of the camp guards, Martin Schroeder, once a friend of Elly and her family, until she married a Jew, Claud Wise. Schroeder had consented to let her see Claud, but on certain conditions to his own advantage. How she hated him and all that went with him.

After the war Elly and Michael managed on what little they had in their war-torn country. Unlike her own family, however, one person had remained loyal to 'the Jew's wife', a former school-friend and nurse, Hilde Schmidt.

As Hilde had lost her husband in the war she was glad to have Elly and Michael to share her tiny flat. There was plenty of work for nurses.

One bleak, wet night Hilde came home drenched. "I should have taken my coat," she said, tying her dressing gown as she entered the kitchen where Elly was making supper. "How's the new job, the hospital?" said Elly, putting a large pot of soup on the stove.

"Rather grim", said Hilde, her voice quiet and short.

"Sit down, Elly," she said at last.

"Yes?" Elly turned suddenly and sat at the table.

"Elly", she said, "where I am working now, there are not only wounded soldiers, there are also some

people from the concentration camps —"

Elly felt her face turning pale. "Go on, please," she said. "Well," said Hilde, "I'm not sure, but I think Claud is there." Elly gasped.

"He doesn't look the same, but there is something about his eyes —"

Elly was lost for words. "Can I see him?" she whispered. Hilde put her hand on Elly's shoulder. "I have asked the Red Cross to check", she said. "There is a number on his arm. He does not speak."

Elly put her head in her hands. "Claud!" she whimpered. "Let us wait and see what the authorities can find out", said Hilde.

"I am Sister Schmidt", Hilde said at the inquiry desk in the Red Cross Building. "You were going to try and find out some information about one of the patients at the hospital where I am working?"

"Straight down the corridor to your left, third door on the right", replied the receptionist.

"Come in," said an English female voice as Hilde knocked lightly on the door.

"I am Sister Schmidt —" began Hilde.

"I know", said the stern bespectacled lady behind the desk. Without looking at Hilde, she picked up a sheet of paper and read from it: "Claud Wise. Jew. No. 63592. Sent to concentration camp 1942. Transferred 1943. Auschwitz 1944. Presumed dead. Found by Allies in a wood 1945. Presumably dumped or crawled out of camp. Brought to Red Cross November 18. Placed in hospital December 1945. End of record. At least we could help this time," she said shortly. "Their records were not always so accurate."

"Thank you so much", said Hilde.

Asking no questions the clerk showed Hilde to the door.

Elly stared blankly at the rows of beds bearing the wounded and dying from a five-year war which had been over for just one year.

Hilde touched her gently:

"Here is Claud", she said.

Elly gazed down at the wasted face from which huge dark eyes engulfed her.

"Claud!" she gasped.

"Careful", said Hilde.

For a moment Elly stood motionless. "Here is a chair", said Hilde, "Sit for a while". Her husband's lips moved slightly. Then Elly, letting out a resounding sob, cradled the gaunt face in her hands, burying her head alongside his in the pillow.

"Elly", she heard him cry faintly.

Sitting on the floor that night, Elly turned from watching Michael building with his blocks to staring into the fire. Claud's deep haunted eyes seemed to reach back to her from the flames. "What happened to him?" she asked Hilde.

Looking up from her book, Hilde said: "He may not walk again. The doctors had to remove a part of one foot. It was gangrenous. They also had to amputate two fingers on his right hand. They had been broken".

"He was a wonderful artist!" Elly cried, leaping up quickly and leaving the room. Those eyes, his, met hers in the darkness each time she woke throughout the night.

The time was long and drawn-out for Elly, as she watched and waited daily at the hospital. Claud spoke softly but seldom. He progressed slowly, from the bed to a wheelchair and then to a pair of crutches. His club-foot, although heavy, gave him some kind of stability in standing. Medication was constant to relieve the pain in his legs and tranquilisers were added when he had regained awareness of his identity, when memories of his fate returned and when the nightmares took over his sleeping hours.

The great day came at last when Claud set aside his crutches and walked down the corridor on Elly's arm, despite his being still a head and a half taller than she. The hospital matron intercepted the fifth walk from the ward to the end of the passage, as Elly and Claud were giggling excitedly. "Time Mr. Wise went back to bed!", she said

Elly usually met Michael in the park opposite the hospital after he had finished school. This particular Friday the children had been dismissed early. As Michael ran towards the seat where his mother usually sat, he saw that there was a man sitting beside her and that they were holding hands. Michael stopped running and walked slowly towards them. "Mama?" he said.

"Michael," she said, "you are early."

Michael looked at the thin, sick-looking man in a dressing-gown.

"Michael," said Elly gently, "this is Claud."

"Hello," said Michael. Claud smiled briefly. Then he turned to Elly. The moment was awkward. Michael and Claud both looked bewildered. "I think we had better be going", said Elly.

"Mama?" Michael whispered looking up at her. Elly was embarrassed. The nurses and the other patients were about to go.

"Are you coming back with us, Claud?" said a nurse.

"I will bring him back", said Elly.

"Michael is my son", she said when the others had gone, holding tightly on to Claud.

"Michael, Claud is my husband." She tried to smile at the boy, her bottom lip quivering. "He has been sick for a long time".

Turning to Claud, she said: "You remember Martin Schroeder." She began to weep, shaking her head. "He let me see you —"

Claud looked down.

"I remember", he said.

Now Michael and Claud were trying to comfort her.

"Don't cry, Mama", said Michael, "We'll soon be friends." Then he said to Claud: "You see, my father was a soldier and he was killed in the war."

"I see," said Claud, "I'm sorry."

The pain of the cruel lie she had told her son stabbed at Elly's heart, even though she realised that children had rather a mixed idea of family relationships, especially when they had only one parent. Many children had fathers killed at the war.

"I had better go back", said Claud.

"I will come and see you again," said Michael.

Elly's eyes were still burning as she kissed her husband good-bye.

As Hilde climbed the last step of the third floor to their tiny flat, she heard raised voices. A child was crying.

"He was a bad, cruel man?" screamed Elly.

"Mama", cried Michael.

"That is what he did to Claud. Your father was a wicked man?"

"What happened?!" cried Michael.

"He was no soldier, your father. He is not even dead! He was a guard at a concentration camp where they sent Jews, like Claud. They starved them, beat them and killed millions of them. Your father was a coward! After the war he ran away so he wouldn't be punished. I hate him! May he be dead! He made me have a baby and that was you!"

"Elly!" cried Hilde, entering the room. Michael sat sobbing, his head in his hands.

"It is true!" shouted Elly. "We all know. It is time he knew too." She ran from the room slamming the door behind her.

Michael sat at the table shaking. Hilde poured him a glass of milk, putting her hands on his shoulders. He sat staring at the milk. "My father isn't dead," he said to himself, "but he must have been a very bad man."

"Drink up, Michael," said Hilde, "your Mama will feel better in the morning."

"I hope she will still love me," he said.

"Of course she will," Hilde comforted him.

Later that year, Claud was discharged from the hospital. It was a difficult climb up three flights of stairs

even with the aid of Elly and Hilde. Therefore his only outing was once a week when he visited the doctor.

One day when he was alone in the flat, Claud stopped short. Leaning on his stick he gazed at a pile of his drawings on the table. Carefully he began looking through them in turn. There were many of Elly, of the camp, of the days before when they were happy. Claud turned away for a moment, then he sat down and began to look more closely.

Some of the paper had only been used on one side. Taking a pencil from the dresser, he took several sheets to the window and began sketching the trees below. Then he went to the fireplace where he found some charred wood and he also drew with this. Holding the thick wood between his thumb and little finger he soon began drawing more freely and rapidly. Claud became so engrossed that he did not hear the click of the door. Michael stood watching him for several moments. Then he went over to the window where Claud was rubbing the charred wood over the paper. Thin lines crossed the page with x marks at intervals which had the resemblance of barbed wire. Heavy vertical strokes looked like posts holding the wire together. They became heavier and darker as Claud's hand moved more quickly each time. Claud stopped silently as if frightened out of a dream. He looked at Michael nervously.

"You like to draw, Claud?" said Michael shyly.

"Yes," said Claud.

"Go on," said Michael.

"I've finished," said Claud, picking up the drawings and taking them from the room.

When Elly returned she stopped short as she opened the top drawer of the chest in the bedroom. There were the drawings she had left on the table plus some extra ones.

"Claud," she said, "you did these today?"

"Yes," said Claud, laying on the bed gazing at the ceiling.

"I'm pleased," she said hesitantly, looking closer at the work. "I must go away from here, Elly," he said at last. "It is always with me." Turning over he buried his face in the pillow. Then he said: "For a while I was away when I did that drawing, but I cannot leave this flat on my own."

"I know, my darling," she said, sitting beside him, "but places are so hard to find."

"I mean I must leave this country," he cried, "I cannot live here any more."

"You mean like your brother?" said Elly.

"My brother?" said Claud sitting up.

Once again Elly felt slightly awkward. "Well," she said, "I think he went to Israel after the war — I saw him once." Claud's large eyes stared piercingly at his wife.

"Ben is alive? in Israel?" he said.

"Yes," said Elly. "You have been so sick I did not want to talk to you about it just yet," she said.

"Please let us go there," he said grasping her hands. "Please help me forget."

"Of course, my darling," she said, "anything you want."

Michael was standing at the door holding a large pad. "What is it, Michael?" said Elly.

"I want to draw," said Michael, "like Claud."

"Come here," said Claud. He began telling Michael about the many different ways there were of drawing. Soon they were both squatting on the floor drawing all kinds of things. Michael sat close to Claud thinking how clever he was to draw so well with only two fingers and a thumb.

"It might be a good time to leave," said Hilde at dinner. "Immigration is no longer illegal and if I could contact Ben —"

"Would you?" cried Elly.

"Well you may have to live in a community camp for a while, but I believe they are beginning to build houses."

Claud listened intently and silently. He scarcely remembered when he had last felt freedom. It was as though his own family, the art school he went to had never really existed. All were gone long ago.

Hilde cried and hugged Elly before they boarded ship. Michael stayed close to Claud as if offering some kind of protection, besides trying to understand his own feelings of confusion and bewilderment in the large crowds of people all anxious to leave.

"Good luck!" called Hilde.

"Write to us," replied Elly as the ship began to move away.

During the long voyage, Claud spent hours, day and night, scanning the infinite expanse of water. Freedom floated in the salty air and called in the cry of the gulls. He paid little attention to the people around him, who bore similar scars of war to his own.

Ben was there to meet them when they finally landed. For some moments Claud and his brother looked at the past years of time and experience in each other's faces, before falling into a long embrace, which became a foursome as Ben extended his arm around Elly and Michael.

They moved into a small stone house, one of a newly-built settlement.

Claud stood outside gazing around at all the other square blocks built to the same design. The land felt hot and empty. He moved his feet about the sandy ground. There were no steps, no fences. All was flat. A man nearby spoke to Claud in a different language. Claud lit a cigarette and turned away. His mind flashed continuously from the past to the present.

For many weeks to come Claud pondered his new surroundings, seldom speaking to anyone except Elly and Michael.

Elly sent Michael to a convent school nearby.

Claud sauntered down the road one day, his left foot dragging unco-ordinately. He had noticed an art supply shop while in the village with Elly.

Suddenly a truck stopped, laden with timber.

"Are you going to the town?" asked the driver.

"Yes," answered Claud.

"Would you like a lift?"

"Thanks," replied Claud. He managed to clamber up into the high cabin beside the driver.

"Save a few steps, eh?" said the driver.

"Yes," said Claud.

From the cabin Claud felt the sense of height, with full view of the surrounding landscape as the open panorama of the countryside flashed past.

"I must refuel," said the driver, "then I must deliver this load for the new settlement up yonder. There is plenty of work now." "Thanks," said Claud, "I'll be all right," as he lowered himself to the ground.

It was the first time Claud had been quite alone. There were small shops and markets and he felt a strange fascination. Never before had he seen such a mixture of people in costume appearing beside their wares. He could hear the faint music of an orchestra in the distance.

Suddenly Claud found himself in the midst of such a huge crowd that he had difficulty in moving. A voice was calling out above the rest. There were mainly men who were crowding closer to see and hear. A man moved slightly to make way for Claud.

"What is happening?" asked Claud.

"It is an auction sale," said the man. "They are selling old farm machinery."

Claud was too deep in the crowd now to find his way out. The auctioneer was standing on top of a smallish truck.

"Is that for sale?" asked Claud.

"Yes," answered somebody else.

The bidding had begun. Claud began to raise his hand. The auctioneer said it was in working order and 'much better than a donkey.'

"Sold to the man in the blue cap," yelled the auctioneer pounding his hammer. All eyes turned to Claud. He had no money and he felt very nervous.

"Is there a telephone here?" Claud asked.

"Outside there is," said a man pointing.

Managing to push his way through the crowd, Claud found the phone. Finding a number for Military Headquarters, he dialled quickly. "Is Commander Ben Wise there?" he said. "Ben? It's Claud. I need some money. I've just bought a truck. That's right — I think so. Remember when Papa taught me to drive. Yes, I would like to work. Thanks, Ben, I'll see you later."

Claud returned to the auctioneer.

"You are going to drive it?" said the auctioneer looking at Claud with a hint of humour and scepticism.

"Yes, I guess so," said Claud, eyeing the man in defiance of his physical predicament. "My brother will arrange the finance with you. He is an Army Commander."

"Ben Wise?" said the man.

"Yes," said Claud.

"I know him well," said the auctioneer.

Having finalised arrangements with the auctioneer, Ben put his hand on Claud's shoulder as they left. "Go and see Josef Isaacson," he said, "he is in charge of trucking. Be careful, Claud. You will have to get used to the roads."

"I'll be all right," said Claud. "Thanks, little brother."

A few watched Claud as he climbed awkwardly into the cabin. Memories of what his father had taught him flowed back quickly. He started off slowly. Soon he had left the village behind. The same sense of freedom flowed through his veins as on the lift into town. He felt

the truck crashing through the barbed wire, flattening it to the ground. Claud drove swiftly along the sandy gravel road extending before him.

Night came. Claud stopped. Tilting his cap, he leaned back and closed his eyes.

At dawn the faint lights of the sleeping village settlement were twinkling below the hills. Claud climbed out of the truck and breathed in the fresh air. He stretched his back and legs and gently examined the moist leaves of a spiny cactus tree.

Sitting by the bedroom window, Elly was beside herself. Hearing her sobs, Michael crept to the door.

"What is it, Mama?" he said.

"Claud did not come home last night," she cried.

"He will soon, Mama," said Michael putting his arm around her.

On reaching a nearby settlement, Claud stopped by a small shop and ordered a glass of grape juice. He did not notice the two figures wearing white kheffiyas at the other end of the counter. As Claud began to drink, one of them came towards him. He held out a brown cigarette to Claud. "Thanks," said Claud, taking it. The man continued holding out his hand and Claud pressed several coins into it. The two men laughed and chatted as Claud left the shop lighting the cigarette.

Daylight was now strong. As the truck spun along the road, Claud began to hum to himself. Never had he felt so carefree. Then, for the first time he began to laugh, so much that once he had to swerve to avoid an on-coming vehicle. By midday the strong heat spread over the countryside. Claud found a large olive tree and went fast asleep beneath it.

Elly lay on the bed, exhausted from crying throughout the night. She heard a slight knock at the door. Pushing aside her long, lank hair and pulling her gown around her, she struggled out barefoot to answer.

"Elly!" said Ben, looking at her tear stained face. "Whatever is the matter?"

Telling him, she felt the same sense of desperation and abandonment as of years past.

"We'll soon find him," said Ben, "even if I have to use the whole army."

Then Ben told her about Claud buying a truck. Elly assumed that he must have lost his way. Ben had other private doubts. He was well aware of the various kinds of peddling which took place in certain parts. The search began.

Claud had not contacted Isaacson's trucking company. A group of bystanders had seen him drive off.

Alone Ben took his army jeep along a likely road; Asking at the shop where Claud had stopped, no-one admitted having seen anyone of his brother's description. The two men were still sitting in their corner.

Early next morning, Claud stopped alongside the sign reading "Isaacson's Trucking".

"You are Ben Wise's brother, eh?" said Isaacson, wiping his hands.

"You have work?" Claud asked.

"If you can do it," said Isaacson, "it can be hard work."

"I must work," said Claud.

"All right," said Isaacson, "you can try. Be here tomorrow morning at eight o'clock."

"Claud" cried Elly, throwing her arms around him as she opened the door.

"I am free, Elly," said Claud. Taking her hand he showed her the truck standing by the roadside.

"You are — helping?" she asked a little puzzled.

Claud nodded.

Ben called just as they were going inside. He was angry. Claud had 'wasted the army's time'. He should have at least informed him. From now on Claud could 'take care of himself.'

"Goodbye, my darling," said Elly next morning as she watched her husband limp to the truck. He gave a brief toot and drove off.

At first the work was tough and tiring. There was lifting and carrying involved, although now, his strength was fortified, this time through a purpose.

Days and nights, through the roads, Claud went from one settlement to another, delivering, helping to build someone's new nation. He saw little of Elly and Michael. The strong sense of freedom stirred within him. Yet his past memories were ever present. It took little to remind him — a fence, barbed wire in use by the army, a striped jacket, the Star of David on public buildings and synagogues. Often he would stop to rest and light a stick of hashish, blocking all that was visible.

Early one morning when he returned home, there in the kitchen was a tiny pup in a basket by the stove. Elly had left a note on the table. How she had worried about his being alone for so long on the road. Claud named the little dog Zak. From the next trip onwards Zak never left his side.

Claud frequented a bar in a small town, run by a man named Ali. Many drivers called there.

It was here that he collected his supplies of hashish. Now Claud had cast aside his tranquilisers from the hospital days. He had found something much more effective. The memories could be completely erased rather than veiled. Many times Claud relished drifting in the sun-drenched grass. During his respites he also made many sketches of Elly. This brought her closer to him.

Despite their long periods of separation, Elly had a daughter, Mary. Now Claud had a larger truck. Work and building were in continual progress. Elly found solace in believing her husband was happier in rearing her two children.

However, Claud could never feel this country as his own, nor could he ever love the one from whence he came.

Often Elly blamed Michael for Claud's fate, while, in turn, Claud reminded her of the boy's innocence in the situation.

"He may have loved you, Michael," Claud had once said, "he was your father." Claud and Michael were close. They stole a moment here and there to talk and sketch together in the hills. Michael learned to drive the truck.

One afternoon Elly was awakened by a knock on the door, having had yet another sleepless night with Mary.

"I am sorry to disturb you," said a large man standing outside, "but are you Mrs. Wise?"

"Yes," said Elly smiling sleepily.

"My name is Moshe Kraus," he said, producing a bundle of white paper.

"Are these drawings of your husband?" he said.

"Yes, they are," replied Elly.

"I found them by the road," said Kraus, "they are so good. You see I represent the cultural development programme our Government is planning. Some people living nearby told me of your husband and where he lived. I hope you do not mind —"

"Please come in, Mr. Kraus," said Elly.

She proceeded to tell Mr. Kraus the full story about Claud.

"I feel there should be an exhibition of his work," said Kraus.

"Your husband has explained this country and his feelings so very sensitively in his work. It is only fair that we should all share it, especially with one who is an example of all our sufferings."

Finally Kraus left. Elly looked through the drawings, many of which included her image. Tears came into her eyes.

Elly told Claud of Kraus' visit. Thinking of the two children whom he now had to support, Claud agreed to an exhibition.

It was organized on a grand scale in the city. A huge orchestra played music national and familiar to the huge gathering.

Some Government Ministers and finally the Prime Minister made long speeches about the growth of the State, the work of the people and the great contribution of the artist who was a living symbol of all the hardship which had been conquered.

Claud bowed, shook hands, bowed again and received a Torah as token of gratitude from the State.

Elly sat with Mary and Michael in front of the dais, clapping with awe and emotion thinking of the strong boy she had married and the cruel course his life had taken.

Claud accepted the offer of a teaching post in one of the newly formed art schools. His class was busy and enthusiastic to show the world the emerging artistic talent of a new young land. At times Claud found it difficult to keep up with his students.

On a sketching excursion one day, Claud pondered the hills nostalgically. There he had found freedom. Now only in brief moments could he indulge his private retreats of a smoke or a drink. Should he be caught, the disgrace to his family and the State would be insurmountable. The thought of this gripped him increasingly. Once more he began to feel trapped, as if the wire were tightened around him.

Elly waited dinner one night. Claud had not mentioned a school meeting as occasionally happened. The hour became late. "Michael", she said, "please could you go and telephone the school and see if Claud has left? I must put Mary to sleep."

Michael returned looking very serious.

"Mama," said Michael, "Claud has not been to the school today — or even yesterday. They thought he must have been at home ill."

At once Elly thought of calling Ben, but remembered he was away attending a skirmish which

had erupted. Memories crashed her mind like angry waves.

Claud drove along the road he knew so well. He felt the call of freedom had been taken. Teaching only served to inflame the old scars on his mind.

Claud cut his way through the crowd and smoke to the counter at Ali's bar.

"Salaam," said Ali pushing a glass of wine towards him. He nodded, leaning against a bar stool. As a small package was slipped slowly and silently along the counter, Claud's eyes met the white shrouded brown face. He reached into his pockets and was relieved of the contents by the firm brown hand. The figure disappeared into the crowd. Claud drank hastily and left the bar.

Elly began to lose hope as army and police searches proved fruitless.

Ben put down his pen irritably and answered his phone. "Ja!" he said, running the pen vertically through his fingers. "You are sure?" he said, breathing heavily. "Of course we must take action. That's right keep watch." Putting down the phone, Ben clasped his hand, pressing his knuckles against his lips.

At the ammunitions enclosure Sergeant Goldman, a large man with a keen eye, was questioning a young soldier about the disappearance of a large cache of arms. The soldier gave him a list of missing items which Goldman scrutinised carefully. Then he commended the young soldier on his thorough report.

"I expect it was someone from the other side, eh?" said Goldman.

"No, sir," said the soldier, "I don't think so."

Goldman was puzzled at the immediate answer.

"Who then?" he said.

"Well, sir," said the soldier, "the lame truck driver with the dog has been around this way quite a lot lately, sir."

"The one who used to deliver for Isaacson's?" said Goldman.

"Yes, sir, he came once thinking the army had ordered some building materials."

"He should know the army better than that by now," said Goldman.

"He has been by a few times since then, sir," said the soldier, "and a few days ago he was lying under one of the palms outside the compound smoking. I think he fell asleep."

Goldman still wondered why the soldier should connect this particular individual with the arms theft.

Then the soldier looked his superior in the face and said: "He smokes hashish, sir, and it is expensive."

"How do you know?" asked Goldman.

"I've seen him elsewhere, Sir," replied the soldier.

Goldman curtailed his questioning, realising the right of choice for young soldiers to their private activities.

"Do you know his name?" Goldman asked after a few moments.

"Wise, I think, Sir," said the soldier.

"Ah, the same as our Commander," said Goldman.

"Yes, sir," said the soldier. "Remember, he was an artist?"

"I do indeed," said Goldman.

Ben Wise knew the location well where arms were reportedly being delivered. It was a rocky outpost, some kilometres from town. The approach to it was near the road, the steepest and least known part. Only greed or sheer desperation could induce anyone to manoeuvre a truck into such an area.

There was a low drop on each side of the road. Ben remembered being entrenched there for some days during the war. Sending his men to keep watch from a certain position, he determined to observe from his own vantage point. He needed little imagination to guess the facts of the situation — arms for money — money for drugs. Yet the choice of such a hazardous location still puzzled him.

Ben parked his jeep, hidden by some bushes, facing Ali's Bar. The remaining country was barren save for the posts lining the roadside. He switched off the lights.

The dim lights inside the bar were further obscured by the large truck parked opposite the entrance.

Ben's drowsiness lifted suddenly when the lights from the truck flashed onto the road. Ben swung his jeep, minus headlights, onto the road, turning in the same direction as the truck. He followed for a considerable distance, maintaining a steady pace behind. There was little traffic about. The twinkling lights from the village were the only signs of life between the jeep and truck.

The road wound and spread endlessly through flat and hilly areas. Ben knew it well by day or night.

After about an hour the truck stopped. Ben could barely distinguish a figure alighting with a torch which was shone onto a signpost. Then the figure climbed into the truck again and moved slowly around the turn-off. It continued cautiously. The rocky ground was becoming increasingly uneven. Ben could feel the climb becoming steeper. Only the tail lights of the truck broke the dense blackness of the night.

When it stopped on a steep rock plateau, Ben found he had just sufficient room to turn into the cavern below while also being able to make accurate observation. By standing on the front of the jeep he could see the truck quite clearly.

Soon the tall figure carrying the torch emerged again. Unsteadily he clamboured to the rear, lowered the flap, and with some effort began unloading wooden crates, each of which he endeavoured to place up on a rock ledge above the truck's cabin. Ben wondered at the persistence by which the limited strength of a man was fortified.

Then there were sounds of excited speaking. Three lanterns were swinging freely on the ridge where the crates were being stacked. Three white kheffiyas were decipherable in the lighted darkness. The lively conversation continued until the stumbling figures struggled to place the last crate on the ridge.

Ben stretched to observe all that took place. The figure took a small bag from one of the men, and tossing it into the cabin, returned to the rear to close the flaps.

Quickly hoisting himself over the rock and onto the road, Ben ran towards the truck. As the flap was being fastened, Ben laid his hand on Claud's shoulder. As he swung around, Ben felt the sense of terror strike

through his captive body. For a brief moment Ben shone the torch in his brother's face. Claud covered his eyes to obstruct the light. He began to quiver at the unknown figure behind the torch. "It's Ben", said Ben quietly, lowering the torch. Taking Claud's arm gently, Ben felt the trembling body as he said "you had better come with me, Claud. My jeep is parked off the road."

As they walked unsteadily down the incline, the sound of machine gun fire from Ben's men blasting at the three figures determined that the mission for the night had been completed.

The death penalty could only be enforced for treason in times of war, for crimes against humanity and for crimes against the Jewish people.

A heavy silence pervaded the courtroom as the evidence was pronounced. Claud's crime fitted better into the category of self-destruction than of his

neighbours. An horrific, unnatural occurrence during his lifetime had led to his unreasonable irrational yet understandable actions.

So said the judge in summing up the case. "Some of us have managed to live with our past better than others." He said, "however, in view of the fact that so many more lives have been lost in the recent war and the fact that you were helping the enemy, I hereby sentence you to ten years' imprisonment, and recommend that you be given all the psychiatric help available."

Ben drove Elly and her children home. She did not speak.

"It won't be for ten years, you know," he said.

"It is his fate, isn't it?" she sobbed alighting from the car.

Claud's truck stood idle outside the house. Zak slept peacefully in the shade cast by its shadow.

More To Be Desired

Marc Radzyner

I lie in my room in Jerusalem
like a man in an open unploughed field.
Outside, white hills, bare quarries
turn dark yellow, like fine-ground gold.

A bee floats in through the open window.
I watch it
hover
to the aroma of olives in a bowl,
attracted uncertainly
towards the open wine . . .

Through the open cupboard door
I see my wife's Shabbat candlesticks,
my prayer-shawl untidily on a chair.

Pages of Hebrew lie beside me,
the print like black walls:
only to read is to decipher,
every letter a heavy stone to be prised out
and reinserted.

What I never knew,
what I can't remember
continue —

every moment cuts
like a circumcision.

I lie in my room in Jerusalem
thinking slowly one thought at a time
like a hand opening and closing . . .
'More to be desired are they than gold,
than much fine gold'.

The room darkens. I am at the window
like a watchman, waiting:
all before me is glory — sun and dust
couch together . . . their light rises behind Judea
like a condensation of honey, wine.

The sky deepens like a voice.
In the valleys, the Jerusalem streets
fill with electric lights like unrolled crowns —

Turn again our captivity — cars,
buses approach and withdraw from the Old City;
their moving headlight beams scan my walls
through the white-black of window-slats
creating constantly moving wings
of the shadow of the Name.

MEME CHOSE . . .

Joy Beaudette Cripps

Nuremberg how long must you carry
the stench . . . heaped bone charred
Housed rows of unseeing dead.

Will young pines spring from seed
now sheltering under fringed fingers
to grow purifying air we breathe

As tall slender chimneys
reaching for the skies . . . springing
forests new of Nuremberg

But logged are the trees I see
marked red, yellow, for the felling
leaving leering stump, gape-tooth smile.

Ethnic Australia, Edited by Manfred Jurgensen

(Phoenix Publications, Brisbane 1981. \$9.50)

Reviewed by M.H.R. Crowley

Many Australians would believe that Australia owes its foundation, development and progress to a sound English influence, and are prepared to think no further.

Whereas the premise may partly be true, fortunately more and more people are becoming aware, if perhaps reluctantly that Australia's development and progress are also very much a product of the physical and mental toils of our immigrants — the Irish, Germans, Italians, Greeks, Chinese, Finns, Poles, Latvians — whose contributions to our industry and culture are not hard to trace.

Ethnic influences on our culture have however been sorely lacking in one area — literature. Didn't know 'they' wrote? Which group of people has not wished to give expression to the experiences, thoughts and rigours of their existence?

In the book, *ETHNIC AUSTRALIA*, Manfred Jurgensen, as editor, has taken a slice of this hitherto neglected literature, and allowed Australian writers of ethnic origin expression of their view of the "problems of intercultural differences and adaption to the Australian way of life."

The selections are restricted to short stories and poems. A glance at the list of authors and their ethnic backgrounds suggests the breadth and variety of contributions to this volume — Dutch, German, Hungarian, Polish, Russian, Mexican, Maltese, Italian, Latvian, Greek, Sri Lankan — not forgetting the enigmatic Banumbir Wongar (Aboriginal/Australian).

When reading the various stories and poems, I became almost uncomfortably aware that I was having difficulty relating to much of what was written — as if it belonged to another world — and there was the essence of the impact. It is not another world; it is *my* world that is being depicted here; more precisely, my country, my society, and yet I did not totally relate to it.

This difference is the essence of the simple yet moving story by Lolo Houbein "Three Good Reasons". The cultural difference between a Pacific Islander and his wife of African origin both attracts and isolates the two. Their common ground is the foreign language (English) they must use, but this creates its own problems.

Other aspects of a language imperfectly understood yet essential to existence are treated in the poem by Houbein "Please Explain Me", where 'the word' begs for enlightenment and understanding yet comes to the shattering self-conclusion

... My Word!

You are my despoiler
who offer yourself
to communicate

You are my gaoler
You are my enemy.

Manfred Jurgensen, as Professor of German at the University of Queensland, adds further dimension to the relative problems of language in the teaching/learning situation in his poem "My Students". There he discovers 'it is our common stranger'. A more comical side of language teaching — teaching English to Australian migrants is presented in Lucija Berzins' "The Berlitz Method". The inventiveness of the approach and its rather humorous side-effects are in contrast with its effectiveness and the down-to-earth expectations and aspirations of the class.

How many Australians, even those of distant ethnic origins, are aware enough to relate to and sympathise with the language problems, the loneliness and deprivation of migrants to our country.

The loneliness is vividly recalled in Stephen Kelen's "The Way Back". Few people have ever experienced a period of deep loneliness in their lives and the depth and extent of feeling of not belonging are outlined in this story in a simple but moving way. Serge Liberman couples similar feelings with views on Australia and her people in his story "Two Years in Exile" with a disturbing sense of reality. The conflicts and their final resolution between the Jewish boy and his Australian and Jewish peers are a plea that others will achieve the same sense of realisation and tolerance. Australia and Australians do not fare well in the story. Is Liberman suggesting that Australia breeds racial intolerance? The picture, however, is startlingly realistic. The setting of the barbecue in Antigone Kefala's poem shows that feelings of not belonging can be experienced in a simple and ostensibly social gathering.

How many of us can relate to the situation of five families living under the same roof in Australia, sharing the one kitchen, waiting to accumulate the 'means to move to more permanent homes and to welcome privacy'? Such is the setting of Liberman's "The Kitchen" where the quiet, unassuming Nussbaum, survivor of the concentration camps, dies after an accident caused by the intolerance of his work mates. Other stories and poems in *ETHNIC AUSTRALIA* outline the traumas and fears of migrants awaiting settlement — often in unfamiliar and hostile environments, if not in our migrant centres. The common plea is there — tolerance and understanding.

Australians should welcome the view of their country from those who have chosen to settle here and yet have that certain degree of detachment, if only for a chance to appraise their situation and the picture presented by our politicians and our own sense of well-being.

Perhaps one of the best overall comments on the general picture presented in this collection is simply and vividly told in Barbara Schenkel's poem "Ethnic

*M.H.R. Crowley is Subject Master (English) at Bremer State High School, Queensland.

Australia". The toys and articles on the poet's shelf come to represent the ethnic population of Australia — belonging, yet not belonging. She succinctly concludes

At least the flowers
are locally grown.

. . . By an Italian gardener
though . . .

In the introduction to *ETHNIC AUSTRALIA*, Jurgensen says: 'The basic idea of this collection and its title does not draw a discriminatory distinction between two classes of Australians. Far from being apologetic about ethnic origins, its purpose is to demonstrate to all Australians the particular contribution made to our one national literature by those of us who have landed in this country in the same way as all white settlers originally arrived: as immigrants'.

His basic idea is abundantly supported and illustrated by the works included in the book. I could understand that not all readers could respond to particularly a few of the poems included in the book. The authors here do seem perhaps more intent on puzzling

self-expression than on real attempts at communication. However they do all succeed in evoking a certain generalised atmosphere which, in context of the other articles, help sustain the impact of what must be accepted as an important and absorbing contribution to Australian literature.

The range of usefulness of the book have been further increased by the publication of an accompanying teacher/student notebook written by Angelika Fremd. The notebook contains many relevant notes, comments and questions for guiding a deeper understanding of the stories and poems.

Congratulations must go to Phoenix Publications, an independent company, established to publish the writings of ethnic and other minority group Australian authors.

If the company's current intention of publishing an anthology of writing by Australian women produces a book of the same calibre as *ETHNIC AUSTRALIA*, then it will be making another important contribution to the development of Australian literature.

Roadsign in the Centre of the City of Cracow

Marc Radzyner

Tourists of another "sacredness" we leave behind
Cracow's serene madonnas, the carved limbs
that drift towards you
like streaming smoke, passionately dangerous, peace—

we seek this other road: its attraction,
repulsion. Blurred unreadable maps at the station
are like the workers' faces in train-queues—
we drive through town looking for direction.

Gliwice, Katowice, **Oswiecim**: an ordinary road-sign
in the centre of town seems to divulge a place
like an address for envelopes. We re-become
pilgrims. I turn the car around.

Narrow country roads shoot peacefully
between meadows, haystacks. Late summer dreams
like the browsing horses. Chickens and ducks
work around the feet of cattle grazing.

At a crossways
Oswiecim
arrows the empty road.

Pilgrim of another sacredness I slow the car, look
hard, passing orchards, gardens, old farmhouses
(pre-war pre-century) everything
is involved, clothed,

I feel nervous now, I feel a nervous excitation:
the entire world was compressed into a field,
a yard. Iron gateway after iron gateway of sensation
straddle the grey-blue roads. I move through them
layer through layer,

rail-lines converge,

I am drawn

inwards by a gravity like an atom to the primal
concentration. There are cattle cars
old enough.

The roads are empty—
summer is dreaming around here. The poplars are
still, alert, idols of peace.
Outside us, no acknowledgement,
and within, this fear, this exultant fear
as when a man goes out from himself and his daylight
to meet the alluring white girl for the night.

THE PILOT

Joan Ackland

Love
Give me courage.
See how the dark mist closes
Shortening my day,
Blotting the stars.
Trembling I pray
For sureness
On this yet uncharted way.

Crag upon crag
Shoal upon shifting shoal
And wreck
Under the wrack of cold and heaving sea.
Love
Give me light
To buoy the way for me.

Yet I must climb
And yet again
Descend.
Love
Give me strength
As my frail knees bend.

With compliments of . . .

Goldy's

COFFEE LOUNGE AND RESTAURANT
CONTINENTAL MEALS SERVED

212 LITTLE COLLINS STREET, MELBOURNE, 3000

(opposite Victoria Hotel)

For bookings phone: 63 1034

Props. Mr. & Mrs. A. GOLDBERG

אייגנטימערס : צעשיא און אברהם גאלדבערג

With Compliments from:

burlon hosiery pty. ltd.

MANUFACTURERS OF MEN'S, LADIES'
AND CHILDREN'S SOCKS

408 Lygon Street, East Brunswick. Vic. 3057
Telephone 387-1433

S. ERlich PTY. LTD

IMPORTERS — MANUFACTURERS
DISTRIBUTORS
of

FOOTWEAR

563 VICTORIA STREET, ABBOTSFORD
VIC. 3067
Telephone: 42 0758

Haross Press

COMMERCIAL & COLOUR PRINTERS

אייגנטימער: הדסה און שמעון ראזענבוים

232-234 High Street, Northcote
Victoria. 3070

Telephone: 48-5915

With compliments from

Dalkeith Productions Pty. Ltd.

**5 STEWART STREET
RICHMOND, VIC. 3121
Phone: 42 4163**

MORRIS GUTHRY

With compliments

ST. KILDA PLUMBING SERVICE

L. R. REED & CO. PTY. LTD.

**100 COLLINS ST., MELBOURNE
PHONE: 63-9765**

- **REAL ESTATE INVESTMENTS** •
- **MANAGEMENT SPECIALISTS** •
- **CITY AND ALL SUBURBS** •

DIRECTORS:
LEON (LAJBL) GOLDMAN • RICHARD MELZAK
JACK SILVER (SILBERSCHER)

נייע ביכער אין „קדימה“ ביבליאטעק

15. גאלדקארן, יוסף — אומגלייכלעך און דאך ... רעפארטאזשן.
16. ראזוויטש, מלך מיין לעקסיקאן: יידישע שרייבערס, קינסטלערס, אקטיארן...
17. בלומענמאל, נחמן — ווערטער און ווערטלעך פון חורבן תקופה.
18. מייטלס, יעקב — פון ווייטן אמאל ביזן היינט.
19. מארק, בער — מגילת אוישוויץ.
20. שמואלעוויטש, חיים — צוריק פון יענער וועלט.
21. מאיר, גאלדע — מיין לעבן.
22. קאזדאן, ח. ש. — זוסמאן סעגאלאויטש (א מאגאזאפיע).
23. מיצמאכער, ש. — אין פשוטע ווערטער.
24. קערלער, יוסף — די ערשטע ויבן יאר. לידער.
25. קנאפהיים, מרים — א תפילה אין דער נאכט.
26. קאץ, מעינקע — צפת.
27. לאצמאן, יהושע — תהלים — געזאנגען, לידער און פאעמעס.
28. אשערצוויטש, הירש — בלויז באמערקונגען — לידער און פאעמעס.
29. אשערצוויטש, הירש — תנך — פאעמעס.
30. קאנין, שמעון — כח פון אות — עסייען.
31. קאהאן, יצחק — פארטרעטן און פראפילן.
32. האפער, יחיאל — איציק מאנגער — עסייען.
33. שווארץ, שמואל — אונטער רויטע הימלען — זכרונות.

1. ארנשטיין, שמעון — גערענגל, תל-אביב.
2. זאלצמאן, משה — די גרויסע ענדערונג אין יידישן לעבן אין פראנקרייך.
3. באטוויניק, לייבל — די געהימע שליחות — פאנטאסטישע דערציילונג.
4. בעז, חיים — אויף די וועגן פון דער יידישער ליטעראטור.
5. גוטמאן, שאול — די אנדערשקייט פון אמעריקא-נער יידנטום.
6. יאנאסאָוויטש, יצחק — אין פרדס פון יידיש: עסייען און אפהאנדלונגען.
7. עלבערג, יהודה — מעשיות.
8. שניידערמאן, ש. ל. — ארטור שיק.
9. באשעוויס-זינגער, יצחק — דער קנעכט.
10. מאנגער, איציק — שריפטן און פראזע.
11. שמוטשינסקי, אשר — צווישן ערד און ים — לידער.
12. מאלטינסקי, חיים — דער משפט איבער די ביראבידזשאנער.
13. מאלטינסקי, חיים — פרישע ווינטן, לידער.
14. יעלין, מאיר — די מיראזשן פונעם אמאק-לויפער אסקאר גריק.

Best Place to Eat . . .

Scheherazade
RESTAURANT
99 Acland Street, St. Kilda
Phone 534 2722

. . . Best Place to Meet

אין אונדזער סביבה

צווישן 3-טן און 25-טן אפריל ה. י. האט אויף דער איינלאדונג פון דער "קדימה" געהאלטן לעקציעס אין מעלבורן און סידנעי דער שרייבער פון קאנאדע — יהודה עלבערג.

די טעמעס זענען געווען: "די פילאזאפיע פון א קרעכץ"; "יידישע געשיכטע — נס און נסיון"; "יידישע און קריסטלעכע עטיק"; "יידישער הומאר".

אויסער דעם, האט זיך פר' עלבערג באטייליקט אין די צענטראלע געטא-אקאדעמיעס אין מעלבורן און סידנעי, ווי אויך אין אן אקאדעמיע, איינגעארדנט דורכן פאריין פון יידישע סטודענטן. (ענגליש).

★

ערנסטער צייטונג, וויל איך דא, ווי אן אילוסטראציע, ברענגען עטלעכע ציטאטן פון א רעצענזיע. בלויז דאס קעפל אליין זאגט שוין זייער פיל:

"שלעכטע מאטעמאטיק גלייכט (=) אן אומגעלומפערט בוך". "דער גרעסטער טייל פון בוך זענען רעדעס. זיי קלינגען ווי רעדעס; זיי ליענען זיך ווי רעדעס; צום סוף זאגט אפילו דער מחבר: איך דאנק איך פאר אייער אויפ-מערקזאמקייט. איך גלויב — מיר האבן עס פארדינט.

"איך וועל פארענדיקן מיט צוויי אויסצוגן פון בוך. איין אויסצוג איז א גוטער און דער צווייטער איז א שלעכטער. דער שלעכטער ליענט זיך אזוי:

"איך אליין האלט, אז איך האב צוטרוי צו מיין אייגענעם נעם שרייבן מערסטנס דאן, ווען איך לאז זיך הערן ווי א מענטש פון אינדיאנאפאליס".

דער אויסצוג וואס איז גוט, איז בעסער ווי דער שלעכטער אויסצוג: ער זעט אויס, מער ווייניקער אזוי:

דאס איז דער סוד פון א גוטן געשיכטע-דערציילער. זאגן ליגן, אבער האלטן ארנטלעך די אריטמעטיק.

און דאס איז די אריטמעטיק פון בוך. עס באשטייט פון דריי בריוו: איין אריינפיר; ניין עסייען און פריידיקטס; 13 רעדעס; א מעשה; צוויי לידער; א בוך-רעצענזיע; א צאל אנעקדאטן, און א רשימה פון די הונדערטער פון זיינע פריינד.

דאס איז שלעכטע, נישט שכלדיקע מאטעמאטיק. דאס חשבנט זיך נישט צוזאמען ווי א בוך. ("אירדזש", 10טן אקטאבער 1981, זייט 25).

א. וויפל יידישע ביכער קומען אויף אין זכרון, וואס מען קאן וועגן זיי עפעס ענלעכעס זאגן. אז זיי זענען צו-נייפגעשטוקעוועטע ביכער, צענייפגעשלעפטע, אויף סיכוח אויסגעקוועטשטע...

ווי נעמט מען אבער א צייטונג אדער שורנאל, וואס זאל האבן דעם מוט עס צו דרוקן?

און אפשר זענען די רעדאקטארן אונדזערע גערעכט: מיר זענען א ליטעראטור און א האפענונג, איז פארוואס נישט פארסאכארינעווען די לעצטע יארן אירע (אהבת ישראל...).

מען

שבת, דעם 17-טן אפריל ה. י. איז פארגעקומען די פייערלעכע דערעפענונג פון דער צווייטער קולטור-קאנפערענץ אין מעלבורן, איינגעארדנט דורכן לאנד-ראט פאר יידיש און יידישער קולטור. אין דער קאנפערענץ האבן אנטוויקעלט אלע לאנדסמאנשאפטן און קולטור-ארגאניזאציעס. די צוויי הויפט-רעדעס האבן געהאלטן: דער פארזיצער פון לאנד-ראט פר' שמואל ראזענקראנץ און דער שרייבער יהודה עלבערג. זונטיק, דעם 18-טן אפריל ה. י. זענען פארגעקומען די ארבעטס-סעסיעס.

★

זונטיק, דעם 9-טן מאי ה. י. האט די געזעלשאפט לעכע טוערין פון יאהאנעסבורג, זיסל טאבאכאוויטש, וועלכע האט געוויילט אין מעלבורן איבערגעגעבן א גרוס פון יידישן ישוב אין דרום-אפריקע. רעפערנט איינגעארדנט דורך דער "קדימה".

★

זונטיק, דעם 16-טן און 23-טן מאי ה. י. האט דער שרייבער אברהם ציקערט געהאלטן רעפערעטן אויף דער טעמע: "דאס געטלעכע און מענטשלעכע אין חג".

★

זונטיק, דעם 30-טן מאי ה. י. איז פארגעקומען א קאלעקטיווער רעפערעט, אין וועלכן ס'האבן אנטוויקעלט גענומען: ד"ר מ. פערשטענדיק: איראן און איראק — די נייע לאגע אין מיטעלן מזרח". יהודה סבוראי (ענגליש) די ראל פון דער מעדיא אין דער היינטיקער געזעלשאפט". וו. יאבלנסקי: "א גרוס פון דער פאר-ברייטערטער סעסיע פון וועלט-ראט אין מאנטרעאל". שמואל ראזענקראנץ: "די געשיכטע פון די שווארצע יידן — די פאלאשן".

★

זונטיק, דעם 6-טן יוני — ערשטער אויפטריט פון דוד הערמאן טעאטער, וועלכער האט פרעזענטירט אן אונגוט פון "פילם און טעאטער". ערשטער טייל: אנטוויקלונג פון יידישן פילם — אין ווארט און בילד, צווייטער טייל: שלום עליכמס איינ-אקטער: "מענטשן".

זונטיק דעם 13-טן יוני — 2 פארשטעלונגען 4 ג"מ און 8.15 אונט.

★

אין יולי 1983, קומט פאר אין ישראל די 13-טע "זמריה" — דער פארמעסט פון יידישע כארן אין דער וועלט.

דער "הומיר-כאר" פון מעלבורן, האט פארגנומען א חשובן ארט אין דער "זמריה", מיט צוויי יאר צוריק. ער איז געווען דער איינציקער יידישער כאר, וואס האט געזונגען יידיש, און זיינע ארויסטריטן האבן געהאט גרויס דערפאלג אין קיבוצים, שטעט און שטעטלעך.

דער "הומיר-כאר" וואלט זיך געוואונטשן אויסצו-ברייטערן זיין רעפרעזענטאציע, און לאדט איין די אלע, וואס קענען זינגען.

עטלעכע אַגרעסיווע געדאַנקען וואָס זענען פאַראַן גע-
ווען אין זשורנאַל טעקסט "אָדער זיי זענען פאַראַן (איצ-
טיקע צייט). אָדער זיי זענען געווען (פאַרגאַנגענע צייט).
אַ צאָל פּראָפּעסאָרן זענען אויפן צוזאַמענשטעל אַרויס-
טרעטן. ווידעראַמאַל: אַנשטאַט שרייבן: די פּראָפּעסאָרן
זענען אַרויסגעטראָטן (פאַרגאַנגענע צייט) שרייבט דער
מחבר: אַרויסגעטראָטן (קומענדיקע צייט). ווי פאַרן זיך די
צוויי ווערטער: זענען (פאַרגאַנגענדיק) מיט אַרויסטרעטן
(צוקונפט) אין איין זאַץ?

דאָס זענען דעם רעדאַקטאָרס סודות און ער איז דאָך
אגב דער מחבר פון דעם אַרטיקל.

דער פאַראַנען געווען איז נישט קיין דרוק-פעלער און
נישט קיין צופעליקייט. אין זעלבן נומער, אויף זייט 8 לייט-
נען מיר:

"אומעטום וווּ יידן האָבן געלעבט זענען פאַראַנען גע-
ווען קהילות". קאָן מען טאָקע נישט דערגיין וועגן די יידי-
שע קהילות, צי זיי זענען פאַראַנען, טאָקע היינט צו טאָג.
אָדער זיי עקזיסטירן מער נישט, ווייל זיי זענען געווען...
נאָרעמבער 1981, זייט 294: "אין די העכסטע עטאַלאָנען
פון דער אַמעריקאַנער רעגירונג, וואָס פאַראַ שייכות האָבן
עשאַלאָנען מיט דער אַמעריקאַנער רעגירונג? וואָס עשאַ-
לאָנען זענען, וויסן מיר. מיר האָבן געוואַנדערט מיט זיי
אָהין און צוריק איבער רוסלאַנד.

אין ענגליש זאָגט מען מסתמא אויז — אָבער דער-
ווייל פירט מען נאָך נישט דער אַמעריקאַנער רעגירונג
אין עשאַלאָנען...

"לאַזט ער נאָך איבער אַ ביז גאָר נישט גוטן
בייגעשמאַק" דער אויסדרוק: בייגעשמאַק — איז אַן און
פאַר זיך אַ נעגאַטיווע באַצייכענונג. וואָס זשע מיינט שוין
אַ נישט גוטן בייגעשמאַק? קאָן מען דען איבערלאָזן אַ גוטן
בייגעשמאַק?

זייט 314: דעם רעדאַקטאָרס ליטעראַרישער הנדל:
"סאיז דעמאָלט פאַראַנען געווען אַ שנעלערער וועג",
דעמאָלט איז בלויז געווען אַ שנעלערער וועג. דער
פאַראַן קלעפט זיך דאָ, ווי אַן אַרבעט צו דער וואָנט...

און ווייטער: "וואו ער האָט געקענט, האָט ער זיך אויפ-
געכאַפט אויף אַ פאַרעדיקן אויטאָ". איז שבת געשלאָפן
אויפן אויטאָ, און זיך אויסגעכאַפט? וואָס שבתאי האָט יאָ
געטאָן איז: זיך אַרויסגעכאַפט...

ווערטער — ווי פאָקס — זענען אַנשטעקנד. אַט איז
אסתר ראָזענטאַל-שניידערמאַן אויך. "געכאַפט" אין דער
מעשה". אין "צוקונפט" פּעברואַר 1982, אויף זייט 53,
טוט זי אַ שרייב:

"וואו עס זענען פאַראַנען געווען ספּעציעלע אָפּטיילן
חיס דער "קאַרעישער אונטערדיכט שפּראַך".

די קאַרעער האָט מען דערפאַרטירט. הייסט עס אַז
די אָפּטיילונגען זענען געווען...

פון די לעצטנס דורכגעקוקטע נומערן, וואָס זענען אגב
אַנגעפאַרפט מיט דרוק-פעלערן, האָט דעם ערגסטן אָפּשניט
אריינגעכאַפט דער דיכטער מאיר שטיקער. זיין אַרטיקל
"יידיש-ענגלישע פאַעטן" האָט מען אַזוי צעטרייבערט, אַז
די אייגענע מאַמע וואָלט אים נישט דערקאַנט (און דער

רעדאַקטאָר האָט אפילו נישט געהאַט די אַנשטענדיקייט
צו געבן אַ תיקון-טעות).

זייט 304 למשל: "עפּעס ענלעכעס האָט ער געטאָן מיט
אויפּוואַכן אַ דערציילונג פון אַפּאַטאַשו, וואָס איז ווייט נישט
סימפּאַטיש פאַרן גרויסן יידישן שרייבער".

עס איז פשוט אומגלייכלעך, אַז מאיר שטיקער האָט
אַזוי געשריבן. עס דאַרף באַשטימט זיין: סימפּאַטאַטיש,
אָדער כאַראַקטעריסטיש. (עס האַנדלט זיך וועגן אַן אַנטאָ-
לאָגיע — מ.)

זייט 304: "גלייך ווי דער פּראָפּעסאָר-רעדאַקטאָר וואָלט
זיך געשראַקן פאַר אַ ביסל (וואָס? — ראָ פעלט דאָס וואָרט
ליכט) אין דער זיבנהונדערט זייטיקער פינצטערניש פון
אַנטאָלאָגיע".

נאָך אַלעמען ווונדערט אונדז: ניו-יאָרק האָט זיך גע-
רעכנט פאַר איינעם פון די וויכטיקסטע ליטעראַרישע צענ-
טערס. רעדן מיר דאָך נאָך ביז היינט וועגן די דריי צענ-
טערס, וואָס זענען געווען: וואַרשע — ניו-יאָרק — מאָס-
קווע.

אין ניו-יאָרק איז דאָ דער קולטור-קאָנגרעס: יידיש;
אַ שרייבער-פאַראיין; אַ יידישער פּענ-קלוב; "ציקא"; אַ
פּראָפּעסיאָנעלער יידישער לינגוויסט מרכזי שעכטער און
יידיש-קורסן אויף אוניווערסיטעטן — איז שוין טאָקע
נישט מעגלעך צו געפינען אין גאַנץ ניו-יאָרק אַ יידן וואָס
קאָן יידיש?

די פרוי פון באַרימטן יידישן דיכטער אַסיפּ מאַנדעל-
שטאַם האָט אַנגעשריבן אַ בוך: "נאַדיעזשדאַ בעז נאַדעזש-
די". דער פרויט נאָמען איז נאַדיעזשדאַ (אין רוסיש: האַ-
פּענונג) און אַזוי קאָן מען אויסטייטשן: נישטאָ קיין האַ-
פּענונג פאַר נאַדיעזשדאַן (האַפּענונג אָן האַפּענונג).

וואָלטן מיר זיך געדאַרפט פאַר איר אַנטשולדיקן, ווען
מיר באַנוצן זיך מיט דעם זעלבן פאַרגלייך, און פרעגן:
איז טאָקע נישטאָ קיין צוקונפט פאַר דער "צוקונפט"?

ב. ביי לייטן איז אַנדערש

אין מענטשלעכן כאַראַקטער זענען איינגעפלאַנטערט
אַ סך-שטריכן, פון וועלכע דער מענטש וואָלט זיך וועלן
באַפרייען (דאַרף זיך באַפרייען), ווייל מען איז געקומען
צו דער איבערציגונג — אַז זיי זענען נעגאַטיווע. טייל
— שעדלעכע; טייל — סתם נישט קיין שיינע.

צו וועלכער קאַטעגאָריע עס געהערט קנאה — נעם
איך זיך נישט אונטער צו זאָגן. עס איז אָבער אַנגענומען.
אַז ס'איז נישט פון די שענסטע, מענטשלעכע מידות.

און דאָך וועל איך זיך מודה זיין, אַז כּבין מקנא די
געזעלשאַפט, וואָס קאָן פאַרטראָגן קריטיק; אַ ליטעראַטור,
וואָס האָט קריטיקער וועלכע פאַרשטייען אַפּצושאַצן אַ בוך
קורץ און בינדיק, און רעדאַקטאָרן וואָס האַלטן פאַר זייער
מאַראַלישער פליכט אַפּצוגעבן אַרט פאַר די אַרויסגעזאָגטע
מיינונגען און אַפּשאַצונגען. מיר ליינען אַזעלכע אַפּשאַ-
צונגען אין וועכנטלעכן אינטערנאַציאָנאַלן זשורנאַל "טיים";
אין דער ביילאָגע צום "אידיש"; "חודשלעכע איבערויכטן"
און אין דער ליטעראַרישער אַפּטיילונג פון דער זעלבער

פארבייגייענדיק...

א. ווען דער רעדאקטאר וואלט געקאנט
יידיש...

א ייד האט א נאטור, אז ווען ער הערט א וונטש, וואס קאן נישט ארויס פון די ראמען פון א טרוים, ענטפערט ער איך דערויף: ווען די באבע וואלט געהאט רעדלעך... ווי אן אילוסטראציע קאן מען זיך אמאל באנוצן מיט א פארעלטערטן ווערטל: א חזן — זאגט דאס ווערטל — דארף האבן דריי זאכן: אונטן — אויבן — און אין מיטן... צום גליק, דארף א רעדאקטאר פון א צייטונג אדער זשורנאל האבן איין זאך: ער דארף קאנען ס'לשון אויף וועלכן די צייטונג אדער דער זשורנאל דערשיינט.

א רעדאקטאר איז נישט קיין כישוף-מאכער, וואס בא-שאפט טאלאנטן. ער דארף אפילו נישט זיין קיין קוואלי-פיצירטער שרייבער. ער דארף בלויז קאנען צוגרייטן דאס מאטעריאל עס זאל זיין פארשטענדלעך פארן לייענער (אפילו ווען דער שרייבער גופא האט עס נישט קלאר ארויסגעבראכט) און איבער אלעמען — דארף ער אפהיטן גראמאטישע און סטיליסטישע כללים — אויב ער קאן... אזוי איז עס, נאטירלעך, ביי אלע פעלקער. אבער ביי אונז יידן, מוז עס נישט זיין דווקא אזוי. ס'איז גענוג אז א מענטש האט אנדערע מעלות, למשל: ער איז א גוטער סוחר, קאן ער שוין ווערן רעדאקטאר.

שרייבט רושים דאזויסאן, געוועזענער רעדאקטאר פון באקאנטן זשורנאל „מינדזשין“ („אידזש“, מאנטלי רעוויז 1982) וועגן דעם:

„א ליטערארישער רעדאקטאר קאן זיין אלץ צוזאמען: א קולטור-פאליציסט אויף דער וואך; איינער, וואס איז נישט אזוי ווייט א שרייבער, ווי אן איבערשרייבער (כאטש דאס מיינט נישט אז ער איז טאפלט אזוי גוט) דער משגיח פון א שפיל-פלאץ פול מיט פאסירונגען וועגן וועלכער יעדער איינער פאנטאזירט; עפעס ווי א פיזאש-גערטנער; און צייטנווייז אויך אן אינטעלעקטועלער כווא-ליע-גליטשער (וואס דארף זיך קיינמאל נישט איינבילדן — אז ער איז די די כוואליע).

א גרויסער טייל פון דעם גייסט פון רעדאגירן ליגט אין נאכפאלגן, און נישט בלויז אין צושאנצן געוויסע שריי-בער אדער ארטיקלען — נאר אין כסדרדיקער אנשטרענג-גונג צו דעפינירן דעם זשורנאל און זיינע צילן“.

אט די אלע — נישט-פריילעכע — געדאנקען באקומט מען, ווען מען טוט צופעליק א לייען דעם עלטסטן יידישן זשורנאל „צוקונפט“, וואס דערשיינט שוין זינט 1892. די „צוקונפט“ האט געהאט רעדאקטארן וואס האבן געלייגט דעם פונדאמענט פאר דעם גוטן נאמען, וועלכן דער זשור-נאל פארמאגט נאך ביז היינט. איינער פון זיי — אברהם לעסין — איז געווען רעדאקטאר אין משך פון 25 יאר.

פון די אלע נומערן פאר די לעצטע יארן, וויל איך בלויז ווי א ביישפיל, ברענגען די נומערן: נאוועמבער 1981, יאנואר 1982. אין אן ארטיקל וועגן האנא ארענדט לייענען מיר:

האלטער (אקאנטאנט), א סוחר, א קאמפיוטער מאשיניסט אבער חס וחלילה נישט קיין לערער.

ווייט זיך ארויס, אז מען דארף אימפארטירן יידישע לערער פון אויסלאנד, צו לערנען העברעיש, יידישע סטו-דיעס, תנ"ך, דער אימפארטירטער „פראדוקט“ איז נישט צוגעפאסט צו היגע באדינגונגען. די לערער פארשטייען נישט די פסיכאלאגיע פון דער היגער יוגנט, נאך דריי יאר ווען עס ענדיקט זיך דער קאנטראקט, פארן זיי צוריק אהיים. „מאונט סקאפוס קאלעדזש“ האט שוין געמאכט עט-לעכע פרווון צו געבן „סקאלארשיפט“ פאר היגע יוגנטלעכע צו ווערן לערער. עס האבן זיך נאר אפגערופן דריי גע-וועזענע שילער, וועלכע שטודירן אין א לערער-סעמינאר.

★

עדת ישראל, די שטרענגע ארטאדאקסישע קהילה אין מעלבארן, האט אויך פראבלעמען, זיי זוכן א מלמד, וואס זאל קענען מאמע-לשון צו לערנען אינעם חדר פון עדת ישראל פאר די געבוירענע קינדער.

האבן זיי אנטאסירט אין דער סאטמארער צייטונג אין ניו-יארק א.נ. „דער ייד“ ווו זיי אפעלירן צו א יראת שמים, אז ער זאל קומען קיין אויסטראליע אנגעמען דעם פאסטן פון א מלמד אין חדר פון עדת ישראל. לאמיר האפן, אז זיי וועלן מצליח זיין.

★

עס פאסירן פאלן ווען עמיגראציע-פאפירן צו ברענגען קרובים פון אויסלאנד, ווערן אפגעזאגט דורך הויכע בא-אמטע פון עמיגראציע דעפארטמענט. דאס רופט ארויס א פארדרוס און עגמת נפש ביי די אפליקאנטן.

לעצטנס האט די רעגירונג געשאפן אן „עמיגראציע איבערויכט טריבונאל“ וועלכער וועט יעדע אפגעזאגטע ביטע נאכאמאל באהאנדלען אויף דער ווענדונג פון אפליקאנט.

דער „פאלאנג פון איבערויכט“ דארף צוגעשיקט ווערן צום עמיגראציע-דעפארטמענט. יעדע ביטע וועט באזונדער באטראכט ווערן.

★

פאר א טייל פון אונז איז אפשר אומבאקאנט די פיר-לאנטראפישע ארגאניזאציע א.נ. „טרוד וויס פונדאציע“ וועלכע איז געגרינדעט געווארן אין 1968 פון א ירושה, וואס די אלמנה טרוד וויס האט איבערגעלאזט פון איר מאנט פארמעגן פאר יידישן חינוך.

טרוד און פרעדעריק וויס זענען געווען פליטים פון נאצי-דייטשלאנד. אין אויסטראליע האבן זיי געמאכט גוטע געשעפטן, איבערגעלאזט זייער פארמעגן אין דער ווערט פון א האלבן מיליאן דאלאר פאר חינוך פון יידישע נישט פארמעגלעכע יוגנטלעכע פון 15 ביז 25 יאר.

דער קאפיטאל איז אינוועסטירט געווארן, פונעם פרא-צענט ווערט יעדעס יאר צוגעטיילט 45 טויזנט דאלאר פאר סובסידיעס. דורך די 13 יאר זינט די פונדאציע עקזיס-טירט איז פארטיילט געווארן 420 טויזנט דאלאר סובסידיעס פאר יידישע נישט פארמעגלעכע יוגנטלעכע פארצוועצן זייער בילדונג.

לאקאלע קאמענטארן

אויף דער יערלעכער באריכט-פארזאמלונג וועגן דער גרעסטער מעלבארנער יידישער טאג-שולע „מאונט סקאפוס קאלעדזש“ וועלכע פארמאגט 2500 תלמידים, זענען ארויס-געקומען עטלעכע אינטערעסאנטע פאקטן, אויף וועלכע עס איז ווערט זיך אפצושטעלן.

מר. סימאנס, פרעזידענט פון דער שולע האט גע-רעדט וועגן די קלאנגען, אז די לייבאר-פארטיי — אויב זי וועט אויסגעוויילט ווערן (דער באריכט איז געווען פאר די סטייט-וואלן אין וויקטאריע) וועט אויפהערן צו שטיצן „רייכע טאג שולעס“, אין דער קאטעגאריע קען מען אריינרעכענען „מאונט סקאפוס קאלעדזש“, ישיבה, יבנה, ביאליק, קינג דייוויד, שלום עליכם שולע א.א.וו. אויך קאטוילישע און אנדערע רעליגיעזע שולעס.

די לייבאר-פארטיי האט נישט געגעבן קיין דעפיניציע וואס באדייט א „רייכע שולע“, צי איז דאס א שולע וועלכע האט א גרויסן באנק-אקאונט אדער ארויסצוהאלטן די לע-רער, אדער אזעלכע וועלכע פארמאגט אירע אייגענע געביידעס פאר ספארט, שווימ-באסיינען, טעניס, ביבליא-טעק און אנדערע.

יעדע יידישע שולע אין אונדזער ישוב וואלט שטארק געליטן פון אזא דיסקרימינאציע. נעמט צום ביישפיל „מאונט סקאפוס קאלעדזש“, זי באקומט פון דער וויק-טאריער רעגירונג 800 טויזנט דאלאר יערלעך; אויב די סובסידיע וועט אפגעשאפט ווערן, וועלן עלטערן מוזן צאלן שר לימוד פאר זייערע קינדער מיט 25 פראצענט מער. ד.ה. אז עלטערן וועלן מוזן צוצאלן 750 דאלאר פאר יעדן קינד.

דאס זעלבע וועט פאסירן אין יעדער יידישער טאג-שולע. איצט, אז די לייבאר-רעגירונג איז שוין אין אפיס עטלעכע חדשים, לאמיר האפן אז זיי וועלן ווייטער אנגיין מיט די סובסידיעס, און נישט דיסקרימינירן קעגן יידישע פאמיליעס (צוליב עטלעכע צענדליק רייכע יידישע פאמי-ליעס) וועלכע שיקן זייערע קינדער אין יידישע טאג-שולעס.

★

דער צווייטער פראבלעם וואס איז ארויסגעשוועמען אויף דער אויבערפלאך, איז: דער מאנגל אין יידישע לע-רער, נישט בלויז אין „מאונט סקאפוס קאלעדזש“, נאר אויך אין אנדערע היגע יידישע שולעס.

עס האנדלט זיך דא וועגן לאקאלער יידישער יוגנט, וועלכע דארף מאכן א קאריערע אין פעדאגאגיק. ביי קיין שום אנדערע עטנישע גרופעס וועט איר נישט אנטרעפן אזא נעגאטיווע באציאונג ווי ביי יידן, צו ווערן א לערער. ביי זיי איז עס אנגענומען ווי א גידעריקע פראפעסיע. אין ערגסטן פאל, אויב א יונגערמאן איז דורכגעפאלן אין ווערן א דאקטאר אדער אדוואקאט, וועט ער ווערן א בוכ-

געווען די געביידע פון מכן למדעי היהדות האב איר, געזען, ווי מיט יארן פריער איז געווען געשריבן אויף דער טיר ביים אריינגאנג צו מ. שאר: ד"ר, פראפעסאר, סענא-טאר הרב משה שאר.

פראפעסאר מ. באלאבאן איז געווען פראפעסאר פאר יידישע געשיכטע אויפן ווארשעווער אוניווערסיטעט. עס האט אזוי פאסירט אז א פוילישער סטודענט פון דיי-טשער אפשטאמונג (א פאלקס-דייטש) האט גענומען יידישע געשיכטע ווי א קעגנשטאנד פאר זיין וויסנ-שאפטלעכן טיטול, פאר וועלכן ער האט געמוזט האבן א געוויסע צאל פון איינהייטן (סוביעקטס). ער האט באקומען זיין טיטול, מער איז ער נישט געווען פאר-אינטערעסירט אין דעם אוניווערסיטעט און אויך נישט אין דער פערזאן, פון פראפעסאר באלאבאן. ווען די נאציס האבן באזעצט פוילן, האט דער געוועזענער סטו-דענט זיך באמייט צו געפינען זיין געוועזענעם פראפעסאר און האט אים אפגעשטאט א וויזיט. אליין איז ער געווען שוין א הויכער ס.ס.מאן. באלאבאן איז געווען דער-שיטערט ווען ער האט אים דערקאנט. דער געוועזענער סטודענט האט אים באוואקט און אויפגעקלערט זיין מיסיע צוליב וועלכער ער איז געקומען צו באלאבאנען דהיינו: ער האט פאר באלאבאנען גרויסן דרך-ארץ אלס צו זיין געוועזענעם פראפעסאר. ער איז געקומען צו אים ווייל ער וויל טאן עפעס גוטס פאר אים. ער וועט אים געבן א ספעציעלן צימער מיט א קוך צו וווינען, קיינער וועט אים נישט שטערן. ער וועט אים פארזיכערן מיט עסן און טרינקען. פון באלאבאנען פאדערט ער אן איינפאכע זאך, ער זאל שרייבן די געשיכטע פון די יידן אין פוילן אין גייסט פון דער נייער צייט. ער האט אים אנגעוויזן דעם ביישפיל פון יאזעפוס פלאוויוס, וועגן וועמען באלאבאן האט אזוי שוין און מיט גרויס אינטע-רעס געלערנט.

דער ס.ס.מאן פלעגט קומען יעדע וואך צו באלאבאנען און זיי האבן ביידע דיסקוטירט פארשיידענע פראבלעמען. אזוי לאנג ווי דער ס.ס.מאן איז געווען אין ווארשע האט באלאבאן געהאט וואס צו עסן. שפעטער איז דער ס.ס.מאן פלוצלינג אריבערגעפירט געווארן, און ער האט זיך מער נישט געזען מיט אים. באלאבאן האט געענדיקט זיין לעבן ווען מען האט אים ארויסגעפירט צוזאמען מיט אנדערע יידן.

נאך א פאר טעג פארברענגען אין ווארשע אדער אין דעם וואס ס'איז געווען פארבליבן פון ווארשע האט אונדזער פאלק באקומען א באפעל צו גיין אין דער ריכטונג פון בידגאשטש.

★ די „קדימה“ ביבליאטעק

★ דער טעאטעריקרייז

★ דער שאך-קלוב

★ דער „הומיר“-כאָר

זענען א טייל פון אונדזער קולטור-לעבן ווערט א מיטגליד אין די אינסטיטוציעס!

אז דער אויפשטאנד זאל זיך אנהויבן. זיי האבן געגלויבט אז היטלער וועט הייסן זיין ארמיי זיך צוריקציען. געשען איז פארקערט:

היטלער האט געמאכט פון ווארשע א פארטיידיקונגס-פונקט. עס זאל דינען ווי א דייטשער סטאלינגראד. די פאליאקן האבן דערווארט הילף פון די סאוויעטן. ווען זיי האבן דאס נישט דערהאלטן, האבן זיי עס דערקלערט אלס פאראט. אז די ענגלענדער וועלן נישט זיין בכוח זיי צו העלפן ממשותדיק, האט קאמארסקי שוין גע-וואסט א סך פריער, ווען ער האט באקומען אן אפיציעלע מעלדונג אז נישט קיין מיליטער, נישט קיין עראפלאנען באזעצט מיט פוילישע פליערס וועלן קאנען ברענגען הילף פאר דעם אויפשטאנד. די איינציקע הילף וואס ענגלאנד און אויך די סאוויעטן האבן צוגעזאגט איז געווען אמוניציע און עסטווארג. זיי האבן דעם צוזאג געהאלטן. נאר דאס האט זיך ארויסגעוויזן, אז עס איז נישט געווען א הילף פארן אויפשטאנד, נאר פאר-קערט, פאר די דייטשן, ווייל עס איז אריינגעפאלן אין די דייטשע הענט. פון דער זייט פון די סאוויעטישע גענע-ראלן (זשוקאוו, סטעמענקאוו), וועלכע האבן אנגעפירט די אפענסיווע איז דער אויפשטאנד קאטעגאריש געווארן קריטיקירט צוליב די פאלגנדיקע סיבות:

די פירער פונעם אויפשטאנד האבן זיך נישט פאר-שטענדיקט מיט זיי. וואלטן זיי זיך באראטן, וואלטן זיי אויסגעפונען, אז ערשט דעמאלט ווען די סאוויעטישע ארמיי וואלט אנגעהויבן אריבערגיין די ווייסל איז די פאסיקע צייט אנצוהויבן דעם אויפשטאנד. אזוי ווי היט-לער האט געשיקט זיינע בעסטע און שטארקסטע איינ-הייטן כדי נישט דורכלאזן די סאוויעטישע ארמיען אין דער ריכטונג פון בערלין, דעם הויפט פונקט פון דייטש-לאנד, האבן במילא די סאוויעטישע ארמיען געמוזט זיך פארשטארקן מיט מער איינהייטן און פארשטארקן זייער אנגרייפ-פלאן. היטלער האט געוואלט ווייזן, אז ער איז פיזיק צו לערנען אפילו פון מפלות, און ווארשע האט געזאלט ווערן דער סימבאל פון אן ערגסטער ר-סישער מפלה.

ציעכנאדאסקי קומט צו דער מסקנה, אז קאמארסקי האט נישט געמאכט קיין רעאליסטישן אנאליז פון דער מיליטערישער לאגע. אנדערע פארשטייער פון דער רע-גירונג אין לאנדאן האבן בעסער אנאליזירט די רעאלע לאגע פאר דעם פוילישן אויפשטאנד. די מיינונגען פון די וועלכע האבן פארשטאנען, אז אויב די סאוויעטן וועלן נישט אריינגיין קיין ווארשע גלייך נאך דעם, ווען די פאליאקן הויבן אן דעם אויפשטאנד, וועט דער אויפ-שטאנד נישט האבן קיין מעגלעכקייט פון דערפאלג, אז דאס איז געווען דער אמת, וואס האט זיך גלייך ארויס-געוויזן. קאמארסקי באשלוס אנצוהויבן דעם אויפ-שטאנד האט קעגן זיך געהאט סיבות נישט נאר דער-פאר, וואס ער האט נישט קיין אויסזיכט אויף נצחון, עס האט גיכער געהאט לאגישע סיבות ער זאל זיך בכלל נישט אנהויבן.

די באפעלקערונג איז געווען באצויבערט פון דעם באשלוס אנצוהויבן דעם קאמף קעגן די דייטשע חיות אין זעלנערישע מונדירן. א פאראנטווארטלעכער הויפט פון אן ארמיי איז אין א לעגאלער פאזיציע צו דערקלערן א קאמף קעגן א בלוטיקן שונא אפילו ווען שפעטערדיקע געשעענישן ענדערן די רעאלע לאגע און ער פארשפילט דעם קאמף. אבער אנצוהויבן דעם אויפשטאנד איז פאר א סך פון די אנפירער געווען קלאר איז די צייט נאך נישט גינסטיק און דערפאר זייער סכנותדיק. קאמא-ראדאקיס באשלוס איז געווען געבויט אויף א נישט זיכערן יסוד. דער ווארשעווער אויפשטאנד האט גע-בראכט א סך אומגליק און דעם טויט פון דער באפעל-קערונג. דער איינציקער פאזיטיווער ווערט לויט די היסטאריקער איז באשטאנען אין דעם, וואס ער האט געבראכט דעם פוילישן פאלק האנאר.

זייענדיק א פאלק, וואס איז כסדר גרייט און פעאיק צו קעמפן און שטארבן פאר זיין לאנד און פאלקס-פרייהייט.

אין דער זעלבער שטאט איז פארגעקומען אן אנדער-רער בולטער סימבאל פון א קאמף, וועמענס איינציקער ציל איז געווען האנאר און כבוד. דער יידישער אויפשטאנד אין געטא. קיין שום מעגלעכקייטן אויף א מאטעריעלן, קערפערלעכן זיג האט נישט געקאנט עקזיסטירן, אז מען האט בשום אופן נישט געקאנט גלויבן. דער פוילישער אויפשטאנד איז געווען א טראגעדיע נישט נאר פאר פאליאקן דאס איז געווען אויך א טראגעדיע פאר די יידן און ביר-גער פון אנדערע לענדער וועלכע האבן זיך געפונען אין ווארשע. ס'זענען פאראן באריכטן, אז ארום טויזנט יידן וועלכע זענען צוליב פארשידענע סיבות געבליבן לעבן נאכן יידישן אויפשטאנד, זענען געווען צווישן די וועלכע האבן געקעמפט אין פוילישן אויפשטאנד. אויך איינצלע פון אנדערע פעלקער, וועלכע האבן געארבעט אין די דייטשע פאבריקן זענען אריינגענומען געווארן אין די רייען פון די קעמפער. יצחק צוקערמאן האט ארויסגע-געבן אן אויפרוף אין נאמען פון דער "יידישער קעמפער ארגאניזאציע" אין וועלכן ער האט גערופן אלע יידן צו קעמפן קעגן די דייטשן. אייניקע יידן זענען אויסגע-צייכנט געווארן מיט דעם "ווירטוסי מיליטארי" און "אויסצייכענונג קרייץ". עס איז באקאנט אז א יידישע פרוי שושנה קאסאווער האט באקומען אן "אויסצייכענונג קרייץ" פאר אריבערפירן קעמפערס דורך אונטערערדישע טונעלן.

נאר א פאר טעג זענען מיר, עטלעכע אפיצירן ארומ-געגאנגען אין ווארשע. מיר זענען דורכגעגאנגען דעם אוניווערסיטעט. פאר מיינע אויגן זענען געלעגן צע-בראכענע שטיינער און ציגל. נאר איך האב געזוכט פראפעסאר קאטארבינסקי, פראפעסאר שערדא און א-דערע פראפעסארן וועלכע איך האב געוואלט אז זיי זאלן מיך זען, אז איך האב אן זיי נישט פארגעסן, אז איך פא-רער זיי. איך האב געזען אויפן אוניווערסיטעט סטודענטן מיט ביכער אין זייערע הענט. אויפן ארט ווו ס'איז

מגר. בן-ציון פעלדשוה אויפן וועג קיין בערלין (זכרונות)

אנהויב יאנואר 1945 זענען מיר אריבער דעם טייך ווייסל. די סיבות וועלכע האבן אפגעהאלטן פארצוועצן דעם סאָויעטישן אַנגריף אין דער ריכטונג פון וואַר-שע, און דערמיט דעם מאַרש אויף בערלין, איז די טעמע פון אַ דיסקוסיע צווישן פאַרשידענע היסטאָריקער, ווייל אין תוך איז עס געוואָרן אַ פאָליטישער סיכסוך. איין צד פון די היסטאָריקער האָלט אַז אַזוי ווי די צווייטע וועלט-מלחמה האָט זיך אָנגעהויבן קעגן היט-לערן מיט דעם ציל צו פאַרניכטן היטלערס אַרמיי און צוריקשטעלן די אומאַפהענגיקייט פון פוילן, האָט פוילן געהאַט די מאָראַלישע און היסטאָרישע רעכט צו באַקומען אונטערשטיצונג פון די אַלעאירטע מלוכות אין דער פאַרם פון טעכנישער הילף, כדי צו קענען ווייטער פאַרטרייבן די נאַצישע מחנות ווען זיי וועלן זיך גע-פינען נאָענט פון וואַרשע.

דאָס אויסקלייבן די צייט פון אָנהויבן די מלחמה פון פוילן, דעם אויפשטאַנד אין וואַרשע קעגן די דייטשן דעם 31-טן יולי 1944 איז געווען דער רעזולטאַט פון גענעראַל קאַמאַראַווסקי'ס באַשלוס.

די סיבות אָנצוהויבן דעם אויפשטאַנד זענען גע-ווען אויבערפלעכלעך לאַגישע. ס'איז שוין געווען באַקאַנט, אַז די אַרמיי האָט געמאַכט אַן אַטענטאַט אויף היטלערן, אמת נישט קיין געלוגענעם. דאָס האָט אַבער געוויזן, אַז אין דער שפּיץ פון דער אַרמיי זענען פאַראַן גענעראַלן אומצופרידענע מיט היטלערן. די מפלות וואָס די דייטשע אַרמיי האָט געהאַט פון די ווייס-רוסישע און אוקראַיני-נישע אָפּענסיוועס האָבן דערמוטיקט דעם גלויבן, אַז די דייטשן וועלן צוריקגיין אין דער ריכטונג פון בערלין ווייל זיי וועלן נישט זיין בכוח אויפצוהאַלטן דעם פּראַנט נעבן וואַרשע.

אין יולי 1944 האָט קאַמאַראַווסקי אַליין געמאַלדן קיין לאַנדאָן, אַז די דייטשן מאַכן אין וואַרשע פון יעדער געביידע, און אַפילו פון פשוטע צימערן — ווידער-שטאַנדס-צענטערן און פעסטונגען, פארזען מיט בונ-קערס. דעריבער האָלט ער, אַז אָנצוהויבן איצט דעם אויפשטאַנד איז נישט געווענטשן ווייל עס האָט נישט קיין אויסזיכט צו האָבן אַ דערפאַלג אין אַ קורצער צייט. אין משך פון אַ וואָך האָט קאַמאַראַווסקי געביטן זיין מיינונג און האָט געמאַלדן לאַנדאָן אַז ער הויבט אַן דעם באַוואַפנטן אויפשטאַנד.

לויט דער מיינונג פון איין פוילישן היסטאָריקער י. מ. ציעכאַנאָוסקי אין זיין בוך: „דער וואַרשעווער אויפשטאַנד אין 1944“ האָט קאַמאַראַווסקי געביטן זיין מיינונג אונטערן איינפלוס און דרוק פון אַנדערע גע-נעראַלן, וועלכע האָבן זיך געפילט פאַראַנטוואָרטלעך

גראַשנידיקע אַמביציעס, האָפּענונגסלאָזע קבצנים אין סוויזנט פּאָלעס...

אויך וועגן 24טן בוך לאַזט זיך זאָגן דאָס — וואָס ניגער זאָגט וועגן צווייטן, אַז טענענבוימס דערציילונגען: „שטאַמען פון אַ טאַג-בוך, וואָס האָט אין זיך מענטשן-ליבע, נישט פּריוואַטע אינטימיטעט פון אַ טאַג-בוך, וואָס איז געשריבן פון אַ פיינפילנדיקן, ליידנדיקן מיטליידנדיקן מענטשן“.

עס לייגט זיך אויפן שכל, אַז די באַמערקונג וואָס איך גיי דאָ מאַכן, האָט שוין געוויס עמעצער פריער געמאַכט:

וועגן וואָס און וועגן וועמען ש. ט. זאָל נישט שרייבן, אין לעצטן סך-הכל שרייבט ער וועגן זיך.

מען קאָן נישט אויסמידן צו מאַכן אַ פאַר באַמער-קונגען וועגן דער שפּראַך פון בוך, הגם איך צוויפל זייער, צי ש. ט. איז מסוגל צו ענדערן זיין שפּראַך, נאָכן אַני-שרייבן 24 ביכער אין משך פון 50 יאָר.

אַנגעזאַפט מיט וועלטלעכער קולטור, אינטעליגענץ, באַגאַבט — איז ש. ט. געבליבן ביי זיין פילעזוער יידיש, וווּ אַ מיידל קישט מען, און לידער שרייבט מען אין אַ קאַזעט, און אַ קריסטלעכער בית-עולם איז אַ צמענטאַזש. אין בוך זענען אויך דאָ אַרבעטן, שוין פריער געדרוקטע און מען פילט די האַנט פון אַ רעדאַקטאָר, סיי אין סטיל און סיי אין שפּראַך.

ש. ניגער האָט שוין דאָ אָנגעוויזן, אַז:

„עס וואָלט געווען גוט, ווען עמעצער זאָל עס האָבן רעדאַגירט און געקירצט (דאָס וואָלט, אגב, נוצלעך געווען פאַר אַ סך זאָכן וואָס זענען אריין אין בוך) ס'איז אַבער סיי ווי אַ ליד אין פּראַזע.“

די זעלבע באַמערקונג קאָן מען מיט אַ רואיק געוויסן מאַכן אויך וועגן איצטיקן בוך: ס'איז אַ טרויעריק ליד ...

עטלעכע ביישפילן פון ש. ט. סטיל, וועלן אילוסטרירן אונדזער מיינונג:

זייט 6: „אַבער ער האָט געהאַט אַ פריינטלעכע פרוי מיט אַ תאוהדיקן בונעם. יעדעס מאָל ווען זי איז אַדורכגע-גאַנגען דעם שמאַלן שטח צווישן מיר און דעם קאַסטן מיט שריפט, וווּ איך בין געשטאַנען, האָט זי כלומרשט, צוליב דער ענגשאַפט זיך געמוזט צווריקן מיט איר גוף צו מיינעם. איך האָב דערפילט דעם ריין פון איר געזונטן קערפער, דעם ריח פון איר ריפּן לייב, די שווערקיט פון אירע בריסטן; דעם הייסן ברי פון איר ראַמאַנטישן גייסט“.

זייט 510: די שטענטע בתולות טאַנצן פאַר איר כמעט נאָקעטערהייט. איך בין דאָרט אַליין געווען. (די מלכה שבא קומט קיין ירושלים). „דאָס פאַסטן-מיידל שולמית, ווע-מענס בריסטלעך האָבן קוים אַרויסגעבליט ווי צאָרטע קנאַספּן פון איר קרייד-ווייסן לייב“ (דאָרט).

זייט 491: „די שיכורע פלעמער און זייערע פעטע וויי-בער, דערמאָנענדיק אין די פרויענפּיגורן אויף די מאַלע-רייען פון דעם מעכטיקן רובענעס“...

טענענבוימיזם איז אַ נוסח, אַ ליטעראַרישע שיטע, אַן אייגנאַרטיקער דרך. אַמאָל איז עס אַ מעלה — און אַמאָל — אַ חסרון פאַר אַ שרייבער. דאָס איז בלויז אָפהענגיק דערפון — ווי דער לייזער נעמט עס אויף.

אביונים — וואס האָבן געשאַפן אוצרות...

ש. טענענבוים: „ער וועט צוריקקומען פון אושוויץ“:
עסייען, דערציילונגען, זכרונות, פראַכט־אויסגאבע,
„ציקאָ-פאַרלאַג, 1981. 510 ז״ל.

און רויס. ניו־יאָרק. אייגענאַפּט אין זיך די סקולפּטורן
און בילדער פון די מיטלאַלטערלעכע מייסטערס. יענע
יאָרן (און די נעמען פון די מייסטערס) גייען אַגב נישט
אַראָפּ פון זיך פּען. מחמת אין יענער יאָרן פון מיטל־
אַלטער זענען אַנטבליזטע, פולבוזימדיקע, פעטלייביקע
פרויען געווען דער סימן פון ווילטאָג און צוואַגנדיקע
עראַטישע פאַרגעניגנס...

עס זעט אויס, אַז טיף אין טענענבוים פאַנטאַזיע
בלאָנקען נאָך אַלץ אַרום נישט אויסגעלעבטע בחורישע
טרויערען.

פון די אַלע עלעמענטן האָט אַבער טענענבוים באַוווּן
אויסצוועבן זיין „פליענדיקן טעפּיך“, צו באַשאַפן ליטע־
ראַטור אויף אַזוי פיל, אַז ס'האָט געסטייעט אויף פיראָנ־
צוואַנציק ביכער.

נאָכצופאַלגן די אַנטוויקלונג פון אַ שרייבער איז אַוואַי
גויטיק צו ציען אַ פאַראַלעל מיט זיין פריערדיקן שאַפן.
מען קאָן זאָגן, אַז אין פאַרם און שפּראַך איז ביי טענענ־
בוים קיין ענדערונג נישט פאַרגעקומען, זינט זיין
דרייצענטן בוך: „דער אמת זאָל זיין דיין שטערן“, דער־
שינען אין 1960. אין אַן אַפּשאַצונג וועגן בוך, שרייבט
זיין ליבערמאַן אין „פאַרווערטס“:

„אין טענענבוים ווערן שוויבלט און גריבלט עס מיט
רעפּערענצן פון דער קלאַסישער וועלט, פון דער מאָלע־
רישער וועלט, פון דער קלאַסישער מיטאַלאָגיע“.

און וויטער:
די ווילקאַנישע ערד־ציטערניש (די ערשטע וועלט־
מלחמה — מ.א.) וואָס איז דעמאָלט אריין אין זיין נשמה
ציטערט אין אים נאָך היינט און שפּיט מיט העלישן פייער
אריין אין זיין האַרצן נאָך היינטיקן טאָג.

די ווילקאַנישע ערד־ציטערניש שפּירט מען גענוי אַזוי
אויך אין 24טן בוך.

נאָך איין פאַראַלעל דאַרף מען ציען:
ש. ניגער, אין „טאָג“, שרייבט וועגן טענענבוים צווייט
בוך: „ביי דער וועלט צוואַנסט“, דערשינען אין 1937. אין
דער אַפּשאַצונג ציטירט ניגער אַן אַפּזאָך פון בוך, וווּ
טענענבוים שילדערט זיין באַגעגעניש מיט די עלטערן
אין ניו־יאָרק:

„ניין, איך קאָן נישט מער מיט זיי רידן, זיי רידן
תמיד פון פאַרשוואַנדענע מענטשן, פון שאַטנס“.

אַט דאָ באַמערקן מיר שוין אַן ענדערונג. דאָס —
וואָס טענענבוים וואַרפט פאַר זיינע עלטערן, קאָן מען
אים פאַרוואַרפן: זיין בוך איז פול נישט נאָר מיט שאַטנס
פון פאַרשוואַנדענע מענטשן, נאָר פשוט מיט שאַטנס פון
שאַטנס...

געוויס. ש. ט. האָט געקאַנט דאָס יידיש־ליטעראַרישע
ניו־יאָרק, אירע שרייבער און קאַפּייען, און ער זעט נישט
די שרייבער ווי קינסטלער, ווי שעפּער, נאָר ווי מענטשן.
פול מיט אַלע מענטשלעכע שוואַכקייטן, קרענקלעכע און

האַלטן מיר שוין ביים פיראָנצוואַנציקסטן בוך פון
שיע טענענבוים. ער איז דאָכט זיך דער פראַדוקטיווסטער
יידישער שרייבער אין אונזער ליטעראַטור.

לויט סאָויעטישע מאָסן, קאָן מען זאָגן — איז טענענ־
בוים אַ „סטאַכאָנאָויעץ“, און וואָלט ער טאָקע געלעבט אין
סאָויעט־רוסלאַנד (אויב ער וואָלט דערלעבט) וואָלט זיין
פאַרטערע געהאַנגען אין אַלע שאַכטן; אין אַלע קולטור־
קלובן; מען וואָלט אויסגעטיילט אַ ספּעציעלן טענענבוים־
פאַיאָק, און ער אליין — שיע טענענבוים וואָלט אַוואַי
פאַרמאַגט אַ דאָטשע הינטער מאַסקווע און וואָלט זיך, אויף
די עלטערע יאָרן געוואַרעמט אין אַ קוראַרט, וואָס הייסט
סאַטשי... ווען...

אַבער ש. טענענבוים לעבט אין ניו־יאָרק, ערגעץ וווּ
אין אַ צימער און האָלט אין איין דערציילן אונז וועגן
יידישע שרייבער, קינסטלער וואָס האָבן געלעבט ווי
אביונים — אַוועק פון דער וועלט צעבראַכענע, איינזאַמע
מענטשן, און דאָך האָבן זיי אונז איבערגעלאָזט אוצרות —
דאָס איז די יידישע ליטעראַטור, מיט וועלכער מיר גרויסן
זיך ביזן היינטיקן טאָג.

טענענבוים שפּראַך איז אַ קלינגענדיקע, מחמת זי
באַשטייט פון לויטער מעטאָל. טענענבוים באַגריפן פון
מעטאָל זענען פון איינעם, וואָס מ'קאָן מיינען, אַז ער
האָט אַ לעבן לאַנג שטודירט אין אַ מעטאָלורגישן אינ־
סטיטוט. עס קלינגט מיט באַרנז און קופּער, מיט גאָלד
און זילבער — און נעמען, נעמען זיך עס וואַרשיינלעך
דערפון, וואָס טענענבוים האָט אַ גאַנץ לעבן געהאַט צו טאָן
מיט איין סאָרט פון גרויען מעטאָל־בליי, מחמת ער איז
אַ שריפטזעצער. אים איז געלונגען דאָס — וועגן וואָס
די מיטלאַלטערלעכע אַלכעמיקער האָבן געטרוימט, און
ס'איז זיי נישט געלונגען: בליי צו פאַרוואַנדלען אין גאָלד.
אמת טאָקע — אין ליטעראַרישן גאָלד, וואָס איז בלויז
אַ גייסטיקע מטבע.

אַזוי איז אויך טענענבוים הימל. לויטן וועטער ביוראָ
איז דער הימל בלוי, פאַרוואַלקנט, אַדער ביידע צוואַמען.
דאָס איז אַ צו פראַנצאָישער הימל. טענענבוים הימל איז
ברענענדיק, שריפות, צונטער־רויט־בלויטיק — ממש דער
נאָך־אַטאָם הימל, וואָס ברענט מיט אַלע פלאַקערן פון
גיהנום.

במילא איז שוין פאַרשטענדלעך, פאַרוואָס טענענבוים
פרויען זענען פול־בחימדיקע, עראַטיש־אַנציענדיקע,
תאוהדיקע, פול־לייביקע, מיט אויגן — וואָס בעטן זיך
רחמים — מ'זאָל זיי טאָן די טובה און לייב האָבן...
צופיל איינזאַמע טעג — האָט ווייט אויס טענענ־
בוים פאַרבראַכט אין די מוזעאָם פון אַנטווערפן, פאַריז

לאנג א שוכן-עפר, ער איז געהרגעט געווארן אין אן אויטא-קאטאסטראפע אויפן וועג קיין דייטשלאנד. דער גורל פון דער בראשור איז אבער געווען אן אינטערעסאנטער — זי איז פארבאטן געווארן צו פארשפרייטן דורך דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. מסתמא האט ישראל זאקס זיך אונטערגעווארפן דעם באשלוס, ווייל אין שטאט האט מען די בראשור נישט געזען. ווייניקע מענטשן גע-דענקען היינט וועגן איר. דאס איז געווען אין יאר 1948 און ביי מיר האט זיך פארבאהאלטן איין עקזעמפלאר, וועלכע איך וועל, איבער הונדערט און צוואנציק, איבער-געבן אין א יידישן ארכיוו.

די נישט דערשינענע בראשור פון יהושע ראפאפארט

ארום 1960, ווען איך האב שוין געהאט מיין אייגענע דרוקעריי, איז געקומען צו מיר דער באקאנטער שרייבער יהושע ראפאפארט מיט אן ענין: ער וויל ארויסגעבן א בראשור וועגן געטא אין שאנכיי. איך האב דאן נאך נישט געהאט קיין לינאטיפ און יידישע שריפט. בין איך אדוקע אין „די יידישע נייעס“ און דארט אויסגעזעצט די בראשור און גענומען די שפאלטן צו זיך — ארום 25 זענען זיי געווען. די בראשור האט געזאלט פינאנסירט ווערן פון היגן תושב קאראפקא, א מענטש וועלכער איז געווען מיט אונז אין שאנכיי און געהאט א זייער גוטע באציאונג צו ראפאפארט. ער האט געהאט דאן אייגענע צאלט דערויף גינציק פונט.

האב איך אדעקעגעבן די קארעקטן ראפאפארטן און איך בין געווען זייער איבערראשט צו קריגן פון אים אן ענטפער — ער גיט נישט ארויס די בראשור. דער מאטיוו — ער האט מורא פאר א לייבל-פראצעס, ווייל עס ווערן דערמאנט אין דער בראשור אין א נעגאטיווער פארם א ריי איינווינער פון שאנכיי פון צווישן די רוסישן יידן. איך האב פרובירט איבערצייגן ראפאפארטן, אז ער איז נישט גערעכט. קיינער וועט נישט קומען פון אויס-לאנד, אויב זיי לעבן נאך אפילו, און אים אנקלאגן אין היגן געריכט. אבער ס'האט מיר גאר נישט געהאלפן. ער איז געבליבן ביי זיין מיינונג, ער האט מיר די קארעקטן נישט צוריקגעגעבן און איך האב פאנאדערגעווארפן דעם זאך. ביון היינטיקן טאג קען איך מיר אבער נישט שענ-קען וואס איך האב נישט אפגעצויגן נאך א מאל קא-רעקטן און זיי געלאזט פאר זיך. צי זיי זענען אויפגעהאלטן געווארן אין ראפאפארטס ארכיוו, וועלכער איז דורך זיין פרוי מאליע איבערגעשיקט געווארן אין דער נאציאנאלער ביבליאטעק אין ירושלים — דאס ווייס איך נישט.

צוריק צו ווארשע...

מיינע אויבן געשריבענע זכרונות האבן א שייכות צו דעם מעלבארנער פערלאד פון מיין לעבן. אבער אט האב איך געלייענט אין מערץ-אפריל נומער „אונזער צייט“ (ניו-יארק) אן ארטיקל פון דעם מעלבארנער שרייבער

יצחק קאהאן וועגן דער א מאל זייער באקאנטער באלשע-וויטשקע אלעקסאנדרא קאלאנטאיי, געשריבן אויפן סמך פון א ביאגראפיש בוך פון אן ענגלישער שרייבערין ביטריס פארנסווארט.

עס וועט דעריבער זיין אויפן ארט צו דערמאנען, אז מיין עלטסטער ברודער דוד, וועלכער איז געווען דירעקטאר פון דער אדמיניסטראציע פון ווארשעווער „היינט“ האט אין יאר 1929 איבערגעזעצט פון רוסיש דאס בוך פון אלעקסאנדרא קאלאנטאיי „פרייע ליבע“ און עס ארויס-געגעבן אויף יידיש אין פארלאג שלמה צוקער, אויך א מיטארבעטער פון „היינט“ (אגב האט מיין ברודער אויך איבערגעזעצט דאס בוך פון א רוסיש-יידישן דאקטאר פרידלאנד א״ב „פון אונטערן ווייסן פארהאנג“). מיין ברודער איז אויך געווען דער ארויסגעבער פון דעם פאפולערן זשורנאל „דער הויזדאקטאר“. דאס בוך „פרייע ליבע“ געפינט זיך ביי מיר. דאס האב איך געקראגן פון מיין ברודער שלמה, וועלכער האט עס געהאט אין טשילע. אלעקסאנדרא קאלאנטאיי איז געווען א פייערדיקע רעוואלוציאנערקע און זייער דריסט אין אירע ארויסגע-זאגטע מיינונגען און האנדלונגען. ווען די פרויען-לייע-נערינס פון יענער צייט האבן זיך געוואלט אידענטיפיצירן מיט די העלדן פון בוך, זענען אפילו די פראגרעסייוסטע פון זיי נישט דערגאנגען צו דער באבע, ווער רעדט שוין וועגן דער טאכטער און אייניקל. קאלאנטאיי איז פארויס-געשפרונגען איר דור מיט א וואסערע זעכציק-זיבעציק יאר — צו אונזערע היינטיקע טעג...

ד. הערמאן טעאטער באנייט זיין טעטיקייט

דער גוטער איינפאל, צו פארבינדן פילם מיט טעאטער באווייזט, אז דער דוד הערמאן טעאטער האט געפונען דעם פאסיקן וועג צו באנייען זיין טעטיקייט.

די דערפאלגרייכע פארשטעלונגען, דורכגעפירט אין חודש יוני ה.י. האבן באוויזן, אז טראץ די שווערע פאר-לוסטן, פארמאגט נאך דאס יידישע מעלבארן פאטענציאלע יונגע כוחות, וועלכע קאנען אריינברענגען א נייעם שוונג אין דער יידישער טעאטער-טעטיקייט.

פר' יאשא שער האט אויף זיך גענומען א גרויסע פאראנטווארטלעכקייט, ווען ער האט זיך אונטערגענומען צו שטעלן שלום עליכמס איינאקטער „מענטשן“. דא האט זיך געהאנדלט נישט בלויז אין שטעלן א פיעסע; דא האט זיך געפאדערט איין גלויביקער, וואס זאל האבן דעם מוט א שטופ צו טאן דעם וואגן, ער זאל זיך רירן פון ארט. עס האט זיך געפאדערט א סך אפטימיזם כדי צו אינספיר-רירן די מיטגלידער פון קרייז, אז אז אלץ איז נאך נישט פארפאלן.

מיר שאצן אפ, די מי און ענערגיע, און קומען צום אויספיר; עס איז ווערט געווען.

דער אפקלייב פון די פילם-פראגמענטן באווייזן, אז פר' ציליך איז נישט סתם א פאטאגראף, נאר אז אין אים צאפלט די נשמה פון א קינסטלער (א זאך, וואס מיר האבן לאנג צוריק חושד געווען...) און ביי געהעריקע מעגלעכ-קייטן, קאן פר' ציליך איין טאג אונז איבעראשן מיט א פילם, פון אייגענער קרעאציע.

מע-אם.

אז די טאָויעטן האָבן „געראַטעוועט“ די יידן. דעמאלט אָבער איז עס געווען אַ פינצטערע גיירה פון וועלכער ס'האָבן געליטן פיל טויזנטער מענטשן.

איך וויל דאָ בלויז אונטערשטרייכן דעם פּאָליטישן דרוק וואָס איז געמאַכט געוואָרן אויף רייזנערן מצד אַ מענטש, וועלכער איז לחלוטין נישט געווען באַרעכטיקט דערצו.

אנב, האָט מען דעמאלט געמאַכט אויף רייזנערן אויך אַנדערע אופנים פון דרוק כדי ער זאל „קאַרעגירן“ גע- וויסע זאָצן פון בוך, ער זאל נישט דערמאָנען קאָמפּראַ- מיטירטע נעמען און ענלעכע זאַכן.

רפאל רייזנער איז געווען אַ שטילער און אַרנטלעכער מענטש, אַ שווער געליטענער קרבן פון די נאַצי-בעסטיעס און ס'איז אים נישט געווען באַשערט צו געניסן פון דעם בעסערן לעבן אין אויסטראַליע. נאָך עטלעכע יאָר לעבן אין מעלבורן, איז ער גאַנץ יונג געשטאַרבן. אַ גרויסער שאָד.

„איינער פון פאלק“

דאָס צווייטע ביכל, וואָס איך האָב דאָן געקראָגן צו זעצן, איז געווען אַ בראַשור פון פערציק זייטן. דער מחבר האָט זיך אונטערגעשריבן: „איינער פון פאלק“, נישט מער און נישט ווייניקער... דאָס איז אַ ווערטלעכע איבערזעצונג פון פסעוודאָנים פון באַקאַנטן העברעאישן שרייבער און געלערנטן אחד העם.

ווען איך האָב אַ קוק געטאָן אויפן מאָנסקריפט, איז מיר געוואָרן פינצטער אין די אויגן. ס'איז פשוט נישט מעגלעך צו לייענען און פאַרשטיין וואָס דער מחבר וויל זאָגן. איך האָב געקענט (און באַדאַרפט) זאָגן צום באַלעבאָס: זייט מוחל, דאָס קען מען נישט זעצן, עס דאַרף איבערגעשריבן ווערן דורך אַ פאַכמאַן, כדי מען זאל עס קענען זעצן.

איך האָב אָבער אַזוי נישט געטאָן, איך האָב מיך אַוועק- געזעצט זעצן און מיט גרויס אַנשטרענגונג און צייט פאַרלוסט, פאַר וועלכער דער באַלעבאָס האָט מסתמא גע- קראָגן באַזאַלט, האָב איך די בראַשור אויסגעזעצט. ס'איז אַרויסגעקומען אַ מער אַדער ווייניק פאַרשטענדלעכער מאמר, וואָס איז דאָך נישט געווען פאַרשטענדלעך...

ווי אַזוי דאַרף מען פאַרשטיין דעם לעצטן זאָג מיינעם? דער „איינער פון פאלק“ איז געווען דער היגער תושב ישראל זאָקס. ער איז געווען אַ רוסישער ייד, וועלכער איז נאָכן אַפּזיך אַ שטיל צייט אין פאַלעסטינע געקומען קיין מעלבורן, געהאַט דאָ אַ שוץ-פאַבריק און געווען אַ הייסער ציוניסט. אין די מלחמה-יאָרן, אַרום 1944, האָט זיך דאָ אָנגעהויבן אַ באַזעצונג צו העלפן די יידן אין איראַפּע. מ'האַט גערופן פאַרזאַמלונגען צו וועלכער עס זענען געקומען גרויסע צאָלן יידן. די ידיעות וועגן דעם גרויסן בראַך, וואָס האָט געטראָפן דעם איראַפּעאישן יידנטום, האָט אין דעם מעלבורנער ישוב געפונען אַ שטאַרקן אָפּקלאַנג און אַזוי אַרום איז אַנטשטאַנען דער רעליף-פּאָנד, וואָס איז שפּעטער געוואָרן דער הילפס- פּאָנד. צו ערשט זענען די געזאַמלטע געלטער געשיקט

געוואָרן קיין אויסלאַנד, צום „דזשאַנט“ אין אַמעריקע אַדער דירעקט קיין איראַפּע.

ווען די מלחמה האָט זיך פאַרענדיקט, האָבן אָנגעהויבן אַנקומען אַהער לעבן געבליבענע פון חורבן אין גאַנץ גרויסע צאָלן. די געלטער וועלכע זענען דאָ געזאַמלט געוואָרן זענען מער נישט געשיקט געוואָרן קיין אויס- לאַנד, נאָר זענען פאַרנוצט געוואָרן צו העלפן די ניי- געקומענע זיך דאָ אינצואַרדענען.

די הילפס-אַרבעט האָט געפונען אַ גוטן אָפּקלאַנג ביי דער גאַנצער היגער יידישער באַפֿעלקערונג. דאָך האָבן זיך געפונען אייניקע קנאים פון ציוניסטישן לאַגער, וועלכע האָבן געהאַלטן אַז מען דאַרף נישט העלפן קיין יידן קומען אַהער, נאָר זיי דאַרפן פאַרן דאָן קיין פאַלעסטינע און שפּעטער מדינת-ישראל.

אַט דער „איינער פון פאלק“ — ישראל זאָקס — איז געווען איינער פון די אייפערדיקסטע קעמפער פאַר אַט דעם געדאַנק. ער האָט שוין אפנים געהאַט פאַרגעסן, אַז ער איז אליין געווען אַ תושב אין פאַלעסטינע און פון דאָרט אַוועקגעפאַרן אין די סוף-צוואַנציקער יאָרן. ישראל זאָקס האָט זיך נישט באַנוגנט מיט זיין קאַמף אינערהאַלב די ציוניסטישע רייען גופא. נאָר ער האָט באַשלאָסן אַרויס- צוגעבן אַ בראַשור מיט אַ שאַרפער קריטיק פון די מעל- בורנער ציוניסטישע מנהיגים. די בראַשור האָט דעם לאַנגן נאָמען: „דער אויפקום פון מדינת ישראל און די ירידה פון היגע ציוניסטישע מנהיגים אַדער גרויסע גע- שעענישן און קליינע מענטשן“. אויף דער צווייטער זייט פון דער הילע איז אָנגעגעבן, אַז ער איז דער מחבר פון פון נאָך צוויי פיל-זאָגנדיקע בראַשורן: (1) „ציוניזם, טעריטאָריאַליזם מיט אַ טראָפן בונדיזם“; (2) „די פאַר- באַרגענע סודות פון אַרום דעם הילפס-פּאָנד“.

אין דער איצטיקער בראַשור טרעט ער שאַרף אַרויס קעגן די דעמאָלטיקע ציוניסטישע פירער, וועלכע האָבן געהאַלטן גרינדן דעם רעליף-פּאָנד, ווי אויך האָבן זיי אונטערגעשטיצט דאָס ברענגען אַהער די לעבן-געבליבענע פון חורבן, אויב זיי ווילן, פאַרשטייט זיך, קומער אַהער. ישראל זאָקס דערמאָנט נאָר דריי נעמען אין זיינע אָנפאַלן אויף דער ציוניסטישער פירערשאַפט: ד"ר אהרן פאַטקין, ד"ר בענפֿי (ביידע שוין אויפן עולם-האמת) און שלמה ווין אים צו לאַנגע יאָרן.

כ'האָב שוין באַמערקט, אַז דער מאָנסקריפט איז גע- ווען געשריבן אין אַן אַפֿיקוצץ לשון, וואָס מען האָט געקענט קוים אַרויסקריכן פון אים. מיינע פריינד, וועמען איך האָב דערציילט די געשיכטע, האָבן צו מיר געהאַט טענות פאַר וואָס איך פאַרנעם זיך מיט „לייטיש מאַכן“ דעם מחברס לשון: לאַז עס איבער אַזוי, אַז מען זאל טאַקע לחלוטין נישט פאַרשטיין וואָס ער שרייבט. איך האָב אָבער דערויף געענטפערט: איך קען נישט אַנדערש, איך קען נישט באַ- וואַסטזיניקערדייט, מיט אַ כיוון, צעקאַליעטשן דאָס יידישע לשון. — און איך האָב געטאָן מיין פליכט געטריי און לאַיאַל.

וויל איך זיך נישט אַריינלאָזן אין אַ פאַלעמיק מיט דעם אינהאַלט פון דער בראַשור. דער מחבר איז שוין פון

רפאל רייזנער, טראץ דעם וואס ער איז געווען באַ-
שעפטיקט ביי זיין אַרבעט אין „די יידישע פּאָסט“, האָט
געפילט פאַר זיין פליכט אָנצושרייבן די געשיכטע פון
זיינע לידן און פּיין ביי די דייטשן און דעם חורבן פון
זיין היים-שטאָט ביאָליסטאָק. דעם מאָנוסקריפּט האָט דער
„ביאָליסטאָקער צענטער“, דעמאָלט אַ גאַנץ אַקטיווע און
טעטיקע אָרגאַניזאַציע, אין וועלכע עס האָבן מיטגעאַר-
בעט יהושע ראָפּאַפּאַרט און אברהם זבאַר, באַשלאָסן
אַרויסצוגעבן אין בוך-פּאַרם צו דער יידישער עפנטלעכ-
קייט. אין דער יידישער וועלט איז נאָך דעמאָלט געווען
זייער ווייניק געשריבן וועגן דער געשיכטע פון היטלער-
חורבן, אַ חוץ אַ צאל לידער פון וואסמאָן סעגאַלאַזויטש
און מרדכי שטרינגער. און דאָס אַרויסגעבן אַזאָ בוך —
פשוטע כראָניק און דעם פאַרלויף פון חורבן ביאָליסטאָק,
אָנהויבנדיק פונעם אויסברוך פון דער צווייטער וועלט-
מלחמה ביז צו זיין טראַגישן סוף, איז געווען אַ וויכטיקער
אויפטו פון דעם ביאָליסטאָקער צענטער.

יהושע ראָפּאַפּאַרט האָט זיך גענומען מיט גרויס ענ-
טזיאָזם צום רעדאַגירן דאָס בוך און אויך אָנגעשריבן
די זייער אינטערעסאַנטע און רירנדיקע הקדמה אינ-
אַ גבית-עדות פון גיהנום אַרויס, וואָס איז אַליין פאַר
זיך אַ גלענצנדיק עסיי געווידמעט דעם חורבן און רפאל
רייזנערס פאַרדינסט פאַרן אַנשרייבן אַט די ערשטע חורבן-
כראָניק.

זעצן אַט דאָס בוך איז פאַר מיר געווען זייער אינטער-
רעסאַנט און איך האָב געטאָן מיין אַרבעט מיט גרויס
אייפער און איבערגעגעבנקייט. צווישן מיר און רייזנער
האָבן זיך איינגעשטעלט זייער פריינדלעכע באַציאונגען
און ער האָט זיך גערן צוגעהערט צו מיינע באַמערקונגען
און אָנווייזונגען ביים ווייטערדיקן זעצן און קאַרעגירן דאָס
בוך. מיר זענען דאָך געווען פאַר-קאַלעגן, געהערט צו איי-
נעם און דעם זעלבן פראָפּעסיאָנעלן פאַראיין — איך אין
וואַרשע און ער — אין ביאָליסטאָק. זיין באַציאונג צו מיר
האָט ער אויסגעדיקט אין דער דעדיקאַציע וואָס ער האָט
אָנגעשריבן אויף דעם בוך, וואָס ער האָט מיר געשאַנקען:
„מיין ליבן פאַר-חבר און פריינד הערשל באַכראָך אַ מתנה
פאַר איבערגעגעבענער אַרבעט און ווערטפולע אָנווייזונגען
ביים זעצן דאָס בוך — אייער דאַנקבאַרער רפאל רייזנער.
מעלבאָרן, 20 אויגוסט 1948.“

ביים זעצן דאָס בוך האָב איך פאַרשטאַנען איינצו-
האַלטן מיין ראָל אַלס זעצער, געבנדיק אים טעכנישע
אָנווייזונגען נישט אָנרירנדיק חס-והלילה זיין ראָל אַלס
מחבר ווי אויך נישט די אויטאָריטעטע רעדאַקציע פונעם
רעדאַקטאָר און קאָרעקטאָר יהושע ראָפּאַפּאַרט.

ביים אַרויסגעבן דאָס בוך האָט פיל מיטגעהאַלפן דער
דעמאָלטיקער סעקרעטאַר פון ביאָליסטאָקער צענטער נחום
גלאָגאָווסקי און רפאל רייזנער האָט זיך געפילט שטאַרק
פאַרפליכטעט, און מייל מאַל אויך אָפהענגיק פון אים.
ווען דאָס בוך איז שוין געווען אויסגעזעצט און אָפּגעדריקט,
האָט מיר דאָך גענומען מאַטערן אַן ענין וואָס איך האָב
לכתחילה נישט געוואָלט אויפמערקזאַם צו מאַכן דעם
מחבר, סוף-כל-סוף בין איך געווען נישט מער ווי אַ זעצער

און דערצו נאָך אַרבעט איך ביי „יענעס“, אַ ניי-געקומענער
אין אַ פרעמדער סביבה.

דער ענין איז באַשטאַנען אין דעם: רייזנער האָט, פאַר-
שטייט זיך, אָנגעהויבן זיין באַשרייבונג וועגן ביאָליסטאָק
פונעם אויסברוך פון דער מלחמה דעם 1טן סעפטעמבער
1939 — די שטימונג אין שטאָט פאַרן אויסברוך פון דער
מלחמה, דער אָנהויב פון די טאַג-טעגלעכע באַמבאַר-
דירונגען פון דער לופטן (קיין דירעקטע קאַמפן ארום ביאָ-
ליסטאָק זענען נישט פאַרגעקומען) ביז פרייטיק, דעם 15טן
סעפטעמבער, דעם צווייטן טאָג ראש-השנה, האָבן אָנגע-
הויבן זיך באַווייזן דייטשע מיליטער-אַפּטיילונגען. בלויז
זיבן טעג זענען די דייטשן געווען אין ביאָליסטאָק און דעם
21טן סעפטעמבער האָבן זיי זיך גענומען צוריקציען און
עס האָבן אָנגעהויבן אַריינקומען די סאָויעטישע אַרמיי-
אַפּטיילונגען. אַ באַקאַנטע זאַך — דער טרויעריק-באַרימ-
טער סטאַלין-היטלער פאַקט האָט אָנגעהויבן פאַרוויקלעכט
צו ווערן.

די יידישע באַפעלקערונג האָט דאָס אַריינקומען פון
דער רויטער אַרמיי אויפגענומען מיט צופרידנקייט. מען
איז געווען צופרידן וואָס מען איז פטור געוואָרן פון די
מערדערישע דייטשן.

אַבער לאַנג האָט די פרייד נישט געדויערט, עס האָבן
זיך אָנגעהויבן אַרעסטן פון די פאליטישע טוער אין שטאָט.
אין דער ערשטער ריי, די בונדישע טוער; שוואַל גאַלדמאַן,
בנימין פלאָמענבוים, כאַצקל אָנאַכאָוויטש, לייזער שאַפּפיש,
פייגין, רבקה אַנטמאַן, הערשל לעוו; די פּוועלי-ציוניסטן
שמשון בראַטמאַכער; ציוניסטן: הערשל שוועץ, כמעלניק,
דער העברעאישער לערער זאַבלודאָווסקי און פיל אַנדערע.
אויך טוער פון אַנדערע יידישע און נישט-יידישע פאַרטייען
האָט געטראָפן דעם זעלבן גורל.

אַט די דערמאָנטע פאַקטן האָט רפאל רייזנער אין זיינע
מעמואָרן נישט דערמאָנט. ווען איך האָב אים שפּעטער,
ווען איך בין געוואָרן מיט אים נענטער באַפריינדעט,
אויפמערקזאַם געמאַכט פאַר וואָס ער האָט נישט דער-
מאָנט אַט די וויכטיקע פאַקטן, האָט ער מיר שטיל און
אויפריכטיק געענטפערט:

— איך האָב עס געמוזט אַרויסוואַרפן, ווייל גלאָגאָו-
סקי האָט דאָס פאַרלאָנגט פון מיר. איר וויסט דאָך, האָט
ער צוגעגעבן, ווי שטאַרק ער האָט מיר געהאַלטן ביים
אַרויסגעבן דאָס בוך, טאָ וואָס האָב איך געקענט טאָן
ווען איך בלעטער איצט דאָס בוך פון רייזנער, זע איך
ווי „אידייליש“ ער באַשרייבט די ברוטאַלע דעפאָרטאַציעס
פון די פאַמיליעס פון די אַרעסטירטע. און נישט נאָר זיי,
נאָר אויך דאָס דעפאָרטירן אויף אַ ברוטאַלן אופן די ריי-
כערע טיילן פון דער באַפעלקערונג און די פליטים,
וועלכע האָבן נישט געוואָלט אַרויסנעמען קיין סאָויעטישע
פּעסע.

די געשעענישן ווערן אינעם בוך פאַרגעשטעלט אויף
אַן אופן וואָס באַרעכטיקט די האַנדלונגען פון די סאָויעטן
צוליב „מיליטערישער זיכערהייט“, וואָס דאָס איז, פאַר-
שטייט זיך, געווען ליגן פון אָנהויב ביזן סוף.
איך ווייס: די האַנדלונגען ווערן היינט אויסגעטייטשט.

זכרונות פון א יידישן זעצער

האב פארבראכט די בעסטע און אינטערעסאנטסטע יארן פון מיין לעבן.

אריבערהיפנדיק די מלחמה-יארן און די פארשידענע איבערלעבונגען האב איך זיך ווידער געפונען זיצן ביי א לינאטיפ אין דער וויטער אויסטראליע, דערצו נאך מיט אן ענגלישער קלאוויאטור אויף וועלכער איך דארף זעצן — יידיש.

דעם אמת זאגנדיק האב איך זיך אוועקגעזעצט צו דער ארבעט מיט א שטיקל ציטער. אזוי פיל יארן — און נאך וועלכע יארן — נישט געארבעט ביים פאך און איצט דארף איך אנהויבן ארבעטן אונטער די אויגן פון א באלע-באס, וועלכער שטייט פון דער ווייטנס און קוקט ווי אזוי איך ארבעט (איך האב פריער געהאט דאס מזל קיין מאל נישט צו האבן קיין דירעקטן באלעבאס איבער זיך).

מיין ערשטע ארבעט איז געווען ביי דעם חודש-זשור-נאל „אויפבויו“ וועלכער איז ארויסגעגאנגען אונטער דער רעדאקציע פון אברהם שולמאן און הערץ בערגער. שפעטער איז צוגעקומען בער י. ראזען. ס'האט אויך מיטגע-ארבעט אין אים יהושע ראפאפארט, וועלכע איז אנגע-קומען פון שאנכיי סוף יאר 1946. די געשיכטע פון דעם זשורנאל איז א באזונדערער ענין, וועלכער איז ווערט מען זאל אים א מאל באשרייבן. זיין הויפט-אונטערשיצער איז געווען דער גרינדער און פרעזידענט פון רעליף-פאנד לעא פינק ע"ה. די איניציאטיוו אים ארויסצוגעבן האט געהאט א שייכות מיטן שטרייט, וואס האט זיך דעמאלט געפירט אין דער יידישער געזעלשאפט קעגן דער גרינדונג פון רעליף-פאנד, און די קאמפאניע וואס „די יידישע נייעס“ האט דאן געפירט קעגן זיין טעטיקייט.

דאס בוך פון רפאל רייזנער

דער זשורנאל „אויפבויו“ האט לאנג נישט אויסגעהאלטן. מיין באלעבאס אלען מאלער האט מיר דאן געגעבן צו זעצן א בוך מיטן נאמען „דער חורבן פון ביאליסטאקער יידן-טום“, געשריבן דורך א לעבן-געבליבענעם תושב פון ביא-ליסטאק, וועלכער איז איינער פון די ערשטע אנגעקומען קיין מעלבארן. זיין נאמען איז געווען רפאל רייזנער ע"ה, א מאשין-זעצער פון ביאליסטאק, וועלכער האט געארבעט אין דער דארטיקער טאג-ציטונג „אונזער לעבן“ אונטער דער רעדאקציע פון דעם באקאנטן אינטעלעקטואל פסח קאפלאן ע"ה.

ווי א סך אנדערע מענטשן פון זעצער-פאך, איז רפאל רייזנער געווען אן אינטעליגענטער מענטש, געקענט האלטן די פעדער אין האנט, ווי נאך ער איז אריבערגע-קומען קיין מעלבארן, אנהויב 1947, האט ער אנגעהויבן צו ארבעטן אין „די יידישע פאסט“, אונטער דער רעדאק-ציע פון ש. מאראנץ, שפעטער — לאזע פרידמאן, גרליה שאיאק און יהושע ראפאפארט.

אין אנהויב פון יאר 1947 בין איך מיט מיין פרוי און טאכטער אנגעקומען קיין מעלבארן און נאכן קריגן א דאך איבערן קאפ (עס האט אונז אריינגענומען אין זיין דירה דער מעלבארנער תושב הערי גאלדשטיין, א פאב-ריקאנט פון סוועטערס, און אן אפשטאמיקער פון פראגע-ווארשע), האב איך געקראגן א שטעלע אין מיין פאך, אין דער דרוקעריי פון אלען מאלער, אלס יידישער לינא-טיפ-זעצער.

ס'זענען געווען אריבער העכער 7 יאר ווי כ'האב געהאט איבערגעריסן מיין באליבטע ארבעט אלס לינאטיפיסט אין דער ווארשעווער „פאלקסציטונג“. דעם 7-טן סעפטעמבער 1939, ארום 12 ביינאכט, האב איך פארענדיקט מיין ארבעט ביים ארויסלאזן די צייטונג, נאכן קומען אהיים האב איך א גאנצע נאכט זיך צוגעהערט צו די ראדיא-רופן פון פולקאוויק אומיאסטאדוסקי, אז אלע געזונטע מענער, וועל-כע קענען טראגן געווער דארפן פארלאזן ווארשע אויפן וועג צו מזרח.

זעקס פארטאג בין איך ארויס פון שטוב, זיך געזעצט — נישט אנענדיק אויף ווי לאנג — מיט מיין פרוי אנקע און 7-יאריקע טעכטערל דינה, איך האב נאך אפגעטראטן אין דער „פאלקסציטונג“ אויף גאנצאליפיע 7, וואו איך

אבער די זאכן זענען נישט גענוג, מע דארף אויך טראכטן ווי א פרומער ייד, און גלייבן ווי א פרומער ייד, איר גלייבט אין גאט?

„יע, פאר וואס נישט?“ האט אים עלען מיט א שמייכל געענטפערט.

ניין, א פרומער ייד לאכט נישט פון דעם, איך מיין, אז איר פארשטייט דאס נישט. דער בחור האט געגעבן א זיפץ און איז ארויס פון אויטא „גוד-ביי, מיסעס פֿינמאן, דער אמת איז, אז איר — איר באלאנגט נישט דא...“ גוד-ביי, שמואל-יוסף, האט זי אים געענטפערט מיט פֿאדראס, „א, מיסעס פֿינמאן, האט זי דערהערט ווי ער רופט צוריק, „א גרויסן דאנק אייך פֿארן רעקל!“

עלען האט געגעבן א דריי דעם שליסל און געווארט, דער מאטאר זאל זיך אנהיצן, ביסלעכווייז איז איר דער פעס אריבער, און זי האט זיך גענומען אויסשפאנען. מילא, האט זי סוף-פל-סוף א זאג געטון צו זיך אליין, האט זי דאס מאל נישט באוויזן צו פֿארפירן א מאן, סע טרעפט זיך, זי האט זיך שטיל צעלאכט, פֿרומקייט, שמומקייט, ס'איז אלץ נארישקייטן, ווי קען זיך א ישיבה-בחור דען פֿאגלייכן צו איר מייקן? א קלייניקייט! יא, זי וועט גלייך אהיימפֿארן.

און מארגן גאנץ פֿרי וועט זי שוין אנקלינגען די מאנרא-אקאדעמיע.

דאס הארץ האט ביי איר גענומען גיכער קלאפן. ווי גרינג עס איז — א סך גרינגער ווי זי האט זיך פארגעשטעלט.

„כיל דיר זאגן, שמואל-יוסף, סע געפֿעלט מיר זייער ר' היללס פירוש, וואס האסט ערשט געלייענט. כויל הערן ווייטער. אפשר קענסטו מיט מיר בלייבן די איבעריקע שעה, וועלן מיר ווייטער לערנען אין איינעם. גוט?“

„אקיי“, האט ער א צופרידענער געקוועטשט מיט די אקסלען. „כיהאב נישט געוואסט, אז דאס אינטערעסירט איך אזוי שטארק. ווייט אויס, איך בין א בעסערער לערער ווי כיהאב געמיינט.“

„א, ביסט אויסערגעוויינטלעך. דער גאנצער ענין יידישקייט איז מיר זייער נאָענט צום הארצן, און דו קענסט גוט לערנען — פשוט א מחיה צו הערן. נאָר דו ווייסט וואס ס'איז מיר ערשט אינגעפֿאלן? טאמער ווילסטו נישט דער גימנאסטיק-לערער זאל דיר דא געפֿינען, איז אפשר גוט מיר זאלן געפֿינען אן אנדער ארט צו פארקירן דעם אויטא אנשטאט דא גלייך פֿארן בנין?“

„גוט, זאל זיין אזוי.“

עלען האט א דריי געטון דעם שליסל און באלד גענומען פֿארן ארום געגנט. זי האט אין גיכן געפֿונען א זיטיק געסל און דארטן פארקירט.

„גוט“, האט דער בחור שמייכלענדיק א זאג געטון. „וואס, א שטייגער, ווילט איר איצטער לערנען? ווייטער פרקי אבות אדער אפשר משניות?“

„כגעדענק נישט ווי סע הייסט, האט זי געענטפֿערט, „דו ווייסט, די געזעצן, ווען מע מעג שלאפֿן מיטן מאן, ווען מע טאר נישט...“

„נידה מיינסטו? איך ווייס נישט“, האט דער בחור זיך געקווענקלט, קראצנדיק דעם קאפ. „עפעס פאסט נישט, איך זאל לערנען מיט אייך אזעלכע זאכן.“ „וואס הייסט, סע פאסט נישט? האט עלען געטענהט. „דער רב דענער מיינסטו רעדט נישט פֿון אזוינע זאכן?“ „א-קיי, א-קיי“, האט ער מיט א זיפֿץ נאכגעגעבן. „אבער מיר'ן עס מוזן טון אויף אויסנווייניק, ווייל כיהאב נישט יענע משנה מיט זיך.“

„מאכט נישט אויס“, האט עלען מיט א שמייכל געזאגט. „אנו, זאג שוין, כויל הערן, ווען מעג מען און ווען טאר מען נישט?“

„לויט הלכות נידה“, האט דער בחור פאמעלעך אנגעהויבן, „טאר א מאן נישט שלאפֿן מיט דער פֿרוי בשעת זי — בשעת זי זעט בלוט, און אויך זיבן טעג נאך דעם וואס זי ענדיקט זען בלוט. און דעמאלט מוז זי צו ערשט גיין אין דער מקווה.“

„אהא“, האט עלען געזאגט מיט א שמייכל. „הייסט עס, אז היינטיקע צייטן אויב מע וויל פֿירן א פֿרום לעבן איידער מע האט חתונה, דארף מען זיך היטן מיט וועמען מע שלאפֿט!“

דער בחור האט זיך א ביסל פֿאררייטלט. „דער אמת איז, אז פֿאר דער חתונה טאר מען נישט שלאפֿן מיט קיינעם.“

„דער אמת איז“, האט עלען צוריק געטענהט, „אז היינטיקע צייטן איז דאס א דין, וואס מע בייגט גאנץ אפֿט.“

„יא, ביי געוויסע יידן“, האט שמואל-יוסף פאמעלעך געענטפֿערט. „אבער נישט ביי פֿרומע לייט, פֿארשטייט זיך.“

„יא, אזוי רעדט זיך. איך האב שוין געהערט פֿון גענוג פֿאלן, ווו פֿרומע יידן האבן דווקא יא געטון אזוינע זאכן.“

„יא, סע טרעפֿט. א מענטש איז דאך נישט מער ווי א מענטש.“

„אוודאי, דאס מיינט איך!“

„נו, און וואס ווילט איר מיט דעם זאגן?“ האט דער בחור א ביסל אומגעדולדיק א פֿרעג געטון.

„כויל מיט דעם זאגן, אז מיר זענען דאך אלע נישט מער ווי מענטשן. למשל, אז דו וואלטסט א מאל געהאט די מעגלעכקייט צו „זינדיקן“ און ביידע — ס'דו ס'זי — האבן גרויס חשק — זאג מיר דעם אמת — וואלטסטו נישט כאטש א טראכט געטון?“

„איך דארף זיך נישט זארגן וועגן אזוינע זאכן“, האט דער בחור גערוועזן זיך צעלאכט. „אזוינע זאכן טרעפֿן זיך נישט ביי מיר.“

„א מענטש קען קיין מאל נישט וויסן וואס סע וועט זיך ביי אים טרעפֿן“, האט זי אים שטיל געענטפֿערט. דער בחור איז שטיל געווארן. „מיסעס פֿינמאן“, האט ער סוף-כל-סוף א זאג געטון און גענומען עפענען די טיר פֿון אויטא. „כ'מיי ס'איז שוין צייט, כ'זאל גיין.“ „וואס? ווו גייסטו?“

„כוילעל אייך זאגן דעם אמת“, האט ער איר געענטפֿערט. „סע געפֿעלט מיר נישט וואס מיר רעדן דא, און אחוץ דעם מיינט איך, אז דער גימנאסטיק-לערער וועט זיך נאכפֿרעגן ווו איך בין. דער בחור האט צוניפלגענומען די ספרים, נאָר ער איז געבליבן זיצן. „איר ווייסט, מיסעס פֿינמאן“, האט ער שטיל געזאגט מיט אראפגעלאזטע אויגן, „די גאנצע צייט זיך איך דא און לערן מיט אייך פרקי אבות, די קלוגע רייד פֿון די גרויסע רבנים, די וואס ווילן אונדז ווייזן א וועג. און איר זאגט מיר די גאנצע צייט, איר ווילט זיך לערנען דעם ריכטיקן וועג, אז יידישקייט איז אייך נאָענט צום הארצן. איצט זע איך שוין, אז איר מאכט פֿון דעם גאר חזק.“

„איך מאך נישט קיין חזק? כויל זיך טאקע לערנען“, האט עלען זיך ביי אים געבעטן. „כוואלט געוואלט זיין פֿרום!“

„יא, אבער עפעס קלעפט זיך דא נישט“, האט דער בחור זיך געקווענקלט. „איך מיינט, איר האלט טאקע שבת און פֿשרות, און איך וויל דאס חלילה נישט אראפֿרייסן.“

„מאכט נישט אויס. אבי איר ווילט זיך ווייטער לערנען — א דאס איז דער עיקר“.

שמואל-יוסף האט א שמיכל געטאן. „אזוי זאגט דער רב פסדר. כ'הייב שוין אן קלינגען ווי ער! נו, ווו האלטן מיר? יא, אט-דא. וואס זשע מיינט רבן גמליאל מיט די דריי זאכן? אמת איז אמת: משפט הייסט דין, גערעכטיקייט און געזעץ; און שלום איז שלום...“ שמואל-יוסף האט ווייטער גערעדט, איבערגעגעבן אנדערע מאמרים פון חז"ל, און אויסגעשטשט. עלען האט זיך צוגעהערט צו זינע רייד און געפרוווט געדענקען אלץ וואס ער זאגט, אלע מאמרים און אויסשטשטשן. זי הערט א גאלדענעם זאג, זי שמיכלט פון דער חכמה, און פארגעסט באלד דעם עיקר, נאר דער שמיכל פארבלייבט.

„און אז מע לייענט די רייד פון שמעון הצדיק, ברומט ער ווייטער, „זעט מען ערשט דריי אנדערע זאכן האלטן אויף די וועלט...“ עלען הערט זיך צו צום אשכנזישן טעם פון זינע ווערטער — די זעלבע קלאנגען וואס זינע זיידעס און אירע זיידעס האבן מיט דעם געלערנט און געדאוונט; און זי האט אזא הנאה פונעם ייד וואס ער איז, דער שמואל-יוסף; א ייד בלויז א ביסל פארדעקט מיטן גוי'ישן ארום. טראגן טראגט ער טאקע אן אמעריקאנער רעקל און מאדערנע גומעשיר, נאר אין תוך איז ער פונקט אזא ייד ווי דער עלטער-זיידע אירער איז געווען.

פון דער אנדערער זייט, טראכט זיך עלען ווייטער, איז דער שמואל-יוסף אבער פארט נישט דער עלטער-זיידע. ער איז, נאך אלעמען, א היינטצייטיקער אמעריקאנער. מסתמא קוקט ער אין אונט אויף טעלעוויזיע, לייענט די לעצטע זשורנאלן, פארט אויף די שטאטישע באנען. און ווו מע קוקט זיך אום, און ווו מע דרייט זיך נאר, באווייזן זיך בילדער פון האלב נאקעטע נקבות אויף רעקלאמעס מיט פראדוקטן צום פארקויף. אומעטום זעט מען פארלעך וואס קושן זיך און גלעטן זיך אלע זאלן זען. דאס האט דער עלטער-זיידע נישט געהאט. ווי גיט זיך דער שמואל-יוסף אן עצה אין אזא וועלט? נו, דאס איז דאך דער גאנצער חן, טראכט זיך עלען מיט א שמיכל. ער לעבט טאקע אין דער זעלבער וועלט וואס זי — א וועלט ווו סעקסועלע הנאות זענען פסדר גלייך ביי דער האנט — נאר ער מאכט זיך נישט וויסנדיק און שטרעקט אויס די האנט צו אן אנדער וועלט. און די גלאטע רויטע בעקלעך זינע גלאנצן מיט דער יונגקייט, מיט דער פרישקייט פון זמן נשמה. א בחור ווי איר אבי, למשל, אז א פרוי בעט אים זיך אוועקצוזעצן מיט איר אין אויטא און לערנען תורה, וואלטן די געדאנקען זינע שוין זיכער נישט געווען ביים תורה לערנען. נאר דער שמואל-יוסף, קוק אים נאר אן, ווי ער לערנט זי מיט אזא ברען און אהבת-הבורא!

עלען האט שטילערהייט געגעבן א זיפץ. הלוואי וואלט זי אויך געקענט ווערן א טייל פון דער וועלט,

שמואל-יוסף! ווי שוין דאס וואלט געווען צו קענען לעבן פון טאג צו טאג מיט דער מנוחה פון א פרום לעבן: וואסער גרויסע הנאה זי וואלט געהאט, ווען זי וואלט זיך אויך געקענט אזוי אנצינדן מיט התלהבות פאר דער הייליקייט פון גאטס וועלט! עפעס דאכט זיך איר, ווי זי שטייט דא אין איר וועלט און ער דארט אין זינער. און צווישן זיי — א מויער מיט א פֿענצטערל. יארן לאנג שטייט זי שוין ביים פֿענצטער און קוקט ארויס. נאר מיט א מאל ווילט זיך איר אויפֿעפענען דאס פֿענצטער און ארויסקריכן. איבערלאזן — אפילו אויב בלויז אויף א רגע — דעם מאן אירן, דאס קינד, דאס גאנצע לעבן וואס זי האט פאר זיך איינגעשטעלט. זי זעט זיך, ווי זי שפרינגט ארויס פונעם פֿענצטער, אריין אין זמן וועלט; ווי זי לויפט צו צון אים מיט אויסגעשטרעקטע הענט; ווי זי כאפט אים ארום און קושט אים מיט א דארשטיקער בענקעניש...

„מיסעס פֿינמאן, ס'איז מיר געבליבן נאך פֿלוצן מינוט“, האט איר שמואל-יוסף מיט א מאל איבערגעהאקט די חלומות. „אויב איר ווילט, קענען מיר לייענען נאך איין פרק. גוט?“

„יא, יא, לייען ווייטער, ס'געפֿעלט מיר זייער ווי דו דרשנסט“. עלען הערט שוין אבער מער נישט וואס ער זאגט. זי קוקט זיך צו צון אים ווי ער רעדט, און סע גלוסט זיך איר אזוי אים אנרירן, אים ארומנעמען. עלען צעשמיכלט זיך פלוצעם. פֿארפֿירן? דאס וואלט אים זיכער אפגעשראקן: נאר אפשר זייער, זייער פאואליע. דאס פֿארפֿירן א מאן דארף מען דאך קענען, און דאס קען זי, זייער גוט: צורוקן זיך עטוואס נעענטער כדי זייערע קני זאלן זיך אנרירן; דאס קוקן אים אין פנים אריין ווען ער רעדט, קוקן ווי די ליפן זינע באוועגן זיך; דאס שושקען זיך; דאס אנטאפן דעם ארעם זינעם בשעת זי פֿרעגט א קשיא — די אלע שפּיצלעך, וואס זי האט זיך איבער די יארן אויסגעלערנט כדי זיך אויסצולעבן ווי ס'באדארף צו זמן אין דער היינטיקער וועלט. דער שפיץ, פֿארשטייט זיך, איז דעם בחור צו פֿארפֿירן אזוי פאואליע, אז ער זאל אליין נישט פֿארשטיין, וואס סע ווערט אים פלוצעם אזוי הייס און וואס סע גלוסט זיך אים מיט א מאל בלייבן מיט איר איבער דער צייט. און אז סע קומט טאקע צו דעם, גייט עס שוין ווי געשמירט. זי דארף אים פשוט שושקען אין אויער אריין, אז מע טאר נישט, מע טאר נישט; און דעמאלט וועט ער שוין ענטפֿערן, אז אפשר איז נישט אזוי געפֿערלעך...

„שמואל-יוסף, ווייסטו וואס?“ האט אים עלען א פֿרעג געטאן. „וואס פֿאר א קלאס האסטו באלד, וואס דו יאגסט זיך אזוי?“ „גימנאסטיק“.

„דאס גאר? פֿון גימנאסטיק ווערט מען נישט קלוג. אפשר קענסטו איין מאל פֿארפֿעלן א קלאס?“ „אז ס'איז דא א גוטער תירוץ, לאכט ער, „בין איר שטענדיק גרייט צו פֿארפֿעלן דעם קלאס!“

„נו, וואס איז פֿאַרט די מעשה מיטן רעקל? אין אזא וועטער גייט מען אַרום אזוי?“
דער בחור האט זיך שעמעוודיק צעלאכט. „אך, ס'האלטן זיך ביי מיר אין איין אַפּריסן די קנעפלעך, און ס'איז נישטא ווער סע זאל זיי צווייען!“
„אין אינטערנאט איז נישטא עפעס אן אויפֿפּאַסערין, וואס זי זאל דיר קענען העלפֿן?“
„נישט ווי ווייט איך ווייס.“

„ווייסטו וואס? דו האסט היינט עפעס פֿרייע צייט פֿון דער שול?“
„יא, האט ער פֿאַמעלעך געענטפֿערט. „כ'עס מיטאג פֿון עלף ביז צוועלף.“

„און די קנעפלעך האסטו ביי דיר?“
„אין דער קעשענע.“

„זייער גוט. גיב מיר דאס רעקל, און ביז דו קומסט אַרויס אויף מיטאג, וועל איך עס שוין האבן אין גאַנצן צוגענייט.“

„א, מיסעס פֿינמאַן, איר דאַרפֿט עס נישט טון. כ'דאַרף שוין ס'ווי קויפֿן א נע רעקל.“
„וואס — א נע רעקל קויפֿן צוליב צוויי קנעפלעך? וואס מאכסטו זיך נאָריש? כ'האב דא אין הענטשקע-לעדל נייגעצייג פֿונקט פֿאַר אַזעלכע נויטפֿאַלן. כ'וועל דיר די קנעפלעך צווייען, וועט עס זיין אזוי ווי ערשט געקויפֿט.“

שמואל-יוסף האט גענומען אויסטאן דאס רעקל. „אבער וואס וועט איר טון ביז עלף א זיגער? ס'נעמט דאך נאָר צען מינוט צוצווייען צוויי קנעפלעך, ניין?“
„כ'דאַרף נאָך גיין איינקויפֿן, כ'האב שוין וואס צו טון — אַנו, גיב אַהער.“

דער בחור האט אויסגעטון דאס רעקל און איז, ציטערנדיק, פֿאַר קעלט, צוגעלאפֿן מיט דעם צום אויטא. „ווייסטו וואס, שמואל-יוסף? ס'איז מיר ערשט עפעס איינגעפֿאַלן. אַפֿשר קענסטו מיר אויך טון א טיפֿה.“
„למשל?“

עלען האט געוואָרפֿן א בליק אויף די ספֿרים. „אַפֿשר ווען דו וועסט קומען אפֿנעמען דאס רעקל, וועסטו זיך קענען אוועקזעצן לערנען מיט מיר א ביסל תורה?“
„תורה לערנען? דאס דאַרף מען דאך קענען. אזא גרויסער תלמיד-חכם בין איך נישט.“

„יא, אַבער וויפֿל דו קענסט, איז פֿאַרס מער וויפֿל איך קען. כ'ווייל זיך אזוי לערנען, נאָר — ס'איז נישטא מיט וועמען!“

„גוט“, האט דער בחור געשמייכלט. „וועל איך שוין קענען אַריינכאַפֿן א ביסל רוחניות מיטאַגצייט אויכעט... בררר, ס'איז קאַלט.“

„גוט — גיי שוין, גיי! מיר'ן זיך זען שפּעטער!“ האט עלען זיך געזעגנט, און נאכגעקוקט ווי ער לויפֿט אַרויף די טרעפֿ אין שול אַריין.

עס האט טאַקע נישט לאנג געדויערט דאס צווייען. עלען האט א קוק געגעבן אויפֿן זיגערל... אכט

דרייסיק. וואס טוט-מען איצט? זי האט גענומען פֿאַמעלעך אַרומפֿאַרן אין דער געגנט, זיך אפֿגעשטעלט אין פֿרוכטמאַרק, אין אפֿטייק... א פֿערטל פֿאַר צען. ווייטער אַרומגעפֿאַרן, באַקוקט די עלעגאַנטע הייזער אויף די זיטיקע געסלעך, זיך נאכגעקוקט ווי מאַמעס פֿירן פֿיצלעך קינדער איינקויפֿן און אין פֿאַרק... צען מינוט פֿאַר עלף — מע קען זיך שוין אומקערן, אַפֿשר וואָרט ער שוין דאַרט.

„הי, מיסעס פֿינמאַן!“ האט שמואל-יוסף זי באַגריסט, אַראַפֿלויפֿנדיק די טרעפֿ. עלען האט מיט א שמיכל געפֿאַנט די אויטאָטיר און אים דערלאנגט דאס רעקל.

„טו עס שוין אן איידער דו פֿאַרקילסט זיך“, האט זי אים גוטמוטיק באַפֿוילן. שמואל-יוסף האט עס תיכף אַנגעטון און צוגעשפּילעט.

„א, גרויסן דאַנק, מיסעס פֿינמאַן. כ'וואלט עס אליין מסתמא קיין מאָל נישט באַוויזן. דער בחור איז שטיל געוואָרן און האט אַראַפֿגעלאָזט די אויגן, קלאַר אז ס'איז אים א ביסל פֿריקער. עלען האט שוין פֿאַרשטאַנען, אז ער וואָרט זי זאל געבן אַנצוהערן וועגן דעם שיעור. מסתמא פֿרעגט ער זיך, וווּ זאל מען לערנען? אין שול וווּ אַלע תלמידים (און אויך אַלע) קענען זען? אַדער דא אין אויטא, וווּ קיינער וועט נישט זען? זאל ער נעמען דעם איינציאָטיוו און אליין עפֿענען די טיר, אַדער זאל ער אויס דרך-אַרץ וואָרטן ביז זי וועט זיך אליין מעלדן? עלען האט געשמייכלט צו זיך איבער דער באַשיידנקייט פֿונעם בחור, א ווייטער שפּרונג פֿון דער מענערשער אַגרעסיווקייט וואס זי זעט אין מייקן און אַפֿילו שוין אין אַפֿין.“

„נו, ר' יוסף“, האט עלען סוף-כל-סוף א זאג געטון. „ווי זאלן מיר האלטן דעם שיעור? דא אין אויטא איז דיר באַקוועם?“

„אויב איר ווילט“, האט ער שטיל געענטפֿערט. „איך גיי עסן מיטאג. ס'אַרט אייך נישט אז איך עס אין אויטא?“
„אודאי נישט“, האט עלען אים פֿאַרזיכערט. „קום, זען זיך און לאַמיר אַנהייבן.“

שמואל-יוסף האט זיך אַנידערגעזעצט און אויפֿגעפֿאַנט א ספֿר. „מיר'ן לערנען א ביסל פֿירק-אַבֿות, גוט?“

עלען האט צוגעבאַמקעט און געוואָרט.

„רבן גמליאל“, האט דער בחור גענומען לייענען מיט א ישיבֿה-ניגון, „רבן גמליאל זאָגט אונדז אז די וועלט האלט זיך אויף דריי זאַכן — אויף אמת, אויף משפט און אויף שלום, וואָרן עס שטייט אין נבֿיא: „אמת ומשפט שלום שפּטו בשעריכם...“

„דאס מיינט...?“

„אַאַ... דאס מיינט: „אמת און א משפט פֿון שלום זאָלט איר משפּטן אין אייערע טויערן.“

„זי מיר מוחל. כ'האב דיר געזאָגט, כ'קען זייער ווייניק.“

דורך פֿאַרהאַקטע פֿענצטער

נאך יענע וואך. די-א ישיבה איז פֿאַררעכנט פֿאַר איינער פֿון די בעסטע אין לאַנד. מעגסט זיין שטאַלץ וואָס מע האָט דיר דארטן אָנגענומען.

אַבער מאָ, פֿאַר וואָס אַ ישיבה? ס'ע זענען דאָ אַנדערע גוטע פריוואַטע שולן, וווּ איר קענט מיך שיקן. ביילי גאַלדסטין גייט אין דאָלטאָן הײַ-סקול, סווי בראַון גייט אין דער מאָנראַ-אַקאַדעמיע. סווי זאַגט אַז זעכציק פֿראַצענט פֿון די מאָנראַ-גראַדואאַנטן נעמט מען אַן די אַמװײ-ליג קאַלעדזשן!

״אַ? און ווײַל פֿראַצענט פֿון די מאָנראַ-גראַדואאַנטן האָבן געמישטע חתונות? דאָס ווייסטו אויך?״

אַ, קאָם אָן, האָט אַזוי ווייטער געטענהט. ״וואָס איז דאָס מיט דיר און דעם טאַטן לעצטנס? זינט איימי האָט חתונה געהאַט מיט אַ שוואַרצן, פֿירט איר זיך אויף ווי — ווי, ווידער געבוירענע? יידן! מיט אַ מאָל הייבט מען אַן האַלטן כשר און שבת, און איצט — מיט דער ישיבה —״

אַ, דאָ זע'מיר דאָ! האָט עלען אויסגערופֿן, און האָט אָפּגעשטעלט דעם אויטאָ פֿאַר די טרעפּ פֿון דער שול. נאָ דיר דין מיטאָג...״

אַ, מאָ, האָט אַזוי מיט אַ זיפֿן אויפֿגעפֿראַלט די טיר פֿון אויטאָ. ״דו ווילסט פשוט נישט גלייבן, אַז דער זון דמנער איז אַן אַטעיסט!״

גענוג, אַזוי, כּוועל דיר שוין זען שפּעטער, האָט עלען אים געענטפֿערט מיט אַ שמיכל. אַזוי האָט פֿאַרהאַקט די טיר און איז מיטן רוקזאַק אויף די פֿלייצעס אַרויף די טרעפּ פֿון דער ישיבה. עלען האָט געגעבן אַ טרעט אויפֿן גאַז און האָט זיך געגרייט אין וועג אַריין. זי האָט אַ קוק געגעבן אין זיטשפּיגל, צו זען צי ס'ע קומט עפעס אַן אויטאָ. מיט אַ מאָל איז זי שטיין געבליבן. ס'האָט זיך איר באַוווּזן אין שפּיגל אַ בחור, וואָס זעט אויס — ״אַ, יא, דאָס איז ער!״ האָט עלען זיך געגעבן אַ כאַפּ. זי האָט אים נאָכגעקוקט אין שפּיגל, ווי ער גייט אַריבער די גאַס, די ספֿרים אונטערן אַרעם, די קורצע קוטשעראַווע האָר באַדעקט מיטן שוואַרצן קאַפּעלע. דאָס רעקל וואָס איז אים צו קורץ, איז געווען אויפֿגעשפּילעט און האָט געפֿלאַטערט אין ווינט. עלען האָט זיך אויסגעשטרעקט צום רעכטן פֿענצטער און עס אויפֿגעמאַכט.

״שמואל-יוסף!״ האָט זי אַ לאַכנדיקע אויסגערופֿן. ״שפּילע זיך צו! ס'איז קאַלט אין דרויסן!״
״הי, מיסעס פֿינמאַן!״ האָט שמואל-יוסף צוגערופֿן. ״וואָס מאַכט איר?״
גאַנץ גוט. מיר זענען ערשט אָנגעקומען. האָסט פֿאַרפֿעלט אַזוי מיט אַ האַלבער מינוט.
״טאַקע? כּ׳האַב אים נישט געזען.״

״מאָ, מאָ גיכער! ס'ווערט שוין שפּעט!״
״וואָרט אַ מינוט, אַזוי, כּוועל די שליסל צום אויטאָ!״
האָט עלען אויסגערופֿן דורכן קיכפֿענצטער. זי האָט אויפֿגעפֿאַנט אַ שוואַרצן לעבן פֿרידזשידער און גענומען זי זוכן. אַ פֿאַר אַרעמס האָבן פֿון הינטן אַרום זי אַרומגעוויקלט אין דער טאָליע און זי האָט אַ לאַכנדיקע זיך געפרוווט אַרויסדרייען.

״ממק, לאַז אָפּ!״ האָט זי געשושקעט. ״כּ׳דאַרף איצט נעמען דאָס קינד אין שול אַריין!״
״ממממ... ער קען נאָך וואַרטן, האָט ממק געמורמלט און זי גענומען קושן אין האַלדז, און איך קען נישט...״

עלען האָט ווייטער געזוכט. סוף-כל-סוף דערזען די שליסל, האָט זי זיי אַ כאַפּ געטון, זיך אַרויסגעדרייט פֿונעם מאָנס הענט, און גענומען אַרויסלויפֿן.
״ממק, האָט זי ביי דער טיר זיך אומגעדרייט צו אים מיט אַ שמיכל. ״אַזוי קומט הינט שפּעט אַהיים פֿון דער שול — עפעס אַ פֿראַיעקט וואָס ער דאַרף פֿאַרענדיקן. וועלן מיר האָבן גענוג צייט פֿאַר זיך?״ זי האָט אים געגעבן אַ ווונק און איז אַ פֿריילעכע אַרויס אין דרויסן.

שפּאַרנדיק דעם אויטאָ האָט זיך עלען, ווי שטענדיק, מחיה געווען מיט דער פֿרישער לופֿט וואָס שניידט זיך אַריין דורכן פֿענצטער. די אויגן אויפֿן שטראַז, די לאַנגע פֿינגער אַרומגעקלאַמערט אַרום קערעווער, איז זי געזעסן גלייך, ווי אַ שטאַלצער גענעראַל וואָס פֿירט די קאַמאַנדע אויפֿן פֿראַנט. אַזוי איז געזעסן אַ שטילער לעבן איר און געבלעטערט אַ לערנבוך.

״וואָס לייענסטו דאָרט?״ האָט עלען נמגערק אַ פֿרעג געטון.
״אַנהייבער פֿיזיק.״

״ווידער פֿיזיק? עפעס פֿאַרשטיי איך דאָ נישט, שאַקלט עלען מיטן קאַפּ. פֿון די יידישע לימודים האָסטו קיין מאָל נישט קיין אַרבעט? יעדן טאָג מאַכסטו די פֿיזיק-היימאַרבעט, מאַטעמאַטיק, ליטעראַטור... אַבער תנ"ך? גמרא? אַלע ספֿרים זע איך ליגן טאָג און נאָכט ביי דיר אין רוקזאַק.״

״איך טו אַלע היימאַרבעטן, האָט אַזוי אומגעדולדיק אָפּגעענטפֿערט.

״אַפֿשר טוטסטו זיי טאַקע. אַבער קיין גרויסן אינטערעס צו זיי ווייזסטו נישט אַרויס. וואָס טויג עס דען מיר זאָלן דיר שיקן אין אַ ישיבה, אַז דו ווילסט זיך נישט לערנען קיין יידישקייט?״
״איז שיקט מיך נישט.״

אַ, הייבסט שוין ווידער אַן? מיר האָבן דיר געזאָגט

צוויי לידער

וויין נאמעלע, וויין

וויין, יידיש מאמעלע וויין,
כאטש לעבסט שוין אויף יענער וועלט.
דיין קינד, דיין ליכטיקער אוצר,
ליגט נאקעט אויף הפקר אין פעלד.

דיין קינד, דיין ליכטיקער אוצר,
דיין איינציק אויג אין קאפ,
האט א פנים ווייס פון פחד,
און אויף בלאנד געפארבט איז איר צאפ...

אט לויפט זי פון גארע צו גארע,
און פרעפלט אזוי ווי פון זינען,
עס יאגן זי פוילישע גוים,
וואס וועלן זי סוף-סוף געפינען.

זענען פארביי — איז שוין געווען נאך אלעמען...
דאך האט זי נאך אלץ געפילט, אז זי מוז עפעס פאר-
ענטפערן:
— האב נישט קיין פאריבל טיערער — צו לאנג
געווען אן א מאן...
אז פיעטקע איז צוריקגעקומען פון קריג, האב איך
שוין ווידער געווינט אין דעם אלגעמיינעם באראק פאר
פריילידיקע.

ווען ער האט געהערט וועגן קווארטיראנט, האט ער
דערפילט א באדערפעניש אים אפצודאנקען.
מיר האבן געטרונקען א לחיים און פארבליבן פריינד,
ביזן טאג, ווען דער לאקאמאטיוו האט געטאן א פיף,
און מיר — די פליטים זענען אפגעפארן צום ווייטן האר-
ריוואנט פון אונדזער בענקשאפט: א היים...
עוועלין האט אויספאריכט אלע פעלערן; געמאכט די
באמערקונגען, וואס א לערערין איז מחויב צו מאכן, מיט
א רויטן בלייפעדער.

פאר אירע אויגן איז געשטאנען שיפריין: די זילבערנע
האר, די שווארצע הארן-ברילן. זי האט אים געוואלט זען
ווי א יונגן בחור, אים צוזאמען מיט גאטשאן אין א פריי-
לינגס נאכט ערגעץ וווּ הינטער די אוראלער בערג
— ווען איך בין גאטשא, ווי וואלט איך זיך באנו-
מען?

אויף א רגע האט זי זיך פארטראכט:
אויף דער פראגע האט זי נישט געקאנט ענטפערן,
אבער א טיפע אינערלעכע סימפאטיע האט זי פארט
פאר איר געהאט, און זי איז אפילו גרייט געווען איר צו
פארענטפערן...

ערשט נעכטן עס האבן די גוים
א קינד ווי דיינס דא אנטדעקט,
זיי האבן ווי הינט זיך געווארפן,
צעריסן אויף שטיקער מיט העק.

וויין, יידיש מאמעלע וויין,
ביטער פארשאלטן דיין וועלט.
זעט אויס, אז גאט האט פארגעסן
דיך, און דיין יתום אין פעלד...

וואצעק שטארבט

דער אלטער וואצעק גייט פון דער וועלט,
די אויגן האלב שוין פארמאכט,
און דורך די שויבן רופט אים שטום
מיט שרעק — די קאלטע נאכט...

די אלטע וואצעקאווע ווישט א טרער,
מיטן ארבל פון מעטקאל העמד,
און בעט זיך רחמים: יעזום קרוין,
און ברעכט און ברעכט די הענט.

זי ווייסט: אויף איר וואצעק ווארט נישט קיין גוטס.
דאס ווייסט אויך יעזום, איר פאן.
אונטער איר בעט ליגט א מאנטל פון פעלץ,
און א יידישער טשעמאדאן...
זי טראכט איצט מיט מורא פון יענע טעג,
די טעג פון פרייד און רה.
ווען וואצעק האט פארקויפט א זשיד,
און געקויפט א נייע קו...

דער אלטער וואצעק גייט פון דער וועלט,
די אויגן האלב שוין פארמאכט,
און דורך די שויבן רופט אים שטום,
מיט שרעק די קאלטע נאכט...

די אלטע וואצעקאווע ווישט א טרער,
און שארט זיך ביי די ווענט.
זי דריקט צום הארץ א טויטן ייד,
מיט רויטע געלעכערטע הענט...

ספירט מיט א שטיק קרייד אין האנט, און פארשרייבן עס גענוי אין דעם דורכלאזשיק.

קאטיע — דאס מידל מיט וועלכער ער האט גע-
ווינט — איז געווען די זעלבע קאטיע. א וויבלעכע, א
צוגעלאזענע, נאכגעגעבן נח'ס אלע קאפריזן. געפינען א
מאן אין יענער צייט מיט הענט און פיס, אן ווונדן, אן
עפעס א פארדרייעניש אין קאפ — איז נישט געווען פון
די לייכסטע זאכן. איבערהויפט נאך אין אזא העק, הינטער
די אוראלער בערג. קאטיע האט עס א אפגעשאצט און
נח האט חללה זיך נישט געהאט אויף וואס צו באקלאגן.
אכיבע אויף דעם, וואס די מלחמה האט זיך געענדיקט.
ביי אים אין קאפ האבן זיך אין די טעג געשפונען פלע-
נער, אבער אן פאנטאזיע. ביז גאר תחליתידיקע, אין זיי
איז פאר קאטיען קיין ארט נישט געווען.

— מיט אט דער בתולה זיך צוריקקערן אהיים?

איפן ספירט-זאואד האט זיך די פעטלע ארום זיין
האלדז גענומען פארציען. מען האט זיך דערמאנט אז ער
איז א פוילישער ייד, א ביעזשעניעץ, א נישט-זיכערער
עלעמענט — א יונגער מענטש וועלכן מ'האט אפילו אויפן
פראנט מורא געהאט צו נעמען.
פארנאכט איז קאטיע אריינגעקומען מיט פארוויינטע
אויגן. נח איז נישטא. שוין די דריטע נאכט ווי ער יא-
וועט זיך נישט אהיים. זיינע זאכן זענען אויך פארשווונדן.
— מסתמה וועט ער צוריקקומען. געוויס ערגעץ צו-
געפארן.

— ניין — איז קאטיע באשטאנען אויף ס'איריקע —
ער וועט נישט צוריקקומען. אפילו דעם „גאלזטוך“ האט
ער מיטגענומען...
דערווידערן אזא אייזערנעם ארגומענט איז נישט
מעגלעך געווען...

שיפריין האט זיך געכאפט, אז נישט דאס האט ער זיך
פארמאסטן צו באשרייבן.

— וויזט אים — האט ער א טראכט געטאן — עס
איז לייכטער צו דערציילן וועגן יענעם. און נאך האט ער
געטראכט:

— איז איצט די צייט זיך צו מודה זיין אין די
בחורישע זינד? ווען מען באטראכט אבער דעם ענין
אביסל אנדערש קאן גאר אויסקומען, אז ער האט געהאלפן
א פאמיליע פון א פראנטאוויק, פון א מענטש וואס גייט
אין פייער מיט א שונא, וואס איז אויך זיין, שיפריינס
שונא.

— מעגלעך — איז שיפריינען איינגעפאלן — עוועלין
וועט עס אנעמען ווי שרייבערישע פיקציעס — אט, אן
אויסגעטראכטע מעשה...

סיי ווי, פאר דער לערערין עוועלין וועט דאס אלץ
אויסזען ווי א שטיק עקזאטיק.

„אלעמען האט מען אויפן קאמבינאט גערופן לויטן
ערשטן נאמען און לויטן פאטערס נאמען, וועדליק עס
פירט זיך ביי די רוסן. נאר דווקא מיר האט קיינער נישט

גערופן: גרישא סאלאמאנאוויטש. שיפריין האט פאר זיי
געקלונגען קירצער און עפעס עכטער, רוסישער...
מיט דער קווארטיר האב איך דווקא געטראפן. די
באלעבאסטע — א ציכטיקע, אן ארבעטסזאמע, און אז
מ'האט זיך דווקא גוט צוגעקוקט — נישט קיין מיאסע
פארקערט. נאך א טאג ארבעט אויפן זאואד האט זי אפ-
געקאכט אן אונט ברויט, ווי אין יענע טעג — א גאנץ
לייטישן. די שטוב אויפגעראמט, דאס בעט — ריין, אלץ
אויסגעוואשן פאר מיר. פאר דער ווירטשאפט. מיר האבן
געגעסן צוזאמען. פאזוליק, דאס יאטל האט זיך צוגעקלעפט
צו מיר.

— דיאדיא — האט ער מיר גערופן — פעטערל. ער
האט געבענקט נאך א טאטן, וועלכן ער האט קוים גע-
דענקט.

אפילו נאטאשא האט מיר קיינמאל אנדערש נישט
גערופן, ווי שיפריין. און שיפריין האט אריינגעבראכט אין
שטוב צום עסן, מער ווי נאטאשא האט פארדינט פון איר
ארבעט.

די בריוו, וואס זענען געקומען פון פראנט, שפעטער
פון די שפיטאלן זענען געווען בריוו פון א סאלדאט, וואס
בענקט נאך דער ווארעמקייט פון דער משפחה און זענען
פול מיט זארג, ווי אזוי זיי קאנען זיך דורכשלאגן.

— נישט קיין שלעכטער באלעבאס פיעטקע — דער-
ציילט נאטאשא — נאכן לייענען די בריוו. טרינקט
א ביסל, אזוי ווי אלע, האט אבער אין זינען די משפחה.
איז גוט מיט די הענט אויפן זאואד און אין דער ווירט-
שאפט. תמיד געטראכט: אט וועט מען זיך אביסל אויס-
ברייטערן, פארגרעסערן די ווירטשאפט. קויפן אפשר א
קו — האט אים די מלחמה צוגעכאפט.

ערגעץ ווו האב איך אויך געהאט א משפחה — און
אויך וועגן מיין משפחה האט נאטאשא געלאזט פאלן א
זיפן.

— אפשר — גאט וועט געבן — וועסט זיי אפגע-
פינען...

עס איז שוין געווען היפשער פרילינג. די נעכט-
— פראסטיקע, לבנה'דיקע. די טעג-כמעט שוין ווארעמע.
א גרעזל האט גענומען שפראצן. ביי מיר האט אויך די
האפענונג גענומען אויפגיין, אז ס'וועט שוין לאנג נישט
דויערן, און מ'וועט ווידער זען די היים... היים האט גע-
האט טויזנט פנימער, וואס זענען ארומגעשוועמען אין דער
פאנטאזיע, ווי א שיף, וואס שווימט אריין אין רעגנבוין.
אין איינער אזא פרילינג נאכט, האב איך מיטאמאל
דערשפירט, ווי ס'איז ענג געווארן אין בעטל. די ענג-
שאפט אבער איז געווען אן איבעראשנדיקע און אן אנ-
גענומע.

נאטאשא האט מיר איינגערוימט אין אויער:
— ליג רואיק, וועק נישט אויף פאזוליקן, פון איר
שווערן אטעמען האט מען ארויסגעפילט, אז פאר איר
איז עס געווען א געוואגטקייט, אויף וועלכער זי האט
זיך סוף כל סוף פארמאסטן.

זי איז געווען אביסל פארשעמט. איך — אביסל
איבעראשט. ווען די פארשעמטקייט און די איבעראשונג

לופט וואס מען האט געאטעמט, איז געווען ווי דינער, אומזעבארער גלאז.

„דער שניי האט געסקריפעט אונטער די טריט. אויפן ראנד פון הימל האט זיך גערויטלט א ווייטע שיין, עמע צער האט באמערקט אז דאס מוז זיין דער אפשיין פון פאלארן ליכט. אן אנדערער האט געהאלטן, אז מיר זענען נאך נישט אזוי נאענט צום צפון, און די שיין איז פון די קוימענס פון די שמעלץ אויוונס, די דאמינאס. אויף געוויס האט קיינער נישט געוואסט. גאר וויכטיק איז עס אויך נישט געווען. מיר זענען געגאנגען א מאן אכט, יידישע בחורים פון פוילן, פליטים, וועלכע זענען געלאפן פון אומעטום און געהאפט צו געפינען אן ארט, מען זאל ווי נישט איז קאנען איבערלעבן די מלחמה.

עס איז געווען דער אנהויב פון יאר 1944.

אין דער צוזאמענווינונג פאר פריילידיקע, איז וועלכער מיר זענען נאכן לאנגן מארש אנגעקומען, איז געווען ווארעם אבער פוסטלעך. עטלעכע עלטערע מענטשן זענען געזעסן אויף די בעטלעך און גלייכגילטיק באטראכט די נייע מענטשן, וואס וועלן ארבעטן דא, אויפן קאמבינאט. זיי האבן געקוקט אויף אונדז און געשמיכלט צו זיך מיט א שמייכל, וואס נאר זיי אליין האבן פארשטאנען.

טאקע נישט צומארגנס, אבער מיט דער צייט האבן מיר עס אויך פארשטאנען. אויפן קאמבינאט האבן גע- ארבעט כמעט פרויען און בלויז עטלעכע עלטערע מענער, אן וועלכע מ'האט זיך שוין דא נישט געקאנט באגיין און וועלכע האבן סיי ווי נישט געטויגט מער פאר זעלנער. צוליב דער ווינטערדיקער אנגעפעלצטקייט האט מען זיך נישט געקאנט פאנאדערקלייבן אין עלטער פון די פרויען. אויך זייערע שטימען האבן גארנישט פאראטן. זיי האבן אלע גערעדט הייזערליכע און געקלונגען האט עס כמעט מענערליש, מיט א לשון וואס איז שוין געווען אבסאלוט מענערליש...

דער ערשטער פון אונדזער גרופע, וואס איז ארויס וווינען פרוואט צו א באלעבאסטע, וואס האט געהאט שטיין א פריי בעט צום שלאפן, איז געווען נח, דער גאליציאנער, פון וועלכן פונקט מען זאל זיין האנדלונג נישט באטראכטן, האבן אלע באוויזן גערעדט לטובת אים:

אין דרויסן איז געווען א מלחמה. ער איז אי א בחור און אי א פליט, אן פארבינדונגען און אן פליכטן. ער האט דעריבער אין גאנצן ענין צופיל נישט אריינגעטראכט. און א חוץ דעם: צו זיינע געשעפטן האט ער באדארפט ארויס פון דער צוזאמענווינונג, מ'זאל אים נישט געבן קיין „עין הרע“...

נח האט געארבעט אויפן ספירט-זאואד, און ספירט איז תמיד א גאנגבארע מוטע, איבערהויבט אין די הענט פון די וואס וויסן ווי אזוי זיך מיט איר באגיין. א שכלה פלעגט אריינקומען דארט, ווו נח האט גע- האט זיין קווארטיר. א יינגל האט די שכלה געהאט פון א יאר זעקס-זיבן. דער מאן אויפן פראנט. אן אנשטענדיקן קווארטיראנט וואלט זי אריינגענומען. אזוי האט מיר פאר- זיכערט נח, און לויט אים, זעט ער נישט קיין בעסערן קאנדידאט.

— דער יינגסטער און דער סאמע אנשטענדיקסטער פון דער חברה, און א באלעבאסטע וועט צו אים נישט צולייגן — אזוי האט נח פארזיכערט דער שכלה — ווייל דער פארעניאק ארבעט אין פראמטארג פון קאמבינאט. דער גאליציאנער האט נישט נאר אין זיין געהאט זיינע געשעפטן, נאר אויך מיינע. ער האט זיך געפילט ווי א שטיקל אפטרופות, און דערפאר טאקע האט ער מיר אביסל שפעטער פארהערט: — ווי געפעלט דיר דיין קווארטיר און ווי באהאנדלט מען דיר דארט?

וואס האב איך דערויף געקאנט ענטפערן? דאס, וואס ער האט געוואלט וויסן — ביי דעם האט עס נאך נישט געהאלטן...

די באלעבאסטע האט זיך נישט באקלאגט. פאווליק. דאס יאטל איז שוין מער נישט געווען הונגערליך. דאס ברויט איז מער נישט געווען פארבונדן אין א זעקל און אויפגעהאנגען אויפן וואנט. געווארפן מיט ברויט האט מען זיך טאקע נישט, און צום ברויט איז אויך תמיד וואס גע- ווען, אפילו אין טעפל אריינצולייגן.

נחן איז געלונגען אין מסחר, כאטש ריזיקירן האט מען געמוזט און „שמירן“ האט מען געמוזט, דערפאר האט זיך ביי אים א ליבע מיט דער באלעבאסטע פארקניפט גאנץ לייטיש. די נעכט זענען געווען לאנגע און קאלטע, און ווו אהין צו גיין איז אויך נישט געווען און אחוץ אלעמען — מלחמה אדער נישט מלחמה — יונג איז מען אויך נישט אייביק, און אלץ וואס מ'קאן אויסטייטשן ווי נישט אנשטענדיק, פארשרייבט מען אויפן חשבון פון דער מלחמה...

די מלחמה האט זיך נאר וואס געהאט געענדיקט. אין דרויסן האט פארשמעקט מיט פריילינג און מיט רעפאט- ריאציע. קיינער האט נאך נישט געוואסט, אז די היים עקזיסטירט בלויז אין אונדזער חלום. דער חלום איז געווען דער עלעקסיר וואס האט גענערט דעם ווילן צום לעבן. זען די היים... צוריק אהיים... א כוואליע פון עקזאל- טאציע, א מין גייסטיקע שכרות האט ארומגעכאפט די פליטים וואס האבן געהאט א טאפלטן באגער:

— אוועק פון דאנען — צוריק אהיים...

דאס געפיל קאן נאר פארשטיין א מענטש, וועלכן מ'האט פארמשפט אויף אייביקער תפיסה, און אין איין פרימארגן מאכן זיך די טויערן אויף — און ער גייט ארויס אין דרויסן. א פרייער מענטש...

נחן איז ענג געווארן אויף ביידע פראנטן. די דירעקט- טארן פון זאואד האבן זיך גענומען גרייטן. צוריק אין די אלטע היימען דארף מען פארן. זיי האבן דעריבער גע- וואלט האבן א ריינעם טיש... צוליב א קלייניקייט האט מען דא געקאנט איבערבלייבן אויף היפשע עטלעכע יאר. מיטאמאל האט פון זיי גענומען בלאזן א וויסטע קעלט, וואס האט אנגעיאגט א פרעמדקייט און אן אימה. דאס נאכ- קוקן די חשבונות איז שוין מער נישט געווען קיין קא- טאוועס. ארויסקריגן א דורכלאז-דערלויבעניש האט מען געמאכט אויסשפיען די גאל, און צושטעלן באוויזן. אפילו דער וועכטער ביים טויער האט גענומען ציילן די פעסער

אריינגעבראכט פאמילארקייט אין וועלכער עס האבן אנגעהויבן פארנעמען אן ארט-זכרונות. אין דער טבע פון זכרונות ליגט די אייגנשאפט, וואס זיי ווילן נישט לאזן זיך אויסמעקן פון דעם לעבנס- באַנד, ווי מען מעקט עפעס אויס פון א פארשריבענער טאשמע, עפעס וואס איז שוין מער נישט גויטיק. אין דער דימענסיע האט זיך עוועלין נישט אריינגעפאסט. זי האט איינפאך נישט געהאט קיין זכרונות, מיט וועלכע זי זאל קאנען ביישטייערן די שמועסן, וואס האבן אנגעריירט די פארגאנגענהייט. די מלחמה-יארן האט זי אין אויסטראליע, דורכגעמאכט ווי א יונג מיידל — צו יונג, צו האבן מלחמה דערפארונגען. כאטש אין יענע יארן האט אין מעלבורן און סידני געווימלט מיט אמעריקאנער זעלנער. מיט ליבע אואנטורעס... מיט שנעלע חתונות, וועלכע האבן געטראגן אויף זיך דעם צייכן פון דער צייט: „מלחמה כלות“.

✱

צווערשט איז שיפריין געווען ענטוואקסטיש מיט דער אויפגאבע, וואס די לערערין האט פארגעבן: שרייבן א קורצע דערציילונג באזירט אויף פליטימשאפט אדער מלחמה איבערלעבונגען. דאס איז זיך צונויפגעפאלן מיט זיינע פארבארגענע ווונטשן צו געבן זיין יוגנט אן ארט אין זיין לעבן, אן ארט — וואס דאס לעבן גופא האט איבערהיפט, זיין יוגנט איז פארבונדן מיט די גע- צוונגענע וואנדערונגען איבער דער לענג און ברייט פון א זעקסט — חלק פון דער ערד. וואנדערונגען פון אן איינזאמען יונגן בחור...

דאס שרייבן איז געווען איינער פון די ארגומענטן, וואס ער האט באנוצט כדי זיך אליין צו איבערצייגן, אז די שול וועט אים אין דעם העלפן.

שיפריין האט ממש געפיערט: ער איז עס בכוח צו טאן; ער האט די גויטיקע שפראך; די פאסירונגען רייסן זיך צו פארפלייצן דאס פאפיר. יעדער עפיוזאד וויל ארויס פריער, טאמער האט שיפריין חרטה און האלט אים פארשפארט. עפיוזאדן אין זכרונות זענען אפשר ענלעך צו מענטשן: זיי האבן פיינט, אז מען לאזט זיי נישט קומען צום ווארט. זיי רייסן זיך צו דער פריי.

אין מיטן פון שרייבן, ווען דער ווילדער אויסגוס האט זיך גענומען אויספארמירן אין א מיושבדיקן, שטיל-שטראמיקן טייך — איז אויך שיפריין געווארן מיושבדיקער. אים האט זיך גענומען דוכטן, אז ער איז זיך מתוודה, ווארעם אין לויף פון שרייבן האט ער גע- זען פאר זיך די לערערין. — דארף ער זיך מתוודה זיך פאר עוועלין?

ער אליין קאן שוין באלד נישט באנעמען, אז דאס, וואס ס'איז מיט אים איז אין יענע יארן פארגעקומען הינטער די אוראלער בערעג. קען זיין איז נישט מער ווי די צע- היצטע פאנטאזיע פון א יונגן בחור, אויסגעבענקט נאך דער נאנטקייט פון א פריי...

— האט ער זיך גענויטיקט אין א פרוי? אין א מאמע?

אבער פארט:

נאטשאט איז א לעבעדיקער מענטש. ער קאן זי באשרייבן מיט אלע קלייניקייטן, ווי זי וואלט פאר אים גאר וואס געשטאנען, און יארצענדליקער האבן קיין שליטה נישט געהאט — נישט אויף איר שלאנקן קער- פער און נישט אויף זיין, שיפרינס מוח ווי זי האט זיך פאראנקערט, צום בלייבן.

פעטיא, איר מאן איז צוריקגעקומען פון פראנט א הינקעדיקער, אבער פארט: מיט פיעטקען האט ער שנאפס געטרונקען... און ווי קאן מען פארגעסן דעם זעקס- יאריקן פאזוליקן? אט איז ער דאך: א קינד מיט שטרויענע האר, א בארוועסער, אין אויסגעוואקסענע היילעך, מיט א פארשניפט נעזל און מיט אויגן פון א היימישער, הונגעריקער חיילע, וואס קוקט מיט דאנק- בארקייט אויף דעם, וואס ווארפט איר צו א ביסן.

טוט שיפריין א גלעט די באזילבערטע האר, ווי צו אי- בערצייגן זיך, אז זיי זענען שוין היפלעך שיטער גע- ווארן, אז ס'איז שוין נישט יענער שיפריין.

— וועט עוועלין אים גלויבן?

דאס יינגלערישע האט זיך אין אים צעשפילט, און ער האט א זאג געטאן צו זיך:

— און אז נישט — וועמען ארט עס?

די זארג, וואס האט געהאמערעט זיין שרייבן, האט דענערוירט.

— וועט עס עוועלין קאנען אויפנעמען ווי דער זעל- נער פיאטר מיכאילאוויטש, וואס האט אים מכבד געווען מיט בראנפן, און געקלאפט אין פלייצע, גערופן אים: בראטאק און זעמלאק און דרוזשאק — טאקע דערפאר וואס ער האט אין די הונגעריקע יארן ארויסגעהאלפן זיין משפחה?

און כאטש ביי שיפרינען אין הויז זענען שוין ארומ- געלאפן א דריי אייניקלעך, האט ער נאך אלץ נישט געקאנט פאנאנדערקלייבן זיך אין בערטאס שטימונג- גען, און אלץ נישט געקאנט פארויספילן, ווי זי וועט קוקן דערויף. נאכן איבערלייענען, וועט זי אודאי א זאג טאן: — פאר וועמען בארימסטו זיך דא?

אויף אזוי פיל — קאן מען זאגן — האט שיפריין דאך געקאנט זיין פרוי.

די האנט, וואס האט געפירט די פעדער, האט זיך פארהאלטן. די זכרונות האבן זיך געריסן אין דרויסן ארויס, אבער די ספקות זענען געווען ווי א מויער אין אן ערד-ציטערניש וואס קרישט זיך און פארשיט דעם ארויסגאנג פאר די, וואס ווילן זיך ראטעווען.

— זאל ער אפגראבן דעם ארויסגאנג און פריי לאזן די געדאנקען?

דער חשק צום שרייבן, האט אים באהערשט מיט דעם בלינדן אימפעט, ווי עס באהערשט אמאל א מענטשן, וואס ווארפט זיך אין פייער ראטעווען אנדערע.

„דער פראסט, ווי דער שטייגער פון מיטווינטערדיקע אוראלער פרעסט — איז געווען א ברענענדיקער, אבער א שטילער. ער האט זיך נישט געלאזן פילן, כאטש די

געמאַכט די היים-אַרבעט...

עוועלינס קלאס פון „בילדונג פאר דערוואַקסענע“ האָט מיט זיך פאַרגעשטעלט אַ פעלקער ליגע, אַך כאַטש אַלע האָבן גערעדט ענגליש — האָבן אַ סך שילער גע- האָט זייער אייגענע מוטער-שפּראַך, קולטור און איי- בערלעבונגען, וועלכע זיי האָבן מיטגעבראַכט פון אייראָפּע. אַט די דערפאַרונגען האָבן זיך אָנגעזען אין די עסייען און דיסקוסיעס. עוועלין האָט זיך באַמיט די שילער דערמאָטיקן אין אַרויסזאָגן זייערע מיינונגען און שטימונגען.

אין דעם אַ קלאַס האָט זיך פאַר שיפּרינען אַנט- פּלעקט אַ נייע וועלט. שיפּריין, וואָס איז אַגב געווען אַ ביזנאַר פאַרנומענער מענטש, איז דאָ נישט געקומען זוכן געזעלשאַפט, ווי עטלעכע פון זיינע מיט שילער מענטשן אויף עמעריטור, וואָס ווילן נוציק פאַרברענגען די איבעריקע צייט.

די אייגנשאַפט אָנצופירן האָט זיך ביי אים אַנטוויקלט נאַטירלעך זינט די אַלע יאָרן, ווען ער איז געווען פאַר- טאָן אין אויפבויען די פירמע: „שיפּריין און קאַמפּ“. נישט געקוקט אויף זיין פּאַזיציע, איז דער חשק צום לערנען נישט פאַרטעמפּט געוואָרן, דורך דער נויטיקייט פון מאַכן אַ לעבן. כאַטש אָנהויב זעכציקער, ווען מענטשן ווילן געוויינטלעך געניסן פון דער פּרוכט פון זייערע דערגרייכונגען, האָט ער דאָך באַוווּזן אַפּצושפּאַרן גענוג ענערגיע אין עקשנות, אַוועקצוזעצן זיך אויף דער שול- באַנק.

פון די ערשטע לעקציעס האָט עס עוועלין דער- שפּירט. זי האָט באַקומען אַפּשיי פאַרן הויכן, דאָרן מענטשן מיט די באַזילבערטע האָר און גרויע אויגן, וואָס האָבן ליבלעך געקוקט אויף איר דורך דיק-ראַמיקע ברילן.

פון אָנהויב האָט שיפּריין נישט געקאַנט פאַרטיק ווערן מיט זיך אַליין, מחמת קיינער קאָן פון זיין אייגענער הויט נישט אַרויסשפּרינגען.

ער האָט אין עוועלין געזען דעם האַלבן טויז מייד- לעך, וואָס אַרבעטן אין זיין ביוראָ; מיידלעך וואָס טראָגן אים דעם גוטמאַרגן אַנטקעגן און וואַרטן אויף זיינע אַנווייזונגען, ווי אַזוי צו דערליידיקן די פאַרוויקלטע מסחרים, וועלכע די פירמע פירט.

מיט זיך עקשנות האָט ער אַבער זיך באַוווּזן איבער- צוקעמפן און פאַרגעסן, אַז ער איז דער דירעקטאָר פון אַ פירמע.

ערשט דאָן האָבן זיי געפונען די פאַרם; לערערין אַך שילער. אויפגעמען אַנווייזונגען אַנשטאַט אַרויסצו- געבן דירעקטיוון...

מיט דער צייט האָט זיך דער קלאַס אויסגעסדרט ווי אַן אַפּגעשלאָסענע געזעלשאַפט און דאָס האָט

די יינגסטע אין קלאַס פון אינסטיטוט „בילדונג פאַר דערוואַקסענע“, איז געווען עוועלין, די לערערין. די מיטליאַריקע פרויען און מענער האָבן אויף איר גע- קוקט מיט וואַרעמקייט און צוגעלאָזנקייט. פאַר זיך האָט יעדער, אויף זיך שטייגער געפילט, אַז דער אייגענע- שטעלטער סדר — ווען די דערפאַרענע דאַרפן לערנען די יינגערע — האָט זיך דאָ איבערגעדרייט. ס'האָט זיי אויסגעזען, ווי אַן אייגענע טאַכטער, וועמענס טריט מ'האָט אָפּגעהיט און וועלכער מ'האָט געלערנט גיין — האָט מיט איינמאָל איבערגעשפּאַנט אַלע גרענעצן און אַצינד צייכנט זי גאָר אַן פאַר די עלטערע זייער וועג אין אַ וועלט, וואָס איז פאַר זיי געווען פאַרבאָרגן.

ציטיטורייז האָט אויך עוועלין זיך געפילט נישט באַקוועם צו לערנען מענטשן מיט גרויע קעפּ, ווי ס'וואָלט איר נישט באַקוועם געווען צו לערנען איר אייגענעם טאַטן, צו וועלכן זי האָט — זינט זי געדענקט — אַרויפגעקוקט מיט טיפן דרך-אַרץ און מיט באַוווּז- דערונג, פאַר איר איז דער טאַטע געווען דער פערפּעק- טער מוסטער פון אַ מענטש, אין וועמענס פוסטריט זי ווינטשט זיך צו גיין...

מיטן לויף פון די לעקציעס, די פראַבלעמען פון סאָציאַלאָגיע און פּאָליטיק, וואָס זענען אַרויסגעשפּרונג- גען אין דיסקוסיעס צווישן די שילער גופא, און אירע אייגענע געדאַנקען — האָט זיך ביסלעכווייז איינגע- שטעלט אַ האַרמאָניע, אין וועלכער עלטער האָט אויפ- געהערט צו זיך די מאַס פון געניטקייט. עוועלין האָט — נישט וויסנדיק אַליין, ווי אַזוי דאָס איז געשען — באַמערקט, ווי די מיטליאַריקע גרויע קעפּ זענען יינגער געוואָרן; זיך אַריינגעוואָרפן אין דיסקוסיעס מיט יוגנטלעכן ברען, אַז נישט איינמאָל האָט זיך איר אויסגעדוכט:

זי איז ווידער אין לערער סעמינאַר, אין יענע הייסע יאָרן פון דער וויעטנאַמעזער מלחמה; פון דער וויטלאַם רעגירונג, ביי וועלכער מ'האָט אין אַ שיינעם פרימאַרגן, ממש אונטער דער נאַז-אַוועקגענומען אַלע רעכטן פון רעגירן מיטן לאַנד.

אַ שול-קלאַס, ווי יעדע געזעלשאַפט וואָס נעמט זיך פאַרמירן, איז פון אָנהויב גרויע, איינפנימדיקע מאַסע, פון וועלכער עס הויבן זיך אַן פאַוואַלינקע אויסטיילן אינדווידוואַלן; מען נעמט דערקענען כאַראַקטערן; עס הויבן זיך אַן דורכרייסן פערזענלעכקייטן וואָס הויבן אַן געבן דעם טאָן מיט זייער אַגרעסיווקייט; עס נעמען זיך אויך מערקן פאַסיווע שווייגער, כאַטש דער לערער פרובירט אין זיי אויפוועקן אינטערעס; אַריינציען זיי אין דער דיסקוסיע. ער ווייס: די וואָנט פון פאַסיווקייט קאָן אַמאָל פאַרשטעלן אַ ברויזנדן קוואַל פון געדאַנקען, וואָס זוכן אַ וועג צו דער אויבערפלאַך.

קהילות האט פיל ארט פארנומען דאס פראבלעם: יידיש אין די קהילות און „באָרדס אָף דעפּיטיס“. די דיסקוטאנטן זענען געווען: ב. ווינער, מעלבאָרן; קלמן לאַנדאָ, מעקסיקע. משה לעבענדיקער. אַרגענטינע: מרדכי לערמאַן, פאַריז.

די פראַקטישע אויספירן האָט געמאַכט יצחק קאַרן. די אַרבעטס סעסיע פון די חורבן קאָמיטעטן און די ראַל פון יידיש איז ברייט דיסקוטירט געוואָרן — נאָכן אינטערעסאַנטן רעפּעראַט פון וואַלדקע מיד (אַרבעטער רינג). די דיסקוטאנטן האָבן אַריינגעטראָגן פאַרשידענע פאַרשלאָגן, אין דער דיסקוסיע האָבן זיך באַטייליקט: חיים באָבין, ישראל; יאַבלאָנסקי, מעלבאָרן; מענדל גליקסמאַן, פאַריז און פיניע רינגעלבלום, מעלבאָרן. אַ גאָר גרויסן אינטערעס האָט אַרויסגערופּן די פלענאַרע סעסיע: יידישע דערציאונג, פאַרזיצער: חיים פינקעל-שטיין, ישראל. דער גאַסט רעדנער איז געווען ד"ר י. פראַסט — דירעקטאָר פון פאַראייניקטן יידישן דערצי-אונגס-ראַט אין די פאַראייניקטע שטאַטן. אין דער דיס-קוסיע האָבן אַנטייל גענומען, פּעדאַגאָגן און גע-זעלשאַפטלעכע טוער פון פאַרשידענע לענדער. נאָטאָן גריפענבערג פון מעלבאָרן האָט באַריכטעט וועגן דער טאַג-שולע אין מעלבאָרן; זיינע אויספירן זענען אויסגע-הערט געוואָרן מיט גרויס אינטערעס.

די פלענאַרע סעסיע, יוגנט, האָט געפירט שרה געצאָף-זילבערמאַן, מעלבאָרן. די טעמע פון דער אויסגעבריי-טערטע סעסיע איז געווען: די יידישע יוגנט קערט זיך אום צו יידיש. נישט אַלע דיסקוטאנטן זענען געווען איינשטימיק מיט דער טעמע. ס'האָט זיך אַנטוויקלט אַ ברייטע דיסקוסיע און וועלכע עס האָבן אַנטייל גע-נומען פיל יוגנטלעכע.

אַלע אַרבעטס קאָמיטעס און פלענאַרע סעסיעס האָבן אויסגעאַרבעט רעזאָלוציעס און פאַרשלאָגן. אין לעצטן טאַג פון די באַראַטונגען, מאָנטיק דעם 17-טן מאַי איז פאַרגעקומען די שלום זיצונג, וווּ ס'זענען אָפּגעגעבן גע-וואָרן באַריכטן פון די קאָמיטעס, רעזאָלוציעס און אַ ברייטע דיסקוסיע. עס זענען אָנגענומען געוואָרן אַ ריי באַשלוסן. צו די וויכטיקסטע געהערן: שאָפן אַן אינטער-נאַציאָנאַלע אַרגאַניזאַציע פון יידישע שרייבער; אַרגאַניזירן יידיש קלובן פאַר דער יוגנט, וועגן ראַדיאָ און טעלעוויזיע; שאָפן קאַטאַלאָגן און פאַנאַנדערשיקן זיי אין יעדן לאַנד; וועגן יידישע דערציאונג; וועגן זיך צו יידישע וועלט אַרגאַניזאַציעס וועגן פינאַנסיעלע אונטערשטיצונג פאַר לערער קורסן, סעמינאַרן, לערן-ביכער.

די קאָנפערענץ ווענדעט זיך צו די יידישע קהילות, באַאָרד אָף דעפּיטיס, צו פאַרבעסערן די באַציאונג צו יידיש. וועגן טעאַטער: גרינדן אַ טרופע, וועלכע זאָל באַדינען אַלע יידישע ישובים אין דער וועלט. דאָס טעאַטער דאַרף אַנטשטיק אין ישראל. דאָראַ וואַסער-מאַנס פאַרשלאָג אויסצושולן יוגנט-אַקטאָרן, איז אַ גענומען געוואָרן. אַזאָ טעאַטער סטודיע וועט אַנטשטיין נאָך דאָס יאָר. דער פאַרזיצער יצחק קאַרן, האָט מיט

זיך איינדרוקספולן שלום-וואָרט פאַרענדיקט די דריי-טע אויסגעברייטערטע סעסיע פון וועלט-ראַט.

ס'איז ווערט צוצוגעבן, אַז די קאָנפערענץ אין מאָנ-טראַעל איז געווען אַ געלונגענע. אויסער די אַרבעטס-סע-סיעס און באַראַטונגען, זענען פאַרגעקומען אַ ריי אימ-פרעזעס און באַזוכן אין יידישע אינסטיטוציעס אין מאָנ-טראַעל. פאַר די אויסלענדישע געסט איז געגעבן געוואָרן די פאַרשטעלונג „גימפל תם“ פון יצחק באַשעוויס, אונטער דער רעזשי פון דאָראַ וואַסערמאַן.

די יידישע פּאָלקס-ביבליאָטעק אין מאָנטראַעל געהערט צו די גרעסטע דערגרייכונגען אין דער יידישער וועלט: די פרעכטיקע געביידע, די איבער הונדערט טויזנט ביכער אין פיר שפראַכן, דער חורבן מוזעאָם, די גרויסע צאָל זשורנאַלן און צייטונגען און ליינען זאָלן. דאָס האָט איבערגעלאָזט אויף די באַזוכער אַ שטאַרקן איינדרוק. פרייטיק דעם 14-טן מאַי איז פאַרגעקומען אין פּאָלקס צענטער אַ ליטעראַרישער עונג שבת, אין וועלכן עס האָבן אַנטהילגענומען יצחק באַשעוויס, רחל קאַרן, יצחק יאַנאַסאַ-וויטש. דער פרויזער איז געווען יוסף מלאַטעק, שבת דעם 15-טן מאַי האָבן זיך די אויסלענדישע דעלעגאַטן פאַרזאַמלט אין דער שול פון „שער השמים“ וווּ הרב ד"ר העשיל קלעפּפיש האָט גערעדט וועגן דער פרשה. נאָכן דאָווען איז פאַרגעקומען אַ קידוש און אַ רעפּעראַט פון קלעפּפישן. די טעמע: „די ראַל פון יידיש אין היינטיקן יידישן לעבן“.

אין אַוונט איז פאַרגעקומען אַ סימפּאָזיום: „די גייס-טיקע ירושה פון מורח אייראָפּעאישן יידנטום“ פאַר-זיצער איז געווען יהודה עלבערג.

מיט אַ גוט געבויטער רעדע אין יידיש, איז אַרויס-געטראָטן דער אונדז גוט באַקאַנטער שמואל פיסאר. אויף דעם זעלבן סימפּאָזיום האָט גערעדט פראַפ. ארטור לערמער. דעם איינדרוקספולן אַוונט האָט פאַרענדיקט די קינסטלערין וואַרשאַווסקאַ (פאַריז), מיט אַ פיינעם פידל קאָנצערט.

זונטיק דעם 16-טן מאַי איז פאַרגעקומען אין זאָל פון שער השמים אַ באַנקעט. ס'זענען אַרויסגעטראָטן אַ ריי רעדנער. דער גאַסט רעדנער איז געווען דושים פלעמינג, מיניסטער פאר מאַלטיקולטור אין קאַנאַדע. נאָכן באַנקעט זענען אויסגעטיילט געוואָרן פרעמיעס פאַר יידישע שרייבער און אַרטיסטן.

„נישט נאָר צוזאַמענרעדן זיך, און פראַקלאַמירן זיך פאַר אַנדערע זענען מיר געקומען. מיר ווילן צוזאַמען אַר-בעטן. איר וועט האָבן אַלערליי פאַרשלאָגן צו פרוכט-באַרער אַרבעט, אָבער צוויי פון זיי מוז איך אַלס די וויכ-טיקסטע דערמאָנען פאַרויס: זאָל יידיש ווערן אַן אַלגעמיין יידישע שפראַך. אין איר מוחן איבערגעטראָגן ווערן אונ-זערע אַלטע קולטור-גייטער פון דער גרויסער פאַרגאַנג-גענהייט. זאָל אונדזער יידיש ווערן צווישן אַלע וועלט-שפראַכן אַ גלייכאַרעכטיקטע שפראַך. זי מוז צוגענוגלעך ווערן דער וועלט“.

י. ל. פריז (פון דער רעדע אויף דער טישערנאוויצער קאָנפערענץ 1908).

דריטע סעסיע פון וועלט-ראט

פאר יידיש און יידישער קולטור

די ווייטערדיקע באגריסער זענען געווען: יוסף לאג-
דיס, פארזיצער פון אלוועלטלעכן יידישן קולטור קאג-
גרעס און אנדערע.

דער שרייבער עלי וויזעל איז געווען דער גאסט
רעדנער. אין זיין פרעכטיק געבויען רעפערענץ האט ער
ארויסגעבראכט די פראבלעמען און שוועריקייטן וועלכע
שטייען פאר דער באוועגונג, וועלכע וויל צוריק איינ-
פירן יידיש אין די שולן פארן צווייטן דור.

די קינסטלעריין דינה האלפערן האט רעציטירט
פראגמענטן פון יידישע שרייבער און פאעטן.

די ארבעטס סעסיעס פון די פארשידענע קאמיסיעס
האבן ארומגענומען אלע פראבלעמען פון יידישן קולטור-
לעבן. צו די וויכטיקסטע קאמיסיעס האבן געהערט: יידי-
שע פרעסע, פארזיצער דוד שטאקפיש, דיסקוטאנטן
זענען געווען: י. בראט ("לעצטע נייעס") י. חסיד (קא-
נאדער אדלער) און אנדערע. דער פארזיצער פון דער
סעסיע פאר יידישן טעאטער איז געווען פייוול זיגעל-
בוים. דיסקוטאנטן. דינה האלפערן, דארא וואסערמאן און
בעלא שאפראן, פון בעלגיע. אין דער יוגנט קאמיסיע
זענען געווען אקטיוו: משה און שרה זילבערמאן, בא-
קאנטע יוגנט טוער פון מעלבורן.

א וויכטיק ארט האט פארנומען דאס פראבלעם פון
יידיש אין רעליגיעזע סעקטאר. פארזיצער פון דער אר-
בעטס-סעסיע איז געווען הרב יהושע שמידמאן פון מאנ-
טראל. אין פענעל זענען געווען: הרב צמח זאמבראווסקי
פון ישראל; הרב ד"ר חיים דענבורג, מאנטרעאל; הרב
העשל קלעפפיש, פאנאמא. ס'איז ווערט צו באמערקן, אז
דער רעליגיעזער סעקטאר האט צום ערשטן מאל
ארויסגעוויזן גרויס אינטערעס פאר דער יידישער שפראך.

די ארבעטס קאמיסיע פאר יידיש רעדנדע קלובן,
ספעציעל פארן צווייטן דור - פארזיצער יצחק סטא-
לארסקי פון ישראל. א וויכטיקע קאמיסיע איז אויך
געווען די ראדיא און טעלעוויזיע קאמיסיע אין וועלכער
עס האט אקטיוו אנטהאלטן גענומען פיניע רינגעלבלום פון
מעלבורן.

די ארבעטס קאמיסיע פאר פארלאג וועזן און ביכער
פארשפרייטער האט געפירט ש. שוויצער, פון פריץ פאר-
לאג אין יסאל. די דיסקוטאנטן זענען געווען: יאנאסא-
וויטש פון ישראל; בערקאוויטש פון שוועדן, יאבלאנסקי
פון מעלבורן און אנדערע. דער צושטאנד פון דער יידי-
שער ליטעראטור מיטן אנטהאלט פון שרייבער, זשורנא-
ליסטן און מחברים איז באהאנדלט און געפירט געווארן
דורך יהודה עלבערג און ד"ר אליהו שולמאן. דיסקו-
טאנטן: וואלף טאמבור רומעניע, חוה ראזענפארב, מאנ-
טראל; לילי בערגער, פאריז; י. צ. שארגאל ישראל. אויך
דער ארבעטס סעסיע פון יידישע קאמיטעטן און די

די דריטע אויסגעברייטערטע סעסיע פון וועלט-ראט
איז אפגעהאלטן געווארן אין די טעג פון 12-טן ביז
17-טן מאי ה. י. אין מאנטרעאל. צו דער סעסיע זענען
געקומען פארשטייער פון 14 לענדער: קולטור טוער
לערער, שרייבער, ארטיסטן, א גרויסע צאל וויסנ-
שאפטלער און פארשטייער פון רעליגיעזע סעקטאר. עס
איז ווערט צו פארצייענען. עס זענען אויך געקומען
2 פארשטייער פון די לענדער פון אונטערן אייזערנעם
פארהאנג. די ישראל דעלעגאציע איז באשטאנען פון
פארשטייער פון פארשידענע ריכטונגען, וועלכע רעפרע-
זענטירן דאס קולטור לעבן אין דער יידישער שפראך.
דער וועלט-ראט האט באקומען די מאקסימאלסטע הילף
פון יידישע ארגאניזאציעס אין מאנטרעאל.

די קנאפע צוויי הונדערט דעלעגאטן פון אויסלאנד
האבן רעפרעזענטירט דאס שענסטע און בעסטע וועלכע
די יידיש רעדנדיקע וועלט פארמאגט.
אויסער די אויסלענדישע געסט, האבן אין אלע אימ-
פרעזעס, ארבעטס סעסיעס אנטהאלטענע טוער פון
מאנטרעאל, וויניפעג, טאראנטא, ניו-יארק און אנדערע
שטעט.

די פייערלעכע דערעפענונג פון קאנגרעס איז פאר-
געקומען אין איינע פון די גרעסטע זאלן, וועלכע גע-
הערן צו דער שול "שער השמים". איבער טויזנט דעלע-
גאטן און פארבעטענע געסט האבן מיט גרויס שפאנונג
נאכגעפאלגט די פייערלעכע דערעפענונג און די בא-
גריסונגען פון פארשטייער פון פארשידענע קולטור-
ארגאניזאציעס. דער פארזיצער פון וועלט-ראט יצחק
קארן, האט אין זיין דערעפענונגס ווארט באגריסט די
דעלעגאטן אין פארבעטענע געסט. די ספעציעל צוגע-
שיקטע טעלעגראמע פון פרעזידענט פון מדינת ישראל
יצחק נבון איז געווארן ענטוואקסטיש אויפגענומען פון
די פארזאמלטע. דער פרעזידענט האט צווישן אנדערע
פארזיכערט די אנטהאלטענע פון קאנגרעס, אז די ישראל
רעגירונג וועט מיט אלעם מעגלעכן אונטערשטיצן די
באוועגונג וועלכע האט זיך געשטעלט פאר א ציל אויפ-
צוהאלטן די יידישע שפראך און די יידישע קולטור.
ער גלויבט, אז די דריטע סעסיע פון וועלט-ראט וועט
לייגן א דאמבע קעגן אסימילאציע און אפגעפרעמדקייט
וואס שליינגט איין די בעסטע קינדער אין יידישן פאלק.
אין נאמען פון קאנאדער יידישן קאנגרעס האט בא-
גריסט פראפעסאר יצחק קאטלער, דער פארשטייער פון
דער וועלט עקזעקוטיווע פון דער יידישער אגענץ עקי-
בא לעווינסקי האט באגריסט אין הארציקע ווערטער די
איניציאטארן, געסט און דעלעגאטן, פארזיכערנדיק די
פולע אונטערשטיצונג פון דער יידישער אגענץ.

אין נאמען פון יידישן וועלט קאנגרעס האט בא-
גריסט דער וויצע פרעזידענט ארטור הערצבערג.

דעמערטרוים פון מייסטער

שטיל שטארן דריי איינזאמע סאסנעס אין שקיעה דעמער, אין בלויזעכען שוויגן, אינעם מלכות פון טרוימען. די אזיערע כוואליעס זינגען גאטס אייביקן זמר און שפילן די בענקשאפט פון פארדמיונטע רוימען. פארוואס שטארן די ביימער ווי פארכישופטע מלכה געשטרעקטע צום הימל מיט קרוינען צעטורעמט? האט צו אייביקער בענקשאפט אין א שוויגנדיק מלכות זייער פראכטיקע פשטות גאטס ווילן געפורעמט? די זון קושט נאך די קרוינען, נאך שאטנס שוין הילן די שטאמען מיט סודות אינעם בלויזעכען אומעט — זיי ציטערן אין אימה און אין ווינטס ביזע געברילן. — מלכה פארבענקטע אינעם אומעטיקן תמיד.

אויף צעווייגטלעכער אזיערע א שיפעלע שווימט מיט איינזאמען פליעסן צו ווייט-ווייטע געפלען, פארוואס ברומען די כוואליעס, פארוואס וויינט דער ווינט — פארן גורל פון איינזאמען מענטש זיי צאפלען? וואהין גייט דאס שיפל אין די צעגאסענע ווייטן, צו וועלכן ציל, אויפן וואסער צעפלאגט? שניידט עס דורך שקיעה צו א זון באגייטער, אדער צו א ווייטן בלויזען טרוימען-שלאס?... פליגל-פאך די לופט שניידט שמיסט — איז פויגל און מענטש אין בענקשאפט דערנענט? ווו איז דער ענטפער? — זיין אויג זיך רייסט צום ווייטן הימלאנד, ווו לעצטער פלאם ברענט.

דאס שיפעלע צאפלט אויפן כוואליעדיקן פלאמענצינד ווי א קינד א פארלירנס וואס גארט נאך א טרייסטער, — ווייטס סיבעליוס*) פארוואס ס'פייפט דער ווינט — פארוואס מיט בענקשאפט, סיבעליוס מייסטער?... די באסן ברומען, מ'וויינען די פלייטן — אין נאגנדן טרויער גייט אויס דער שפעטזומער, אויפן רחבות פון וואסער דעם מענטשן באגלייטן דער אומרו פון מייסטער, זיין זארג און קימער, ער אומרוט אין ווינט און אין פויגלס געשריי, אין פליעסן פון די וואסלעס, אין מענטש אויף זיין וואנדער.

אין דער בלויזער בענקשאפט, אין דעמער-וויי, און אין פראכט פון דער סטיכע, דעם אייביקן וואנדער... די פידלען ציען נישט די סמיקעס לויזע, אויסגעליידיקטע פון מייסטערס אטעם; ער ווארט אין פחד אויף דראענדע ברויזן, די אימה-שטאפעטן, אנוואגערס פון שטורעם. זיין הארץ דערשפירט ווינט'ס רוישיקן ריטעם — און די האנט פאלגט שטום באפעלן געהיימע —

* יאן טיבעליוס — פינישער קאמפאזיטאר (1865-1957)

באלד האבן באסן ווי חלפים צעשניטן, צעווייכערט די שטילקייט געבוירן אין אימה... געלאשטשעט דער ווינט האט די שווימקע היגלען מיט קעזישער ווייכקייט פון א זאטן לייב, די נאכט האט פארשטעקט אין טונקעלע שפיגלען אירע גיריקע נעגל גרייטע אויף רויב.

פלוצלינג א שלאג טוט אייזיקער אומבייט — א רוישיקער צפון-ווינט מיט האגעלעך שיט; שאלן טראמפייטן: — דאס איז בייט פון דער צייט אין טראכט פון דער אלטער, נאך וואס אויסגעברייט מיט א לייבנקול ברומט צעדעוועטע צייט, נאך אור-קראפט געצוימט ווערט פון מייסטערס זשעני — און באצווינגענער שטורעם לייגן איז גרייט דעם צעפאלטן לייבנקאפ אויף סיבעליוסעס קני.

ס'טונקלט די שעה פון פרינאכט שלומער, ס'שטומען די פידלען, די פלייטן, די באסן, — דעם וואנדערערס גורל, דעם מייסטערס קימער, באגלייט דאס שיפל צו די טרוימען-שלאסן.

ווו איז עס?... איז עס אנטרינען אין פארבארגענער ווייט?... אויף דעם וועג צום טרוים פון ערב שקיעה? ...

אויפן וואסער רינען אויס די שלעסער מיט ווינט צעווייט, פארגעסן ווי קיינמאל געווען פריער... פארשלאנגען די נאכט האט דעם שפעטזומער דעמער, — ס'פייפט מער נישט דער ווינט, ס'וויינען נישט פלייטן — געבליבן איז בענקשאפט, דער ווייזיקסטער זמר פארן מענטש אין די נעכט פון בראשית אן צייטן...

שטארן דריי סאסנעס שטאלצע און שלאנקע אין נאכטיקן שוויגן געשטרעקט צו די רוימען, זיי ציען די צווייגן פון בענקשאפט קראנקע נאכן זמר פון גליק צום מלכות פון טרוימען.

די „קאלאוואלא“ איז א זאמלונג פון פינישע עפישע לידער, וועלכע זענען שוין אלט עטלעכע טויזנט יאר. די מוזיקאלישע אינטואיציע האט דעם קאמפאזיטאר סיבעליוס באווייגן צו שרייבן אין טאן פון די פאלקס-מאטיוון, וועלכע קומען צום אויסדרוק אין דער „קאלאוואלא“.

ווען סיבעליוס איז נאך געווען א יונגערמאן, איז פינ' לאנד געווען א טייל פון צארישן רוסלאנד. פריער נאך, האט זיך פינלאנד געפונען אונטער שוועדנס דאמינאציע, במשך פון 800 יאר.

א פירנדער פינישער מוזיקאלאג קומט צום אויספיר, אז איינע פון סיביליוסעס סימפאניעס, די צווייטע, באמירט זיך פארצושטעלן פינלאנדס געראנגל פאר פאליטישער פרייהייט.

געביט אנדערש בלויז דערמיט, וואס ווען ביי אנדערע פעלקער זענען אזעלכע פאלן פארגעקומען נאר מיט קליינע גרופן, מערסטנס זעלנער אויף א ווייטן פראנט, איז דאס גאנצע פוילישע ייִדטום פארמשפט געווארן צו אומקום דורך די נאציס. נאך פארן נאציזם האבן יידן אין משך פון יארהונדערטער געלעבט אין פוילן און רוסלאנד אין כסדרדיקער שרעק צווישן א פיינטלעכער באפעלקערונג, וועלכע האט אויף זיי ארגאניזירט פאגראם מען און שחיטות.

די צייט איז נאך געווען צו פרי, דער חורבן צו נאָ ענט, די ווונד אין האַרץ צו פריש כדי צו זיין בכוח צו קלערן לאַגיש און ראציאָנעל וועגן דעם וואָס איז געשען. ערשט איצט, ווען דער נייער דור — די קינדער פון די געראטעוועטע און די אייניקלעך פון די פארברענטע מיל-יאָנען — זענען אויסגעוואקסן און רייף געווארן הייבט זיך אָן די ריכטיקע, מעטאָדישע פארשונג פון חורבן; דער דור פון די געראטעוועטע האָט פאָרנאָטירט אין יזכור ביכער און פנקסן די פאקטן פון חורבן; די פאָעטן און שרייבער האָבן אויסגעשריגן דעם ווייטיק, אָבער זייערע קינדער הייבן שוין אָן אויסצוגעפֿינען דעם אַנ-דערן אמת, דעם טיפערן אמת וואָס ליגט הינטער די פאקטן — די געשיכטלעכע, אידעאָלאָגישע און פסיכאָ-לאַגישע סיבות וואָס האָבן דערמעגלעכט דעם חורבן.

וואָס איז דער „האַראַסקאָפּ“ פאַר דער ייִדישער ווירקלעכקייט אין די מערבדיקע לענדער נאָך דעם ווי דער לעצטער דור פוילישע יידן — דער וואָס טראָגט נאָך אין זיך די רעשטלעך פון דער מזרח-אייראָפּעאישער ייִדישער קולטור — וועט אַוועקגיין? עס איז שווער צו זיין אַ גאַנצער נביא, נישט ווערנדיק דערביי אַ האַלבער נאַר; עס קענען פאַרקומען אומפאַרויסגעזעענע אַנט-וויקלונגען אויף דער וועלט וועלכע וועלן אַנרירן די גאַנצע מענטשהייט און אויך ענדערן דעם גורל פון יידן. דאָך, צוקונדיק זיך צו דעם נייעם דור פון יונגע יידן אין די לענדער פון מערב קען מען קומען צו געוויסע אויספירן און ריזיקירן געוויסע פראַגנאַזן און השערות. מיטן גאַנג פון דער צייט ווערט דער ווייטיק פון חורבן וואָס אַמאָל שוואַכער, דאָס עמאַציאָנעלע וועט פארטראָטן ווערן מיטן לאַגישן און שכלדיקן, אָבער די נויטווענדיקייט פון אָנגעהערדיקייט ביי נייע דורות יידן — אין די לענדער וווּ זיי לעבן — וועט זיי אפשר באַוועגן צו זוכן אַ צוואַ-מענהאַנג מיט זייערע אומגעקומענע אבות פון וועלכע זיי שטאַמען דירעקט אָפּ. דאָס וועט אפשר צוריק פאַר-וואַנדלען דאָס לאַגישע און שכלדיקע אין דעם עמאַציאָנעלן, און עס וועט אין די ראַמען פון די אַנדערע קול-טורן צוריקגעבוירן ווערן אַ קולטור פון יידן וועלכע וועט זיי צוריקגעבן דאָס געפיל פון געהערן צו אַ כלל — צו אַ ייִדישן כלל.

עס מוז דערביי באַמערקט ווערן אז דער אונטערשיד צווישן די פעלקער פון דער מערב-וועלט ווערט צוליב פיל פאקטאָרן — וואָס אַמאָל קלענער, זייערע קולטורן דערנענטערן זיך איינע צו די אַנדערע, און יידן וועלן

קיין אויסנאָם אין דעם פרט נישט זיין. דאָך קען מען פאַר-אויסזען, אַז די קומענדיקע ייִדישע דורות וועלן איינהאַלטן אַ געוויסע, אויב אַפילו אומזעבאַרע, אינערלעכע, פאַרבינד-דונג מיטן פאַלק, מיט דער געשיכטע און מענטשאַליטעט פון דעם גרעסטן און שעפּערשיסטן ייִדישן ישוב פון דער מאָדערנער צייט, דעם אומגעקומענעם פוילישן ישוב.

✱

די דאָזיקע קורצע, זייער פאַראַלגעמיינערטע באַ-מערקונגען נעמען נישט אַריין אין חשבון מדינת ישׂ-ראל, וואָס איז אינגאַנצן אַ באַזודער אַספעקט פון דעם פראַבלעם וועלכן מיר פרווון באַהאַנדלען. וועגן די דאָזיקע פראַבלעמען זענען שוין דערשינען אַקאַדעמישע ווערק, נישט געקוקט דערויף איז נויטיק אַ פערזענלעכער אַריינבליק אין די אַלע פראַגן פון אונדזער טאַג-טעגלעך לעבן, פאַר וועלכע מיר זוכן אַ באַשייד.

פון דער לעצטער מינוט

ווען דער זשורנאַל איז שוין געווען אַפּגעשלאָסן, איז אָנגעקומען די ידיעה — אַז די ישראל-אַרמיי האָט אַרייַן-מאַרשירט קיין לבנון. ווען מיר שרייבן די שורות — איז שוין פראַקלאַמירט געוואָרן דער פייער-איבעררייס — און די קאַמפּן צווישן די ישראלים און די סיריער האָבן זיך אַפּגעשטעלט.

אומאַפּהענגיק דערפון, גיבן מיר זיך אָפּ אַ חשבון, אַז ישראל האָט די דאָזיקע „בעזעם אַפּעראַציע“, אויסקערן און ריין מאַכן די פאַרפּעסטיקטע געביטן — אונטערגע-נומען מיט אַ שווער האַרץ.

יעדעס מאָל, ווען ישראל דאַרף שיקן אירע זין דורכצו-פירן אַ סכנה־דיקע אויפגאַבע, ווערט עס געווייגן און געמאַסטן, און דיסקוטירט; אפשר קאָן מען עס אויסמיידן. וואַרשיינלעך איז שוין די חוצפה און פאַרריסנקייט פון די פאַלעסטינער דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז מער וואַרטן האָט שוין ישראל נישט געקאַנט.

עס איז געווען צו דערוואַרטן די רעאַקציע פון דער אַזוי גערופענער „וועלט“, די זעלבע וועלט, וועלכע מאַכט זיך נישט זעענדיק, אַז די פליטים־לאַגערן אין לבנון, זע-נען נישט עפּעס אַנדערש, ווי מיליטערישע באַזעס, וווּ מען שולט אויס טעראָריסטן; וווּ מען ווערברייט 10-8 יאָ-ריקע קינדער אין די טעראָריסטישע רייען.

אין דער זעלבער צייט — ווען די „וועלט“ באַרעכ-טיקט ענגלאַנדס מלחמה מיט אַרגענטינע — קאָן זי אָבער נאָך אַלץ נישט מסכים זיין מיטן פאַקט, אַז ישראל האָט אַ רעכט און אַ פליכט צו פאַרזיכערן דאָס לעבן פון אירע איינוווינער.

לבנון איז פאַרגוואַלדיקט געוואָרן צוויי מאָל: איין מאָל פון די פאַלעסטינער, וועלכע האָבן פאַרנומען שטעט ביים ים, און זיי פאַרוואַנדלט אין פעסטונגען, צו זייער אייגע-נעם נוצן; דאָס צווייטע מאָל פון סיריע, וועלכע האַלט אַן אַרמיי פון 30 טויזנט זעלנער אין לאַנד, זענען אין דעם פאַל נישט גילטיק קיין אינטערנאַציאָנאַלע געזעצן? לאַמיר האַפּן, אַז ישראל וועט מיט איר „בעזעם-אַפּע-ראַציע“ האָבן דערגרייכט איר ציל. דאָס וועט אויך זיין אַ גוטע לעקציע פאַר די, וועלכע מאַכן פלענער פון רע-וואַנזש. פון זוכן צו באַפרידיקן גרויסקייט מאַניע, אויפן חשבון פון מדינת ישראל.

מ.

ערע נישט דערגאנגענע באבעס-יידעס, פעטערס-מומעס, קחינעס. די עלטערן זענען געווען איבערגעצייגט, אז דאס איז דאס מינימאלסטע, צו וואס די קינדער זענען מחויב.

ווען ס'האט זיך ארויסגעוויזן, (אחוץ געציילטע גליק-לעכע פאלן), אז די אנטערענגונג ברענגט נישט די געהעריקע רעזולטאטן, האבן די עלטערן, אין בעסטן פאל, זיך געוונדערט און, אין ערגסטן, באשולדיקט די קינדער אין שלעכטן ווילן. וואס איז אבער געווען די אמתע סיבה פון דעם פעלן פון פארשטענדליכקייט צווישן די צוויי דור-רות? מענטשן — און קינדער זענען מענטשן — פילן זיך אומזיכערסטיג ווען זיי זענען א טייל פון א כלל. פארן פרייז פון דער דאזיקער זיכערהייט נוצן מענטשן טיילמאל נישט אויס די מעגלעכקייט פון אויפהויבן זיך איבער דעם כלל. דאס וואס די עלטערן האבן געוואלט פון זייערע קינדער איז געווען דווקא אזעלכעס וואס וואלט די קינדער דער אויסגעטיילט פון אלגעמיינעם לעבן. נישט גענוג וואס די קינדער פון די יידישע אימיגראנטן זענען געווען סיי ווי אנדערש פון ארום, זייענדיק קינדער און באבעס-יידעס און אנדערע קרובים, האט מען פון זיי געוואלט זיי זאלן כסדר געדענקען זייער אנדערשקייט און אפילו מיט דעם זיך שטאלץ. דאס, וואס עס האט פאר די עלטערן פארגעשטעלט א באזע פון אנגעהעריקייט, א גארענטיע פון אינערלעכער רו און זיכערהייט אין א פרעמד לאנד, האט די קינדער גאר געגעבן א געפיל פון אומזיכערהייט, און אפט, פון מינדערווערטיקייט לגבי די נישט-יידישע קינדער, וועלכע זענען געווען די מערהייט, און מיט וועלכע זיי האבן געוואלט זיך גלייך. די יידישע קינדער האבן נישט געוואלט כסדר געדענקען אז זיי שטאמען פון א פאלק וואס איז געווען אין משך פון צוויי טויזנט יאר דאס ציל-ברעט פאר כסדרדיקע פארפאלגונגען, און וועלכעס איז אין לעצטן סך-הכל אומגעבראכט געווארן אויף א שוידערלעכן אופן. זיי האבן אויך נישט געקענט פילן קיין האס צו א גוטן חבר אין שול וועמענס עלטערן זענען געווען דייטשן. עס האט אויך נישט געהאלפן ווען מען האט די קינדער דערציילט וועגן די העלדן פון די געטאס, כדי אפצושוואכן דעם איינדרוק אז די זעקס מיליאן זענען געגאנגען כמעט אן ווידערשטאנד צו זייער אומקום.

אין דעם פרט זענען יידן נישט אנדערש פון אנדערע פעלקער. עס זענען פאראן מעכטיקע פעלקער, וועלכע האבן געהאט אין זייער גלאררייכער געשיכטע פאלן פון גיין „ווי שאף צו דער שחיטה“. די דאזיקע פאלן זענען אבער ווייניק באקאנט ווייל די געשיכטע פונקטן דערציילן נישט וועגן דעם אדער באפונצן עס, כדי די קומענדיקע דורות זאלן נישט זען די „שאנדע“. דער טראגישער אמת איז, אז ווען מענטשן ווערן געשטעלט אין א לאגע פון פולקאמער אויסזיכטלאזיקייט און אוממעכטיקייט אין אנבליק, פון אן אומפארמיידלעכן טויט, פארלירן זיי דעם מענטשלעכן שטאלץ און גיבן זיך אונטער דעם גורל. יידן, און ספעציעל פוילישע יידן, זענען אויף דעם

נישט קיין יידן. אזא לאגע וואלט געדארפט זיין א ברכה; עס האבן זיך אדער געשאפן פראבלעמען, אויף וועלכע יידן האבן זיך אין זייער לאנגער, כמעט טויזנט-יארדיקער געשיכטע אין פוילן נישט אנגעטראפן. עס איז אנטשטאנען דאס פראבלעם פון קיום און המשך. א פראצעס וואס איז פאר פוילישע יידן געווען א נאטירלעכע, זעלבסטפארשטענדלעכע דערשיינונג. די קינדער, וועלכע זענען געבוירן געווארן ביי די אימיגראנטן האבן מיט זיך פארגעשטעלט דעם ערשטן יידישן דור וואס האט נישט געוואלט פון קיין פארפאלגונגען און דיס-קרימינאציע; זיי האבן געהאט אומבאגרענעצטע מעגלעכ-קייטן צו לערנען זיך אין מלוכהשע שולן, הויכשולן.

יידן האבן אן אלטע טראדיציע פון לערנען, האבן די אימיגראנטן אויסגענוצט די דאזיקע מעגלעכקייט אין דער פולער מאס און יידישע קינדער האבן מיט קליינע אויסנאמען, כמעט אלע באקומען העכערע בילדונג. די דאזיקע ברכה, גלייכבארעכטיקונג — האט מיט זיך גע-בראכט א דילעמע.

די איינוואנדערער, וועלכע האבן זיך שוין געהאט איינגעארדנט, אויפגעבויט היימען און זיך, מער-ווייניקער, „אקלימאטיזירט“ אין די לענדער פון זייער נייער בא-זעצונג, האבן פלוצלינג דערזען א תהום צווישן זיך און זייערע אונטערוואקסנדיקע קינדער. דער תהום איז גע-וואקסן פאר זייערע אויגן און זיי אנגעפילט מיט זארג און שרעק פאר דער צוקונפט. אליין אויסגעווארצלטע אבער לעבנדיק אין א פרעמדער קולטור און ציוויליזאציע איז זיי דאך געלונגען איינצוהאלטן א פעסטן גרונט אונטער די פיס, וועלכע האט זיי אנגעפילט מיט אינערלעכער זי-כערקייט. דער גרונט איז געווען די אנגעהעריקייט צו א שטאם, טראץ דעם וואס דער שטאם איז שוין געווען היפשלעך פארשניטן. זייער באזע איז געווען די ירושה פון פוילישן יידנטום. די דאזיקע ירושה האבן זיי איינגע-זאפט „מיט דער מאמעס מילך“; זי איז זיי אנגעקומען נא-טירלעך אין די ערשטע צוויי צענדליק יאר פון זייער לעבן.

די ירושה איז געווען מער האפטיק ווי וועלכע נישט איז מאטעריעלע ירושה; עס איז געווען א ירושה, פון וועלכער ווילנדיק צו נישט-ווילנדיק זיי האבן זיך נישט געקאנט באפרייען.

א שרעק האט אנגעכאפט די עלטערן, ווען זיי האבן דערזען אז אין דער נייער היים גייען די קינדער אוועק פון דעם מקור. מען האט אנגעהויבן צו זוכן מיטלען ווי אזוי דעם דאזיקן פראצעס אפשטעלן אדער, אמווינציקסטנס — מינימיזירן. אחוץ שיקן די קינדער אין די צוגאב זונטיק-שולן (וועלכע זיי האבן געהאלפן צו גרינדן), האבן די על-טערן זיך אויך באמיט אריינצוגעבן אין די קינדער „עפעס“ פון דער ירושה וועלכע איז געווען איינגעקריצט אין זייער געדעכעניש. זיי האבן געוואלט אז די קינדער זאלן וויסן פון וואנען זייער אפשטאם ציט זיך און וואס איז געשען מיט די פון וועלכע זיי שטאמען.

די קינדער זאלן טרויערן אויף דעם אומקום פון זיי-

די דילעמע פון צוויי דורות

עס איז איבעריק צו זאגן, אז די אימיגרנטן, וועלכע האבן איבערגעלעבט די שווערע יארן אין רוסלאנד אדער אין די נאצי-לאגערן, זענען אנגעקומען אין זייערע נייע וווינערטער, ווי דאס ווערטל גייט, „נאקעט און בארועס“. זיי האבן אבער מיט זיך מיטגעבראכט א שווערן באגאזש — די קולטור-ירשה וואס האט זיך צענויפגעזאמלט פון פיל דורות פוילישע יידן.

יידן אין פוילן האבן מיט זיך פארגעשטעלט „א מלוכה אין א מלוכה“. מיט קליינע אויסנאמען, וועלכע האבן נישט געהאט קיין באדייטונג אין דעם דריי, ביז דריי-אונד-האלב מיליאניקן יידישן ישוב אין פוילן האבן זיך יידן אויסגעלעבט צווישן זיך קולטורעל, געזעלשאפט-לעך, פאליטיש און אפילו מאטעריעל, פארשטעלנדיק מיט זיך אן ענג געבונדענעם כמעט האמאגענישן, קא-לעקטיוו; פאלן פון קאמפלעטער אסימילאציע (און מיט דעם ווערט געמיינט שמד) זענען געווען זעלטענע. זייער אופן פון לעבן איז אין אלע הינזיכטן געווען אנדערש, אייגנארטיק, אפגעזונדערט פון דעם פוילישן אָרום. אין די לענדער פון דער נאכמלחמהדיקער אויסוואַן-דערונג האבן זיך די אימיגרנטן פלוצלינג געפונען אין א נייער סיטואציע.

זיי זענען אריינגעקומען אין א געזעלשאפט וואס פאר-מאגט דעמאקראטישע טראדיציעס און גלייכבארעכטי-קונג, ווו מען פארפאלגט נישט און מען באגרענעצט

דער דור פוילישע יידן וואס איז ביים אויסברוך פון דער צווייטער וועלט-מלחמה אלט געווען אָרום צוואַנ-ציק אָדער אין די פריע צוואַנציקער — האט געליטן שווערע פארלוסטן: יוגנטלעכע פון ביידע מינים זענען פארשיקט געוואָרן אין די קאנצענטראציע-לאגערן, ווו זיי זענען דורך די נאציס אומגעבראכט געוואָרן. דאך, ס'זענען געבליבן לעבן פון דעם יוגנט דור מער ווי פון דור פון זייערע עלטערן און קרובים. יידישע יוגנט האט זיך מערסטנטייל געראטעוועט דורך אנטלויפן פון דעם נאצי-אָקופירטן פוילן קיין סאָויעט-רוסלאנד; א קליינער טייל איז ניצול געוואָרן פון טויט, אויסבא-האלטנדיק זיך אלס קריסטן אויף דער א"ג „ארישער זייט“, א טייל איז געלונגען איבערצולעבן אפילו אין די היטלערישע קאנצענטראציע-לאגערן, די לעבן-געבלי-בענע יוגנע מענטשן וואס האבן איבערגעלעבט די מל-חמה-יארן אין סאָויעט-רוסלאנד, האבן זיך, מיט מינימאלע אויסנאמען, צוריקגעקערט קיין פוילן. דאס רוב פון זיי האבן שפעטער אויסגעוואַנדערט פון דעם „יודען-ריינעם“ פוילן אין די לענדער פון דער א"ג „פרייער וועלט“. דא האבן זיי ענדלעך אנגעהויבן צו בויען, נאך אזוי פיל וואַנדערונגען, פערמאָנענטע היימען. עס זענען געבוירן געוואָרן קינדער — א נייער נאך-מלחמהדיקער יידישער דור, שוין אויטער פוילן, דאס וויגל פון דער מאַדערנער יידישער קולטור.

רעסירט אַנצושליסן זיך אין די פארהאנדלונגען אויס מורא, אז דער צאָרן פון די פ.ל.א. וועט זיך אויסגיסן אויפן קאפ פון קעניג כוסיין. ירדן איז אויך קעגן א פ.ל.א.-מדינה אויף די שטחים אלס מורא, אז דאס וועט דעסטאביליזירן כוסיינס קעניגרייך, וואס איר באַפעלקערונג איז קנאַפּע 80 פראָצענט פאַלעסטינער.

אין די דאָזיקע באַדינגונגען קאן מען נישט זיין אַפטימיסטיש אין אַ באַלדיקע לייזונג פון דעם פאַלעס-טינער פראָבלעם, וואס זאָל צופרידשטעלן אַלע צדדים.

אין די נייע קאנסטעלאציעס, וואס אַנטוויקלען זיך אינעם מיטעלן מזרח אונטערן דרוק פון איראן, איז די איזאלירטע סיריע די איינציקע מדינה וואס שאַרפט די שווערד קעגן מדינת ישראל.

די אַמביציעס פון דעם סירישן דיקטאַטאָר כאַפּעץ אַסאַד פאַר אַ „גרויס סיריע“ מיט דער הילף פון איאַטאַלאַ כומעני, געהערן צו דער זעלבער קאַטעגאָריע פון די וויל-דע חלומות, וואס האבן געשטויסן דעם איראַקישן סאַדאַם כוסיין צו אַ מלחמה מיט איראַן.

פ.פ. אין פריערדיקן נומער איז אין ד"ר פערשענדיקס אַרטיקל אריינגעפאלן אַ פאַרדריסלעכער טעות: דער נאָמען פון ענגלישן היסטאָריקער דאַרף זיך ליינען פראַפּ. אַרנאָלד טוינבּי.

אויב לאַגישע אויסרעכענונגען האבן אַ וועלכן עס איז ווערט אין אַפּשאַצן פאַליטישע אַנטוויקלונגען (כאַטש ניט אַלעמאַל, ווי די „פאַלקלענד“ מלחמה דעמאָנסטריט...), קאן מען זיך נישט פאַרשטעלן, אין דער צוקונפּט, אַ מלח-מה צווישן מצרים און ישראל. אין דעם זין מעג מען גלייבן דעם מצרישן פרעזידענט מובאַראַק, אַז זיין שטרע-בונג פאַר בעסערע באַציאונגען מיט דער אַראַבישער וועלט, וועט נישט זיין אויפן חשבון פון ישראל. דאָס הייסט נישט, אַז עס וועט זיין אַ וואַרעמער שלום. די טעמפּע-ראַטור פון שלום וועט וואַרשיינלעך ווערן קילער איידער זי וועט ווידער וואַרעמער ווערן.

וואס שייך די פארהאנדלונגען וועגן דער אויטאָנאָמיע איז דערווייל נישטאַ קיין גרונט פאַר אַפטימיזם. מצרים וועט נישט איינגיין אויף וועזנטלעכע קאמפראַמיסן צוליב פאַרשידענע טעמים. ערשטנס וויל מצרים אויסמיידן אַ באַ-שולדיקונג, אַז זי האט „פאַרקויפּט“ די פאַלעסטינער.

אדרבא, למראית עין וויל מצרים שפילן די ראָל פון דעם „טשעמפּיאָן“ פאַר די פאַלעסטינער אַספּיראַציעס פאַר אַ זעלבשטענדיקער מדינה (אין דער אמתן איז מצרים נישט פאַראינטערעסירט אין אַ פאַלעסטינער מדינה). צווייטנס איז מצרים קעגן אריינציען ירדן אין די פאַר-האַנדלונגען, ווי עס איז פאַראויסגעזען אין קעמפּ-דייוויד-אַפּמאַך.

פון דער צווייטער זייט איז אויך ירדן נישט אינטע-

אזוי האט די נייע אנטוויקלונג גורם געווען די פול-
שטענדיקע אינזאלאציע פון סיריע אין דער אראבישער
וועלט פון קליין אזיע.

היות סיריע איז היינט צו-טאג די איינציקע ארא-
בישע מדינה, וואס שטרעבט אפן צו א מיליטערישן פאר-
מעסט מיט מדינת ישראל, איז נייטיק אויפצוקלערן די
פראגע, פארוואס סיריע, אן אראביש לאנד האט זיך פאר-
בונדן מיט דעם נישט אראבישן איראן קעגן איר ארא-
בישן שכן — וויסנדיק פון פאראויס, אז דאס וועט זי
אינזאלירן פון דער אראבישער וועלט אין דער געגנט?

עס איז פאראן א געא-פאליטישער סכסוך צווישן אי-
ראק און סיריע. איראק האט אן אויג אויף דעם מזרחדיקן
טייל פון סיריע ביז איבער די מערב-ברעגעס פון דעם
עופראט (נהר פרת). אויב עס וואלט איראק געלונגען זיך
צו עטאבלירן אלס דער מעכטיקסטער מיליטעריש-פאלי-
טישער צענטער אין דער געגנט, וואלט דאס באדראט די
זיכערהייט און גאנצקייט פון סיריע. דאס איז ווארשיינלעך
געווען די הויפט-סיבה, וואס סיריע האט זיך פארבונדן
מיט איראן קעגן איראק.

אין אנהויב האט סיריע בסוד געשטיצט איראן. ווי-
באלד די וואגשאלן האבן זיך באווייגן לטובת איראן, האט
זיך סיריע אפן געשטעלט אויף דער זייט פון איראן,
גלויבנדיק, אז איראק וועט זיך פארוואנדלען אין א
צווייטן לבנון. דער מזרחדיקער טייל פון איראק וועט אריי-
פאלן אונטער דער השפעה פון איראן און סיריע וועט זיך
אויסשפרייטן איבער דעם מערב-טייל פון איראק (א מין
היטלער-סטאלין אפמאך).

גלייכצייטיק גלויבט סיריע, אז דער אליאנס מיט אי-
ראן וועט איר העלפן אין א מלחמה מיט ישראל און דער
אלטער חלום פון „גרויס-סיריע“ וועט פארווירקלעכט
ווערן.

דא קומען מיר צו דער פראגע: ווי וועט זיך די לאגע
פון ישראל געשטאלטיקן אין די נייע פאליטיש-מיליטע-
רישע קאנסטעלאציעס, וואס אנטוויקלען זיך איצט?
צו ערשט דארף מען באמערקן, אז די ראל פון אמע-
ריקע אין דעם דראענדן קאנפליקט איז באגרענעצט צוליב
א גאנצע רייע טעמים.

עס איז נישט אין די אינטערעסן פון די אראבישע
לענדער איינצולאזן אמעריקאנער דייוויזיעס צו פארטיי-
דיקן דעם ראיאן אין א צווישן-איסלאמישן קאנפליקט.
צווייטנס באשטייט א מעגלעכקייט, אז איראן וועט נישט
דירעקט אנגרייפן, נאר באמיען אונטערצוגראבן די ארא-
בישע רעזשימען פון אינעווייניק, דורך א בירגער-קריג.
דריטנס: דאס לאנדן פון אמעריקאנער דייוויזיעס אין דער
געגנט איז מסוגל ארויסצורופן א קאנפראנטאציע מיט
רוסלאנד, וואס אמעריקע וויל פארמיידן, כל-זמן די אויל-
קוואלן פון סאוד אראביע וועלן נישט זיך דירעקט בא-
דראט. פערטנס: אויב איראן זאל ריקוויסטלאז באפאלן די
אראבישע לענדער אין אן אפענער מלחמה, וואס וואלט
געצווינגען די אמעריקאנער ארמיי צו אינטערוויענירן,
וואלט דאס גורם געווען א „ווייטנאם“ קאנפליקט קעגן
איראן, געשטיצט דורך רוסלאנד. דאס וואלט אויסגע-

פלאסטערט דעם וועג פאר די איראנישע „טודע“ (קאמו-
ניסטישע) פארטיי צו פארקאפן די מאכט אין איראן.

פון די אלע היפאטעטישע אלטערנאטיוו איז קלאר,
אז די ריזיקע פאר אמעריקע איז צו גרויס זיך צו אנגא-
זשירן דירעקט אין דעם דראענדיקן קאנפליקט.

אין אזעלכע אומשטענדן איז מצרים דאס איינציקע
אראבישע לאנד, וואס פארמאגט דעם פאטענציעלן מילי-
טערישן כוח צו פארטיידיקן די קליינע גאלף-מדינות און
סאוד אראביע, קעגן א דירעקטן אדער אומדירעקטן (דורך
א בירגער-קריג) אנגרייפן פון איראן.

אין דעם צוזאמענהאנג קומען פאר אונטערהאנדלונגען,
מיטן ציל צו שאפן אן אליאנס, וואס וועט ארומנעמען
די לענדער פון איראק, די גאלף-מדינות, סאוד אראביע,
ירדן און מצרים — אן אליאנס קעגן איראן און סיריע.

גלייכצייטיק איז פאראויסצוזען, אז אויב מצרים וועט
זיך דעציידירן אנצונעמען די ראל אלס פארטיידיקער פון
די אראבישע לענדער אין דעם ראיאן, וועט דאס געשען
נאר דאן, אויב אמעריקע וועט צושטעלן דאס געהעריקע
וואפן און די אראבישע אויל-לענדער וועלן דעקן אלע
הוצאות און געבן ברייטע עקאנאמישע שטיצע אין וועל-
כער מצרים גייטיקט זיך.

נעמענדיק אין באטראכט, אז סיריע איז אידענטיפי-
צירט אלס פארבינדעטע מיט איראן און פולשטענדיק אי-
זאלירט אין דעם ראיאן, איז דערווייל די אראבישע די-
רעקטע קאנפראנטאציע קעגן ישראל אפגעשטופט
געווארן.

מצרים, אנשליסנדיק זיך אין דער נייער פארטיי-
דיקונגס-קאנסטעלאציע קעגן איראן איז נישט אינטערע-
סירט זיך צו פארוויקלען אין א מלחמה קעגן ישראל.
יארן לאנג פארן קומען קיין ירושלים, האט סאדאט
פעסטגעשטעלט, אז די מלחמות קעגן ישראל זענען נישט
געווען „עגיפטישע מלחמות“, דאס מיינט: מלחמות אין די
אינטערעסן פון עגיפטן. סאדאט האט זיך באקלאגט, אז
אין קאנסעקוענץ פון די דאזיקע מלחמות איז מצרים
פארארימט געווארן.

ניינציק פראצענט פון מצרים איז א ווילדער מדבר.
די באפעלקערונג פארגרעסערט זיך מיט הונדערט טויזנט
א יעדן חודש, דער קליינער אגריקולטור-שטח פארקלע-
נערט זיך יאר איין, יאר אויס כדי צו מאכן פלאץ פאר
שטאטישער אנטוויקלונג. די אינדוסטרי איז פרימיטיוו
און נישט פראדוקטיוו. די ארבעטסלאזיקייט באטרעפט
פאקטיש 25 פראצענט. די פינף פראצענט רייכע ווערן
רייכער, די 95 פראצענט ארימע, ווערן ארימער. די קא-
רופציע איז גרויס.

פאר די מלחמות מיט ישראל האט דאס עגיפטישע
פאלק באצאלט מיט בלוט און אוצרת, ממש פארמשכנט
דאס פאלק און לאנד, בעת די אויל-רייכע רעזשימען, וואס
האבן געהעצט און פראוואצירט די דאזיקע מלחמות, האבן
זייערע פעטרא-דאלארן אינוועסטירט אין דער מערב-
וועלט.

נאכן צוריקבאקומען דעם סיני האט מצרים מער נישט
קיין געא-פאליטישן קאנפליקט מיט מדינת ישראל.

די דריי קליינע אינדולען אין דעם האַרמוני קאָנאַל, וואָס קאָנטראָלירן דעם דורכגאַנג פון פּערסישן גאַלף צום אַמאַן גאַלף און דעם אינדישן אַקעאַן. פון דער צווייטער זייט האָט דער שאַך פון איראַן ויך פאַרפליכטעט אַפצושטעלן זיין שטיצע פאַר די קורדיסטאַנישע אויפשטענדלער אין צפון פון איראַק.

נאָכן פאַלן פון איראַנישן שאַך האָט סאַדאַם כוסיין באַ- שלאָסן אויסצונוצן דעם אינערלעכן ווירואַר און בלוט- באַד פון דער כומענישער רעוואָלוציע. ער האָט צעריסן דעם שלום-אַפמאַך און אַריינמאַרשירט קיין איראַן. סאַדאַם כוסיין'ס צילן זענען געווען טעריטאָריאַלע און פּאָליטישע. טעריטאָריאַלע: די דריי קליינע אינדולען אין דעם האַרמוני קאָנאַל און אַ קליינער פאַס טעריטאָריע אויף דער איראַנישער זייט פון דעם וואַסער-וועג שאַט אל-אַראַב. (די געגנט פון דעם אויל-פאַרט קאַראַמאַשאַר).

הויפטזעכלעך האָט דער איראַקישער דיקטאַטאָר גע- צילט צו דערגרייכן פּאָליטישע אַספּיראַציעס פון אַ גאַר גרויסער מדרגה. ער איז געווען זיכער, אַז נאָכן צע- שמעטערן די דעזאַרגאַניזירטע און דעמאָראַליזירטע אי- ראַנישע אַרמיי אין אַ מיליטערישן בליץ-קריג וועט זיך דער כומענישער שיאַ רעזשים צוזאַמענברעכן און איראַק וועט ווערן דער מיליטערישער און פּאָליטישער צענטער פון דער אַראַבישער וועלט.

אין דעם ערשטן פּעריאָד פון די מיליטערישע אַפּע- ראַציעס איז אַלץ געגאַנגען לויט סאַדאַם כוסיין'ס פּלאַן. די איראַנישע אַרמיי האָט געליטן מפלות. איראַק האָט פאַרכאַפט די קוויסטאַנע פּראָווינץ, וואָס האָט אַן אַראַ- בישע באַפעלקערונג און אויך אויל-קוואַלן.

סאוד אַראַביע און דער קעניג פון ירדן — מער דער- שראָקן, ווי באַגייסטערט פון דעם מיליטערישן דערפאַלג, האָבן זיך געשטעלט אויף דער זייט פון איראַק (פון איין זייט האָבן זיי מורא געהאַט פאַר דער אויסשפּרייטונג פון דעם שיאַ-פונדאַמענטאַליזם. פון דער צווייטער זייט האָבן זיי זיך געוואלט איינקויפן חסד ביים איראַקישן זיגער).

צוואַנציק חדשים שפּעטער, אין בלוטיקע קאַמפּן מיט צענדליקער טויזנטער קרבנות אויף ביידע זייטן, ווערט דאָס איראַקישע מיליטער צוריקגעשטויסן. דער חורבן פון דער איראַקישער אַרמיי איז מער נישט קיין ספק. די איראַנישע דיוויזיעס שטייען ביי די גרענעצן פון איראַק.

אין דעם פּייער וואָס דער איראַקישער דיקטאַטאָר האָט צעפלאַקערט, דראָס סאַדאַם כוסיין'ס רעזשים פאַרברענט צו ווערן, און נאָך מער...

די צייטשע און ברוטאַלע אַגרעסיע פון איראַק האָט פאַראייניקט דאָס איראַנישע פּאָל אין קאַמף צו פאַרטיי- דיקן דאָס פאַטערלאַנד און אַזוי אַרום געשטאַרקט און באַ- פעסטיקט דעם כומענישן שיאַ-רעזשים.

עס איז נישט וויכטיק צי די איראַנישע אַרמיי וועט איבערטערעטן די איראַקישע גרענעצן אינעם איצטיקן מאָ- מענט. איינמאַל הייסט עס, אַז איראַן פלאַנירט נישט צו באַזעצן איראַק. גלייכצייטיק אַבער באַהויפטן די איראַ- נישע מוללאַס, אַז צוליב מיליטערישע סיבות וועט די אי- ראַנישע אַרמיי זיין געצוונגען „איבערצוטערעטן" די גרע-

נעץ. לויטן ענגלישן זשורנאַל: „עקאָנאָמיסט" איז איינע פון די „מיליטערישע סיבות": פאַרזיכערן דעם צוזאַמען- ברוד פון פרעזידענט כוסיין'ס רעזשים.

איינס איז זיכער: אויב די איראַנישע אַרמיי וועט איבערטערעטן די גרענעצן פון איראַק, וועט דאָס זיין דער אַנזאָג פון אַ נייער ברייטער, רעגיאָנאַלער מלחמה, צווישן איראַן און דער אַראַבישער וועלט אין קליין-אַזיע; אַ מלח- מה-פּייער, וואָס וועט דירעקט אריינציען די לענדער פון סאוד אַראַביע, קווייט, באַהריין. די עמיראַטן און אַנ- דערע לענדער.

אויב איראַן, שטייענדיק אויף די גרענעצן פון איראַק וועט דערווייל נישט איבערטערעטן אַפּן די איראַקישע גרע- נעצן — שאַפט דאָס אַבער אַ נייע פּאָליטיש-מיליטערישע רעאַליטעט.

דער פאַנאַטיש-רעוואָלוציאָנערער שיאַ-פונדאַמענטאַ- ליום באַטראַכט די סונני-מאַהאַמעדאַנער אַלס פאַרעטע- רישע פושעים באַהערשט פון טייוול פון זינד און גאַט- פאַרשוועכונג.

די פונדאַמענטאַליסטישע שיאַ-סעקטע איז נישט בלויז באַגרענעצט צו איראַן. אין אַ טייל פון די שכנותדיקע אַראַ- בישע לענדער, זענען די שיאַ אַ מערהייט, ווי למשל אין איראַק גופא, און באַהריין. אין אַנדערע לענדער, ווי קו- ווייט, סאודי אַראַביע זענען זיי אַ באַדייטנדיקע מינדער- הייט. עס אונטערלייגט נישט קיין צווייפל, אַז די איראַ- נישע שיאַ מוללאַס וועלן אויסנוצן די שיאַ באַפעלקערונג אין די שכנותדיקע אַראַבישע לענדער, כדי צו דעסטאַבילי- זירן די רעזשימען פון די דאָזיקע לענדער. די איראַ- נישע אַיאַטאָלאַס מאַכן נישט קיין סוד, אַז זייער ציל איז צו עקספּאַרטירן זייער רעליגיעזע רעוואָלוציע.

אַזוי שאַפט זיך אַ נייע סיטואַציע: די מלוכה-מענער פון די גאַלף-מדינות זענען אין שרעק. ביי געשלאָסענע טירן קומען פאַר באַראַטונגען מיטן ציל צו שאַפן אַ פאַר- אייניקטן פּראָנט קעגן דעם כומענישן „האַניבאַל", וואָס שטייט ביי זייערע טויערן.

נעמענדיק אין באַטראַכט, אַז די מערהייט פון דער אי- ראַקישער באַפעלקערונג (און פון דער איראַקישער אַרמיי) געהערט צו דער שיאַ סעקטע פון איסלאַם, איז דער דרוק פון דעם כומענישן רעזשים מסוגל צו פאַרוואַנדלען איראַק אין אַ צווייטן לבנון; אַ בירגער-קריג צווישן צוויי איס- לאַמישע סעקטן. די שיאַ סעקטע געשטיצט דורך איראַן קעגן די הערשנדיקע סונני. עס איז באַוויסט, אַז שיאַ- מוללאַס פון איראַק ווערן איצט טרענירט אין איראַן. דער זעלבער גרול דראָס באַהריין, קווייט און אין אַ גע- וויסער מאָס סאוד אַראַביע.

אין דער ניי געשאַפענער לאַגע, זוכן די דירעקט באַ- דראַטע גאַלף-מלוכות צו דערגרייכן אַ פּאָליטישן אַליאַנס, וואָס זאָל אַרומנעמען סאוד אַראַביע, די קלענערע גאַלף- מלוכות, די עמיראַטן, דאָס קעניגרייך פון ירדן און מצרים. דער דאָזיקער אַליאַנס דאַרף זיך נישט נאָר אין פאַר- טידיקונג קעגן איראַן, נאָר אויך קעגן סיריע, וואָס האָט זיך אַפּן און אַקטיוו פאַרבונדן מיט איראַן, דעם שונא פון דער אַראַבישער וועלט.

א נייער פאליטישער שאך-ברעט

(אונטער דעם דרוק פון איראן)

א שאס-פולווער, זיך ווידער אנשליסן אין דעם אראבישן קאנפראנטאציע פראנט קעגן ישראל און צערייסן דאס פאפיר, וואס הייסט: דער "שלוש-אפמאך"? אויב דאס זאל געשען, וועט די געשיכטע באצייכענען דעם קעמפ-דייוויד-אפמאך אלס דעם גרעסטן שווינדל און חזק אין די דיפ-לאמאטישע באציאונגען צווישן פעלקער. די מאדערנע יידישע געשיכטע וועט דאס צוריקגעבן דעם סיני באצייכענען אלס א שרעקלעכן טעות.

גלייכצייטיק געפינען זיך די שטחים פון יהודה און שומרון אין א צושטאנד פון אומרוען.

די פארהאנדלונגען צווישן מצרים און ישראל וועגן דער אויטאנאמיע אין די שטחים פון יהודה, שומרון און עזה האבן זיך נישט גערייט פון ארט אין די לעצטע צוויי יאר און געפינען זיך איצט אין שטילשטאנד מיט גאנץ קליינע אויסזיכטן פאר דערפאלג. די דאזיקע אויטאנאמיע איז דער צווייטער טייל פון קעמפ-דייוויד-אפמאך.

די אפיציעלע שטעלונג פון דעם עגיפטישן צד איז, צו דערגרייכן אן אויטאנאמיע פאר די שטחים, וואס זאל לייען דעם גרונטשטיין פאר א זעלבשטענדיקער פאלעסטינער מדינה, מיט מחר-ירושלים אלס הויפטשטאט (נאך א קורצן טראנספארט פערצאד).

דער ישראלדיקער צד האלט זיך ביים טעקסט פון קעמפ-דייוויד-אפמאך, וואס זעט פאר א פולע אויטאנאמיע פאר די איינוווינער פון די שטחים, אבער נישט פאר די שטחים גופא. דורכן אויסקעמפן (אין די קעמפ-דייוויד פארהאנדלונגען) דעם באגריף "אויטאנאמיע פאר די אראבישע איינוווינער" פון די שטחים (אבער נישט פאר די שטחים) האט זיך ישראל לעגאליסטיש פארזיכערט ווייטער אנצוגיין מיט עטאבלירן און אנטוויקלען ישובים אין די געביטן.

דערווייל טומלט זיך אויף די שטחים. די פ.ל.א. העצט אונטער סטודענטן און שול-קינדער צו אן "אויפשטאנד" מיט ווארפן שטיינער אויף די מיליטערישע פאטראלן. עס קומט צו שיערייען (אין זעלבסטפארטידיקונג) און עס פאלן באדויערלעכע קרבנות, וואס דאס איז אייגנטלעך דער ציל (פער סע) פון די פ.ל.א., ווייל דערשאסענע שול-קינדער מאכן א רושם אין דער וועלט'ס עפענטלעכער מיינונג.

★

איצט לאמיר באטראכטן די צווישן-פארהעלטניש פון די נייע און אלטע פאקטארן אין דעם געביט פון דרום-מערב אזיע און זייער השפעה אויף דער לאגע פון ישראל. דיקטאטאר סאדאם כוסיין האט צערייסן דעם שלום-אפמאך, וואס ער האט אונטערגעשריבן מיטן געוועזענעם שאך פון איראן. אין דעם דאזיקן שלום-אפמאך האט סאדאם כוסיין אנערקענט די איראנישע סווערעניטעט אויף

א נייע קאנסטעלעאציע שאפט זיך אין דעם ראיאן, וואס נעמט ארום דעם מיטעלן מזרח. פאליטישע אנאליסטן באצייכענען היינט דעם ראיאן מיטן נאמען "דרום-מערב אזיע", ווייל ער ציט זיך פון אפגאניסטאן ביז מצרים.

דער הויפט-קאטאליסט פאר דער נייער קאנסטעלעאציע איז דער דרוק פון איראן אויף איראק און די שכנותדיקע אראבישע מדינות.

אין די ראמען פון דעם דאזיקן איראנישן דרוק אויף די אראבישע לענדער מוזן מיר באטראכטן די לאגע פון ישראל. די באציאונגען מיט מצרים, די פאלעסטינער פראגע, ווי אויך דעם פאטענציעלן פארמעסט פון די אראבישע קאנפראנטאציע לענדער קעגנאבער מדינת ישראל.

די ישראל-ארמיי האט זיך צוריקגעצויגן פון סיני. די עגיפטישע גרענעץ-וואך שטייט ביי די אינטערנאציאנאלע גרענעצן צווישן מצרים און ישראל. די מאדערנסטע מיליטערישע פלי-פעלדער, וואס ישראל האט אויפגעבויט אין סיני, נישט ווייט פון אילת, געפינען זיך אין די הענט פון מצרים (אפילו ווען זיי טארן נישט באנוצט ווערן פאר מיליטערישע צוועקן).

די פראגע וואס יעדער שטעלט זיך, איז: צי וועט מצרים האנארירן דעם שלום-אפמאך מיט ישראל? צי וועט מצרים נאך דעם, ווי זי האט צוריקבאקומען דעם סיני אן

רויסזאגונגען (און ווונטשן) איז זי היינט א דעצידירנדיג-קער כוח אין מיטעלן מזרח. אין פארגלייך אבער מיט די גרויס-מאכטן, האט זי נישט דעם כוח צו דיקטירן אירע באדינגונגען, און מוז פון צייט צו צייט זיך צוהערן (וויילנדיק - נישט וויילנדיק) צו די "מאראלישע" עצות פון אנדערע, וואס ווייזן איר אן דעם "ריכטיקן" וועג צו שלום, הגם די אליין האלטן אין איין פארגרעסערן און פארבעסערן זייער קריגס-פאטענציאל. נאך פיר מלחמות האט מדינת ישראל געוואונען שלום מיט מצרים און א לענגערע אטעם פריזע מיט אירע אנדערע שכנים. וואס לערנט ישראל פון דער פירונג פון דער וועלט? נאך אלע דעמאנסטראציעס פאר שלום, האט מנחם בעגין צוויי מאל באקומען דעם מאנדאט צו רעגירן מיט דער מדינה, און ווי עס ווייזן די לעצטע אויספערעג-אנקעטעס איז זיך פאפולאריטעט א סך גרעסער, ווי פון די פירער פון די ארבעטער-פארטייען.

דאס געשעט טראץ דעם, וואס די מעדיא באהויפט טעט, אז די בעגין רעגירונג פירט צו מלחמה.

אזוי זעט ווארשיינלעך אויס דער דרך פון דער וועלט: נישטא קיין שלום, אן מלחמה.

מ. א.

מעלבאָרנער בלעטער

ליטעראַריש-געוועלטלעכע אויסגאבע

"KADIMAH", 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia.

אדרעס פון רעדאקציע:

טעלבאָרן-אויסטרעליע

נומער 3 (32)

יוני-יולי 1982

די מלחמה פארן שלום

איינשטעלונג איז די פארמול, אז: מין פאלק און מין לאנד זענען תמיד גערעכט...

דאס פירט אייגנטלעך צו מער און שטארקער באוואפענונג, ווייל לויט דער מאָדאלישער איינשטעלונג פון דער וועלט בלייבט דער שטארקער גערעכט אפילו דאן, ווען מען לאזט אים וויסן, אז ער איז אומגערעכט. דער בעסטער ביישפיל איז: דאס אריינמארשירן פון סאָ-ווייט-רוסלאנד קיין אפגאניסטאן. נאכן גרויסן אויסגעשריי פון שטעמפלען דעם אַגרעסאָר, האָט זיך די וועלט צוגעוויינט און די האַנדלס-באַציאָנונגען צווישן די סאָ-ווייט און דער פרייער וועלט איז אויפן זעלבן ניוואָ. איידער דער אינוואַזיע.

די באַגלייט-דערשיינונג פון די טאַג-טעגלעכע באַ-וואַפנטע קאָנפליקטן אין דער וועלט, זענען די טעראָר און היידשעק-אַקטן. זיי זענען דער אויסדרוק פון הפקרות און מאַכטלאַזיקייט.

עס האָט אַפילו נישט געהאַלפן די צווייטע וועלט-מלחמה, וואָס האָט געדאַרפט זיך די מלחמה צו פאַרענדיקן אלע מלחמות. אַ דאַנק איר האָבן די קאַלאָניאַלע פעלקער באַקומען אומאַפהייניקייט. (און דערמיט די מעגלעכקייט אויסצוגלייכן אלטע שבטים-חשבונוט און מאַכט אַמ-ביצעס). מ'האַט דערוואָרט אַ נייעם רעגנבויגן, וואָס זאָגט אָן, אז מער קיין מבול וועט נישט זיין.

שטייען מיר אַצינד פאַר אַ פרישן „קאָנפליקט“ (קאָנפליקט קלינגט סובטעלער ווי מלחמה, וואָס מיינט שוין רייע, ברוטאַלע קראַפט) צווישן צוויי ציוויליזירטע לענדער: ענגלאַנד און אַרגענטינע.

ביידע לענדער האָבן זייערע מאַטיוו, אָבער נאָכן לאַ-גישן דוכפילטערן זיי באַקומט זיך אַז: פאַטריאַטישע גע-פילן, פּרעסטיזש פון פאַלק איז דער הויפּט-מאָטיוו, און פאַרכאַפט פון בלינדן נאַציאָנאַליזם איז מען גרייט מקריב צו זיין צענדליקער יונגע לעבנס און מאַטער-יעלע גיטער, הגם ביידע לענדער קאָן זיך עס נישט דערלויבן.

אָן אונטערשיד ווער פון די צוויי לענדער עס וועט זיגן, וועלן ביידע פאַרשפּילן, ווייל ס'איז פשוט נישטאַ וואָס צו געווינען...

אין אַט דער וועלט אַריין איז געבוירן געוואָרן מדינת ישראל. ווי יונג זי איז נישט געווען, האָט זי באַלד דער-שפירט איר מלחמה-גיריקן אַטעם. טראַץ אלע פאַ-

דאָס מענטשלעכע לעבן איז נישט פריי פון פאַראַ-דאָקסן. דער רעזולטאַט פון עצם געבוירן ווערן, איז שטאַרבן. דער עצם ציל פון מלחמה איז - ווי מען פאַר-זיכערט אונז - נישט די מלחמה אָן און פאַר זיך - נאָר איר העכערער ציל צוליב וועלכן זי ווערט געפירט.

לעולם וויל קיינער נישט קיין מלחמה (אזוי פאַרזוי-כערט מען אונדז אויך) נאָר זי ווערט אויפגעצוונגען דורך די, וואָס פראָוואַצירן זי. דעם וואָס פראָוואַצירט אַ מלחמה, רופט מען געוויינטלעך אָן: אַגרעסאָר פון דער געשיכטע אָבער וויסן מיר, אז אַגרעסאָרן האָבן אויך פאַרבינדעטע.

זינט דער צווייטער וועלט-מלחמה איז נאָך נישט פאַר-ביי איין טאַג, אַז ערגעץ וווּ אין דער וועלט זאל זיך ניט צעפלאַקערן אַ מלחמה. כדי צו מילדערן דעם דערשיטע-רענדיקן איינדרוק (ווייל אין זכרון פון דער מענטשהייט איז נאָך פריש אַפילו דער פאַרניכטנדיקער רעזולטאַט פון דער ערשטער וועלט-מלחמה, שוין אַפּגערעדט פון דער צווייטער, וואָס האָט געבראַכט דעם חורבן פון יידישן פאַלק און היראַשימאַ) טרייסט מען אונדז, אַז די אַדער יענע מלחמה איז בלויז אַ לאַקאַלע מלחמה, אַ רעגיאַ-נעלע, עפעס דאַרטן אַ בירגער-קריג; אָן אויפשטאַנד קעגן אַ מיליטערישער קליקע. די אלע אויפקלערונגען פארשטעלן אָבער נישט דעם טרויעריקן פאַקט פון ענד-פראָדוקט: די טויזנטער טויטע; די צענער-טויזנטער פאַרווונדעטע; פאַרברענטע דערפער; הונגער און עפידע-מיעס.

אין די לעצטע עטלעכע יאָר האָט זיך גענומען דוכטן, אַז די באַפעלקערונג אין דער וועלט, ספּעציעל אין איי-ראַפּע - האָט מיטאַמאַל דערשפירט צו וואָס זי איז אויסגעשטעלט צוליב דער פאַרשפרייטונג פון דער נוק-לעאַר טעכנאָלאָגיע. אין די גרעסטע שטעט אין אייראָפּע און אַמעריקע זענען פאַרגעקומען אַנטי-באַוואַפענונגס-דעמאָנסטראַציעס, וואָס האָבן אימפּאַנירט מיט זייער פאַרגעס. עס ווילט זיך גלויבן - אויך מיט זייער אויפ-ריכטיקייט.

נעמט אויך דאָ ווירקן די פאַראַדאָקסאַלע קאַמבינאַציע פון מענטשלעכען קאַראַקטער: ביי פאַרלאַמענט-וואָלן ווערן ווידער געוויילט פּאַליטיקער, וואָס זייער פאַטריאַטישע

„קדימה“

מיר האבן דעם פארגעניגן צו מעלדן דעם יידישן ציבור אין מעלבורן,

אז אויף דער איינלאדונג פון „קדימה“

וועט דער באקאנטער געזעלשאפטלעכער טוער און רעדנער

ד"ר העשיל קלעפפיש

האלטן רעפערעטן אין קדימה.

ערשטער רעפערעט: זונטיק, דעם 15טן אויגוסט 1982

לעצטער אויפטריט: מיטוואך, דעם 15טן סעפטעמבער 1982

האלט פריי די דאטעס

פאר די באלערנדיקע און אינטערעסאנטע רעפערעטן.

טייערע רוזשקע און משפחה,

מיר זענען מיט אייך אין טיפן טרויער

צוליבן פריצייטיקן טויט פון אייער

מיעפע

מיר וועלן אים געדענקען ווי א גוטן

און פריינדלעכן מענטש און חבר.

כבוד זיין אנדענק.

גורפינקעל מלכה

געטלעך זאשע

דעמבינסקי פאלע און יאסל

ווארשאווסקי יהודית און גוטעק

לערמאן כייטשע און יאנקל

פלאטקאווסקי פעלע און סעוועק

פייגמאן דבורה און דודע

קארמאן יידל און עדושע

הערב ורנער בלעטער

אינהאלט:

- 1 מ. א. — די מלחמה פארן שלום
- 2 דר. מ. פערשטענדיק — א נייער פאליטישער שאך-ברעט
- 5 י. קאפע — די דילעמע פון צוויי דורות
- 7 אין דער לעצטער מינוט
- 8 י. מ. לעווין — דעמערטרוים פון מייסטער (פאעמע)
- 9 וו. יאכלאנסקי — דריטע סעסיע פון וועלט-ראט
- 11 מארק בעזובני — געמאכט די היים-ארבעט . . . (דערציילונג)
- 15 י. ראזענבערג — צוויי לידער
- 16 רחל שעכטער — דורך פארהאקטע פענצטער (דערציילונג)
- 20 הערשל באכראך — זכרונות פון א יידישן זעצער
- 23 דוד הערמאן טעאטער באנייט זיין טעטיקייט
- 24 מ. אייזענבוד — אביונים — וואס האבן געשאפן אוצרות (רעצענזיע)
- 25 מגר. בדציון פעלדשוה — אויפן וועג קיין בערלין (זכרונות)
- 27 ש. בענעט — לאקאלע קאמענטארן
- 28 מעם — פארבייגייענדיק
- 30 אין אונדזער סביבה
- 31 פון "קדימה" ביבליאטעק

פרייז \$1.50

ארויסגעגעבן דורך דער „קדימה" אין מעלבארן, אויסטראליע

יוני-יולי 1982

נר. 3 [32]

מעלבארן